

UNIVERZITA PARDUBICE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

Bc. Markéta Nohelová

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Mediální obraz české detektivky ve vybraném tisku 60. a 70. let

Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta Nohelová**
Osobní číslo: **H21365**
Studijní program: **N0222A120033 Historie**
Specializace: **Historie – Dějiny literární kultury**
Téma práce: **Mediální obraz české detektivky ve vybraném tisku 60. a 70. let**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zaměří na mediální propagaci české detektivní literatury ve vybraných dobových tiskovinách období 60. a 70. let. Vedle analýzy jednotlivých tiskovin v daném období se práce soustředí na nakladatelství a reklamní propagace v rámci literární komunikace. Zmapování vybraných detektivních děl následně poslouží k prozkoumání propojení díla a propagační strategie. Cílem diplomové práce je analýza pozice detektivního žánru v rámci dobové knižní reklamní a nakladatelské propagace.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- DIETER, Prokop. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*. Praha: Karolinum, 2005.
HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986.
JAREŠ, Michal. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019.
JIRÁK, J. KÖPPOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003.
KONČELÍK, J. VEČEŘA, P. ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010.
MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009.
PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2019.
ŠIMEČEK, Z. TRÁVNÍČEK, J. *Knihy kupovati: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Bc. Kateřina Korábková, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2023**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 5. 6. 2023

Bc. Markéta Nohelová

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování si zaslouží docent Petr Poslední, CSc., který mou prvotní myšlenku nasměroval správným směrem, a především pak Mgr. Kateřina Korábková, PhD. za odborné vedení diplomové práce, důvěru a cenné rady, jak ji napsat co nejlépe.

Dále si mé poděkování zaslouží má sestra Zuzka, jíž jsem se nesčítelněkrát ptala na věci, které jí nedávaly smysl, ale i tak mi její časté mlčení pomohlo se dobrat odpovědi. A také musím poděkovat své kamarádce Luce Pfeiferové, za její nekonečnou mentální podporu.

ANOTACE

Diplomová práce se zaměří na mediální propagaci české detektivní literatury ve vybraných dobových tiskovinách období 60. a 70. let – *Rudém právu*, *Literárních novinách* a *Mladém světě*. Vedle analýzy jednotlivých tiskovin v daném období se práce soustředí na nakladatelství a reklamní propagace v rámci literární komunikace. Zmapování vybraných detektivních děl následně poslouží k prozkoumání propojení díla a propagační strategie. Cílem diplomové práce je analýza pozice detektivního žánru v rámci dobové knižní reklamní a nakladatelské propagace.

KLÍČOVÁ SLOVA

detektivní literatura, knižní propagace, česká periodika, 60. a 70. léta

TITLE

Media image of the Czech detective stories in selected press of the 1960s and 1970s

ANNOTATION

The diploma thesis will focus on the media promotion of Czech detective literature in selected periodicals of the 60s and 70s – *Rudé právo*, *Literární noviny* and *Mladý svět*. In addition to the analysis of individual publications in the given period, the work focuses on publishing and advertising promotion within the framework of literary communication. The mapping of selected detective works will subsequently serve to examine the connection between the writing and the promotional strategy. The aim of the diploma thesis is the analysis of the position of the detective genre within the contemporary book advertising and publishing promotion.

KEY WORDS

detective literature, book promotion, Czech periodicals, 1960s and 1970s

OBSAH

ÚVOD	13
1. 60. A 70. LÉTA 20. STOLETÍ V ČESKOSLOVENSKU	15
2. MÉDIA A REKLAMA	21
2.1 Tištěná média	21
2.2 Česká tištěná média za socialismu	23
2.3 Reklama a inzerce	26
3. REKLAMNÍ PROPAGACE V RÁMCI LITERÁRNÍ KOMUNIKACE	33
4. DETEKTIVNÍ LITERATURA	37
4.1 Terminologie	37
4.2 Historický vývoj detektivní literatury	37
4.3 Detektivka šedesátých a sedmdesátých let	41
5. ANALÝZA VYBRANÝCH PERIODIK A JEJICH ZOBRAZENÍ REKLAMY	46
5.1 Vybraná periodika	46
5.1.1 Rudé právo	47
5.1.2 Literární noviny	49
5.1.3 Mladý svět	52
5.2 Zastoupená nakladatelství	54
5.2.1 Mladá fronta	55
5.2.2 Československý spisovatel	58
5.2.3 Naše vojsko	60
5.2.4 Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK).....	62
5.2.5 Severočeské nakladatelství.....	64
5.3 Vydání	67
5.4 Složení autorů.....	69
5.5 Cíloví čtenáři	72
5.6 Druh propagace	73
5.6.2 Knižní novinky	74
5.6.3 Tipy a objednávací lístky	77
5.6.4 Ediční plány.....	80
5.6.6 Román na pokračování.....	82
5.7 Recenze	84
5.7.1 Anna Sedlmayerová.....	86
5.7.2 Hana Prošková.....	88

5.7.3 Josef Nesvadba	89
5.7.4 Jan Zábřana.....	90
5.7.5 Pavel Hejcman.....	92
5.7.6 Eduard Fiker	93
5.7.7 Václav Erben	94
5.8 Zfilmování.....	95
5.9 Četnost propagovaných detektivek napříč lety.....	96
5.10 Shmutí	99
ZÁVĚR.....	102
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	106
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	112
SEZNAM ZKRATEK.....	113
SEZNAM PŘÍLOH	114
PŘÍLOHY.....	115
SUMMARY	124

ÚVOD

Marketingová propagace je v dnešní době velmi aktuálním pojmem, a to nejen na poli literárním. Jak ale vypadal knižní marketing za socialismu, který se od kapitalismu vymezoval? A jakou pozici zde měla detektivka, literární žánr do té doby brán spíše za zábavný, a tudíž pokleslý? To jsou otázky, na něž se v práci budeme snažit odpovědět. Kriminální a detektivní literatura je navíc v současné době na knižním trhu velmi populárním, a tudíž i hojně propagovaným žánrem a cílem této práce je analýza pozice tohoto žánru v rámci dobové knižní reklamní a nakladatelské propagace šedesátých a sedmdesátých let. Cílem práce je zmapovat pozici detektivního žánru v rámci dobové knižní reklamní a nakladatelské propagace. K zachycení způsobu propagace detektivek nám pomohou vybraná dobová periodika, konkrétně *Rudé právo*, *Literární noviny* a *Mladý svět*. V praktické části uděláme analýzu vybraných periodik a jejich způsobu propagace detektivních titulů.

Nejprve si v teoretické části vymezíme kontext doby, kterou budeme zkoumat, tedy šedesátá a sedmdesátá léta 20. století. Na něj navážeme výkladem o dobové pozici tištěných médií, reklamou a inzercí, vysvětlíme si základní pojmy a popíšeme, jak v daném období vypadala. Reklamní propagaci si pak zasadíme do kontextu literární komunikace, a nakonec si vysvětlíme, jak to bylo v daném období s detektivkami.

V praktické části budeme pracovat se způsobem propagace ve vybraných periodikách, přičemž ji budeme zkoumat z hlediska využitých žánrů. Blíže si představíme i naše vybraná periodika, jaké bylo jejich postavení v námi sledovaném období, co na svých stránkách otiskovala, jakou pozici zde měla reklamní sdělení a propagace detektivek obecně. Dále zahrneme kontext nakladatelství vydávajících detektivní literaturu, přiblížíme si jejich historii, jaké edice se vyskytovaly u propagovaných detektivek a jaké autory detektivek vydávala nejčastěji. Vydání jednotlivých detektivek, tedy zda se jedná o první či další, bude dalším aspektem, na který se zaměříme. Neopomeneme ani nejpropagovanější, a tudíž i nejpopulárnější autory detektivek a jednotlivé způsoby propagací. Mimo jednoznačné způsoby propagace pak stojí recenze a zfilmování, které nemají propagační záměr, ale jedná se o formu zviditelnění, kterou také zohledníme. Na závěr se podíváme na to, jak se vyvíjely trendy propagování detektivek v průběhu let v námi sledovaných periodikách.

Vycházet budeme z tabulek s výčtem všech inzercí detektivní literatury v daných periodikách, které jsou v příloze. Z opakování jednotlivých titulů můžeme usuzovat na popularitu daných detektivek. Data budeme dále zpracovávat kvantitativní a komparativní metodou. Pro lepší

orientaci v problematice dále využijeme několik dalších tabulek a grafů, které budou vycházet z již zmíněných výchozích tabulek. Naším cílem bude zjistit, která nakladatelství vydávala nejvíce detektivek, jací autoři patřili ve sledovaném období k nejpopulárnějším, jak vypadala dobová propagace detektivek a který její druh byl využíván nejčastěji. V souvislosti s propagací nás bude dále zajímat, jak vypadal způsob literární propagace v našich periodikách a jaké postavení zde měla kriminální literatura.

Dále se nabízí komparace detektivní propagace s propagací jiných knih, ale tomu se nebudeme věnovat z toho důvodu, že by to bylo příliš obsáhlé vzhledem k tomu, že během námi sledovaných dvaceti let všechna vybraná periodika upozorňovala na značné množství knih. Proto toto hledisko zahrneme jen pro nezbytný nástin kontextu a komparační hledisko uplatníme především pro srovnání námi zvolených periodik a jejich práce s propagací detektivek, což je i naším hlavním tématem.

Českou kriminální literaturou se před námi zabývalo již několik autorů, z nichž stojí za zmínku autorská dvojice Michal Jareš a Pavel Mandys se svou publikací *Dějiny české detektivky* a dále Josef Hrabák a jeho *Napínavá četba pod lupou* s podtitulem *Ze studií o paraliteratuře*. Problematika médií je výborně zpracována dvojicí Jan Jiráček a Barbara Köpplová a ze zahraničních autorů nám v problematice dále pomůže publikace *Úvod do teorie masové komunikace* Denise McQuaila. Český knižní trh je skvěle zmapován Jiřím Trávníčkem a československou reklamou se ve své publikaci *Proměny Československé reklamy 1918–1989* zabývala Kateřina Hlouchová. Z těchto a dalších autorů budeme vycházet v teoretické části práce.

1. 60. A 70. LÉTA 20. STOLETÍ V ČESKOSLOVENSKU

Přelom šedesátých a sedmdesátých let 20. století byl pro tehdejší Československo a jeho kulturní život klíčový hned z několika důvodů. Tím hlavním bylo politické uvolnění následované zrušením cenzury, okupací v srpnu 1968 a normalizací v letech sedmdesátých. Jak se tehdejší kulturní život s měnícími se pravidly proměňoval, si nyní přiblížíme.

Po druhé světové válce převzala obnovu Československa Komunistická strana Československa (KSČ), již se v únoru roku 1948 povedlo dostat k moci a nastolit nový totalitní režim s komunistickou ideologií.¹ Následovaly politické procesy, znárodnování a kolektivizace zemědělství, což ještě doplňovala komunistická propaganda, která se snažila přesvědčit československé občany o tom, že za hospodářské problémy v zemi mohou takzvaní „škůdci“, kteří sabotovali budovatelské záměry KSČ. Ke spokojenosti obyvatelstva nepřispěla měnová reforma z roku 1953, která prohloubila ekonomické rozdíly ve společnosti a způsobila pokles průměrného počtu vydávaných titulů², ani krutá zima následovaná berlínskou a karibskou krizí v letech 1961–1962. Nic z toho však vládu komunistické strany nepoložilo, a tak v roce 1960 přijala novou ústavu a prohlásila tehdejší Československo za socialistické.³ Socialistická společnost byla členěna do několika vrstev, kde tu vrchní hranici tvořili manažeři podniků, stranická byrokracie a státní aparát a naopak vznikla „nová vrstva“ obyvatel, jejíž příslušníci neměli nijak vybočovat a měli mít pokud možno „všeho stejně“.⁴

Šedesátá léta tak znamenala pro obyvatele Československa jisté smíření s nastoleným režimem a víru v možné zlepšení, které přišlo spolu se zvolením Alexandra Dubčeka tajemníkem Ústředního výboru Komunistické strany Slovenska v roce 1963. Nově nastolené změny zahájily ideologické uvolňování médií, která byla dlouho pod dohledem KSČ.⁵ Po padesátých letech, kdy z periodik zmizely zakázané žánry či reklama a obsahy byly spíše nezajímavé, se v letech šedesátých tyto nepovolené prvky opět vrátily⁶ a začala se prosazovat i větší žánrová i autorská pestrost. Došlo k postupnému propojení knižního trhu

¹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 132.

² ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 351.

³ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 132–136.

⁴ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, s. 14–15.

⁵ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 136–137.

⁶ Tamtéž, s. 149.

s ekonomikou, což vedlo i k pozvolnému rozvoji marketingu, především v podobě knižních katalogů, či větší pozornosti věnované výzdobě výloh.⁷ Že byla šedesátá léta bohatá nabídkou nově publikovaných titulů, si v práci později ještě připomeneme. Obecně tedy můžeme hovořit o rozkvětu české a slovenské kultury, neboť se na scéně objevili noví autoři, kteří se nebáli reflektovat své názory na léta padesátá. Částečně se uvolnila i oblast ideologická.⁸

Výbory KSČ v závislosti na novém územním uspořádání ČSSR vydávaly krajské deníky s cílem dosáhnout toho, aby každý kraj měl svůj deník a okres týdeník.⁹ V souvislosti s kulturním uvolňováním vzrostl počet kulturních a uměleckých titulů o 75 %. Rozkvět zaznamenaly především časopisy společenských a historických věd, kulturní časopisy a časopisy pro mládež, spolu s odborářským tiskem.¹⁰ Hlavním týdeníkem slovenské nacionální opozice byl *Kultúrny život*, který vydával Svaz slovenských spisovatelů.¹¹ I České země měly od roku 1963 svou opozici, jejímž týdeníkem se staly *Literární noviny*, opět vydávány Svazem spisovatelů, tentokrát českých.¹² Druhý zmíněný týdeník však byl svazu po IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů konaném ve dnech od 27. do 29. června 1967 odebrán a týdeník připadl ministerstvu kultury a informací.¹³ O *Literárních novinách* si v práci ještě povíme, jelikož patří k vybraným periodikům, kterými se budeme zabývat.

O tom, že v Československu nastávala krize, svědčí i různé studentské demonstrace. Ta nejznámější je z pražského Strahova ze dne 31. října 1967, kdy řada studentů protestovala kvůli neustálému vypadávání proudu, způsobenému nedostatkem elektrické energie. Známa je pod názvem „Chceme světlo.“ Demonstranti byli rozehnáni policií, přičemž někteří byli zbiti a jiní zatčeni.¹⁴

Sílicí reformní hnutí nakonec 5. ledna 1968 dospělo k satisfakci, kdy byl novým prvním tajemníkem ÚV KSČ zvolen Alexander Dubček, který byl do té doby prvním tajemníkem ÚV KSS. S touto změnou započal obrodný proces, jenž byl posléze znám jako pražské jaro, jehož

⁷ ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 356–357.

⁸ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, s. 167.

⁹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 149.

¹⁰ ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 346; KONČELÍK, Jan; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 178.

¹¹ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, s. 181.

¹² Tamtéž, s. 182.

¹³ Tamtéž, s. 185, 187.

¹⁴ Tamtéž, s. 194.

cílem byly snahy o znovunastolení demokratických principů a napravení škod ekonomických i společenských.¹⁵ Alexander Dubček se snažil získat podporu veřejnosti prostřednictvím několika vítaných změn, jako byl například plán přejít od předběžné cenzury k následné, avšak novináři volali po větší volnosti a cenzuru nerespektovali. Nátlak médií měl nakonec i vliv na rezignaci prezidenta Antonína Novotného, na jehož místo nastoupil Ludvík Svoboda.¹⁶ Nadále probíhala liberalizace médií, jejichž obsahy nově tematizovaly i kauzy z uplynulých dvaceti let a vracelo se i investigativní psaní. To upoutalo ještě větší pozornost veřejnosti a tituly nabízející tento druh informací zvyšovaly své náklady i díky rozvolněným omezením přidělu papíru. Nižší náklady pak třeba zaznamenalo *Rudé právo*,¹⁷ další z periodik, kterému se budeme ještě věnovat. Ke zrušení cenzury došlo 26. června novelou tiskového zákona.¹⁸ Pomyslnou „poslední kapkou“ byl manifest *Dva tisíce slov*, který publikoval spisovatel Ludvík Vaculík v *Literárních listech* 27. června 1968, jen den po zrušení cenzury. KSČ tento manifest odsoudila¹⁹ a zároveň byla znepokojena vývojem v Československu a jeho plánovanými ekonomickými reformami.²⁰ Výsledkem pak byla vojenská invaze vojsk varšavské smlouvy na území Československa, která se uskutečnila 21. srpna 1968. Ale rozhodnuto o ní bylo již 18. srpna v Moskvě.²¹

Hlavním cílem vojsk bylo obsadit důležitá informační centra, jelikož média sehrála významnou roli v tom, že stmelovala občany a byla pro ně jakýmsi průvodcem v odporu proti okupaci. Ačkoliv byla většina redakcí obsazena, noviny i časopisy vycházely ilegálně, včetně *Rudého práva*. Po zabrání budovy ČTK se její redakce odmítala vzdát a dál informovala občany svobodným zpravodajstvím. Okupanti nakonec museli slevit ze svých požadavků a výměnou za personální změny nabídli uvolnit některé důležité budovy.²² Hned druhý den po okupaci však mimořádný XIV. sjezd KSČ okupaci odsoudil a vojska varšavské smlouvy zůstala v zemi bez politické podpory a musela hledat způsob, jak svou přítomnost bránit. Důsledkem toho se stal i Moskevský protokol, který podepsala většina československé vlády a KSČ se jím zavazovala k politické podpoře vojenského zásahu. Jedním z jejich dalších cílů

¹⁵ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 181.

¹⁶ Tamtéž, s. 183.

¹⁷ Tamtéž, s. 185–186.

¹⁸ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, s. 202.

¹⁹ Tamtéž, s. 213.

²⁰ Tamtéž, s. 222.

²¹ Tamtéž, s. 227–228.

²² KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 189–192.

měla být i snaha o opětovnou kontrolu československých médií. Ta se nakonec povedla, byla obnovena cenzurní instituce a založen Úřad pro tisk a informace, který měl však jen minimální vliv na chod médií a sklídl nemálo kritiky. Tím, co však ukončilo chvilkovou svobodu tisku, byl zákon ze 13. září 1968, který znovu zavedl cenzuru a rozšířil sankce proti novinářům.²³ Proto většina autorů používala takzvanou autocenzuru, což znamená, že sami cenzurovali svá díla před jejich vydáním, aby se vyhnuli jakémukoliv následnému konfliktu s cenzorskými orgány. Převážně se snažili ve svých dílech vyvarovat pasáží či myšlenek, které by mohly znamenat zákaz jejich vydání. Přesto však až do jara roku 1969 publikovali novináři i spisovatelé v relativně svobodném prostředí.²⁴ Limitujícím pro ně mohl být přiděl papíru, jenž do značné míry ovlivňoval počet plánovaných výtisků jednotlivých titulů. Tento problém nastával i pro knihkupce, kteří se museli vypořádávat s úzkými profily, což znamenalo, že žádání autoři půjdou na odbyt rychleji a s omezeným počtem titulů docházelo k jejich rychlému vyprodání, čehož si byli knihkupci vědomi, ale nemohli s tím nic dělat.²⁵

Ačkoliv se může zdát, že okupace vnesla do Československa jen samá negativa, našlo se i jedno pozitivum – Československo přestalo o Sovětském svazu smýšlet jako o svém ochránci.²⁶ Sílicí odstup mezi komunistickou vládou a obyvateli Československa ještě posílila událost z 16. ledna 1969, kdy se na Václavském náměstí pokusil upálit teprve dvacetiletý student Jan Palach na protest vůči režimu. Zanechal po sobě i rozlučkový dopis, v němž kritizoval mimo jiné i omezování svobody slova. Jeho dopis se až do roku 1989 k veřejnosti nedostal, avšak jeho pohřeb 25. ledna se stal celonárodní demonstrací. Oběť Jana Zajíce, jenž se Janem Palachem inspiroval a o sebevraždu se pokusil měsíc po jeho pohřbu, však žádné další odezvy neměla.²⁷

Když Alexandra Dubčeka nahradil ve funkci prvního tajemníka KSČ Gustáv Husák, započalo období tzv. normalizace. Postupně docházelo k policejním represím, čistkách ve straně,²⁸ opětovnému uzavření hranic, což vedlo obyvatele k novému trendu, jímž bylo chataření.²⁹ Zpříšňovala se cenzura, řada autorů dostala zákaz publikování, a proto docházelo k emigraci

²³ Tamtéž, s. 192–193.

²⁴ Tamtéž, s. 195.

²⁵ ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 358–359.

²⁶ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, s. 233.

²⁷ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 196.

²⁸ Tamtéž, s. 203–204.

²⁹ Tamtéž, s. 206.

některých umělců. Avšak i publikování v zahraničí bylo komplikované v případě, jednalo-li se o text kritický vůči režimu. Proto se autoři vydali cestou pseudonymů či pro své vydávání používali jména povolených autorů.³⁰ Podobné tendence můžeme vysledovat i u autorů detektivek, o kterých bude ještě řeč. Kupříkladu jméno Josefa Škvoreckého bylo uváděno pouze v některých případech a u některých jeho děl nalezneme pouze jméno jeho spoluautora Jana Zábrany.

K dalšímu trendu sedmdesátých let pak můžeme zařadit i tzv. knižní čtvrtky, které představovaly jednotné expediční dny nakladatelů. A ačkoliv se nejedná přímo o tendenci spojenou se socialismem, jelikož jejich původ sahá až do 19. století, kdy se pražští knihkupci snažili o rovné obchodní podmínky, k sedmdesátým a posléze i k osmdesátým letům neodmyslitelně patří a zůstávají v myslích pamětníků tehdejší doby.³¹

Odpor obyvatel vůči režimu nebyl tak silný jako v šedesátých letech, vyskytovaly se jen protesty jednotlivců nebo menších skupin. Co však režim pronásledoval, byl pozvolna se rozvíjející hudební underground, který lákal čím dál více zájemců z řad veřejnosti a KSČ ho považovala za nebezpečný, jelikož se domnívala, že se může jednat o protestní shromáždění. Kroky proti hudebníkům byly zároveň i podnětem ke vzniku Charty 77.³² Za tou stál spisovatel Pavel Kohout a obsahovala prohlášení, že Československo nedodrжуje svobodu pohybu, náboženského vyznání, svobodu slova a s ní spojené postihy.³³ Režim na Chartu 77 reagoval Antichartou, která byla podepsaným provoláním řadou svolaných umělců. Podle Jana Rychlíka se tato situace stala „marasmem české a slovenské kulturní scény sedmdesátých let.“³⁴ V Československu Charta 77 velký ohlas nenašla, ale zasloužila se o vznik politické opozice v zemi a aktivizaci československého exilu.³⁵

Zvláště exil hrál po srpnové okupaci důležitou roli i v oblasti literatury, která byla již od roku 1948 rozdělena do tří proudů – oficiální literatury, šedé zóny a exilu. V zahraničí vznikala i exilová nakladatelství, z nichž nejznámějším je Sixty-Eight Publishers Josefa Škvoreckého a

³⁰ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, s. 286.

³¹ ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 361.

³² KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 206–207.

³³ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, s. 294.

³⁴ Tamtéž, s. 296–297.

³⁵ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 207.

Zdeny Salivarové, které vzniklo v roce 1971.³⁶ Zhruba v této době se postupně rodila i další exilová nakladatelství, z kterých se některá zaměřovala převážně na českou a slovenskou produkci.³⁷

Až do nástupu Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka ÚV KSSS v roce 1985 se v zemi nekonaly žádné větší protesty a život bez přetvářky se odehrával v soukromí.³⁸ S tím můžeme spojit i tzv. šedou zónu, jejíž největší rozkvět sledujeme právě po srpnových událostech v roce 1968. Nepatřila ani k samizdatu, ani k oficiálnímu proudu a publikace v ní byly nejrůznějšího zábavního charakteru. Bylo však potřeba, aby tato činnost byla kryta některou oficiální organizací Národní fronty, jimiž mohly být kupříkladu Svazarm, Socialistický svaz mládeže, Československý svaz tělesné výchovy či knihovny. Publikace, jež takto vyšly, v žádném případě nemohly být nabízeny v knihkupectvích a přístup k nim měli převážně členové daných organizací.³⁹

Tímto jsme si nastínili převážně politické pozadí období šedesátých a sedmdesátých let 20. století v Československu, které nám bude dále nápomocné v dalších aspektech této práce. Co se týče detektivní literatury za komunismu, nejprve byla režimem považována za „brakovou“, ale posléze se o její znovuzrození zasloužila řada autorů a nakladatelství. V sedmdesátých letech se pak zařadila k jednomu z nejpoblárnějších žánrových typů v Československu a režim se jejím prostřednictvím snažil o rehabilitaci státní bezpečnosti, která utrpěla ránu v očích občanů po okupaci v roce 1968.⁴⁰

³⁶ ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 362.

³⁷ Tamtéž, s. 366.

³⁸ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 207.

³⁹ ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 370.

⁴⁰ Viz kapitola 4. Detektivní literatura.

2. MÉDIA A REKLAMA

Média, z nichž se budeme zaměřovat na ta tištěná, jsou neodmyslitelně spjata s reklamou, neboť většině z nich umožňuje existenci právě financování spojené s inzercí. Impuls k tomu dal lord Northcliffe (vlastním jménem Alfred Harmsworth), který se založením listu *Daily Mail* v roce 1886 zavedl i změny ve vztahu mezi médii a inzercí, později označované jako northcliffovská revoluce.⁴¹ Jednalo se o ekonomickou změnu vydávání novin, kdy se hlavním zdrojem zisku stávaly příjmy z reklamy a inzerce; zisk se stal jedním z hlavních důvodů vydávání novin a posílila se jejich zábavní funkce.⁴²

Stejně tak knižní produkce do jisté míry souvisí s reklamou, v současné době je to patrnější než před lety, ale už i tehdy se tento fenomén postupně rozrůstal.

2.1 Tištěná média

Média a jejich komunikace jsou podle Petra Bednaříka, Jana Jiráka a Barbary Köpplové „dobově podmíněné formy sociální – konkrétně veřejné – komunikace“⁴³ a mezi jejich společné rysy patří jejich dostupnost neomezenému množství uživatelů, zázemí umožňující výrobu velkého množství kopií, nabídka srozumitelných obsahů a pravidelnost a aktuálnost.⁴⁴

Typem médií, kterým se budeme zabývat v této kapitole, ale vlastně i v celé práci, jsou média tištěná. Označujeme je jako masová, neboť umožňují oslovovat masy lidí a tím zpřístupnit informace – či v našem případě i reklamu – velkému počtu lidí. Tištěná média označujeme jako periodika. Pod toto označení spadají „víceměně pravidelně vycházející noviny (...) a časopisy určené široké veřejnosti, v omezenější míře i tiskoviny neperiodické (jedinečné či příležitostné), případně periodické tiskoviny určené úzkému okruhu zájemců (např. odborné časopisy).“⁴⁵ Na periodicitě také závisí další označení, jako je deník, týdeník, čtrnáctideník, měsíčník, čtvrtletník atd. Z toho vyplývá, že redakce jednotlivých druhů periodik má jiný časový deadline pro odevzdání a přípravu plánovaného obsahu. Například redakce měsíčníku či čtvrtletníku má mnohem větší prostor pro promyšlení témat, článků či inzerce než redakce deníku, kde větší roli hrají aktuální témata.

⁴¹ JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003, s. 34.

⁴² Tamtéž, s. 34–35.

⁴³ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 15.

⁴⁴ Tamtéž, s. 15–16.

⁴⁵ Tamtéž, s. 16.

My si periodika rozdělíme ještě do dvou skupin, které budou v naší práci zastoupené. Jedná se o časopisy a noviny. Časopisy se poprvé objevily už na počátku 18. století. „Zpočátku se časopisy zaměřovaly na domácí a kulturní zájmy vyšších středních vrstev a nakonec se vyvinuly v masovou tržní záležitost vysoké komerční hodnoty a nesmírné šíře záběru.“⁴⁶ Jejich popularita však v současné době není tak velká, jako bývala na počátku 20. století,⁴⁷ což můžeme připsat vzniku internetu, který předává informace rychleji a obsah jím sdílený je dostupnější pro mnohonásobně větší publikum.

A teď něco k tématu novin. Jak uvádí Denis McQuail „od samého počátku byly noviny skutečným, či alespoň potenciálním protivníkem vládnoucí moci – alespoň podle jejich vlastního vnímání. Mnoho příkladů z historie tisku vypovídá o násilí páchaném na tiskařích, šéfredaktorech a novinářích.“⁴⁸ To bylo postupně nahrazováno různými omezeními a kontrolou tisku, avšak noviny nadále bojovaly za svobodné publikování a v průběhu dějin směřují ke stále větší míře svobody.⁴⁹ Musíme si však říci, že toto úplně neplatí pro československá média za komunismu, která neustále bojovala s cenzurou a tiskovými zákony.

Ze strukturálního hlediska můžeme noviny rozdělit do několika skupin. Prvním je politický a stranický tisk, který vznikl pro potřeby politických stran a jejich informování, a přestože nemá takový ohlas jako komerční tisk, nadále ho můžeme nalézt v demokratickém politickém životě, kde si klade za cíl formování veřejného mínění.⁵⁰

Ať už tisk stranický, či nestraničný se dále může dělit na tisk seriózní či bulvární. Seriózní neboli „buržoazní listy konce 19. století představují jeden z vrcholů v dějinách tisku a podstatně přispěly k našim současným představám o podobě novin a jejich posuzování.“⁵¹ Jejich hlavními rysy jsou nezávislost na státě, jejich uznání za instituce politického a společenského života, zájem pro etickou odpovědnost a objektivní informování o událostech.⁵² Naopak bulvární tisk je typickým zástupcem masového média, jelikož jeho hlavním cílem bylo nalákat co největší počet zájemců, čemuž byl podřízen i obsah. Zároveň se tu setkáváme s prvním spojením tištěného média s reklamou, jelikož bulvární tisky byly

⁴⁶ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, s. 43.

⁴⁷ Tamtéž, s. 43.

⁴⁸ Tamtéž, s. 40.

⁴⁹ Tamtéž, s. 40–41.

⁵⁰ Tamtéž, s. 41.

⁵¹ Tamtéž, s. 42.

⁵² Tamtéž, s. 42.

levné, aby si je mohl dovolit každý, za což vděčily právě reklamám, inzerovaným uvnitř. Tisk disponoval nejlákavějšími tématy, jakými jsou kupříkladu vraždy, skandály, katastrofy, války či slavní lidé.⁵³ Seriózní listy byly určeny majetnějším a vzdělanějším občanům, kdežto ty bulvární cílily na nižší vrstvu obyvatel a svůj obsah směřovaly spíše k populárním tématům. Disponovaly také výraznější grafickou úpravou.⁵⁴

A jak je to s našimi konkrétními periodiky? Deník *Rudé právo* zastupuje kategorii stranického tisku, jelikož byl vydáván Komunistickou stranou Československa, jedná se tedy o noviny. Měsíčník *Literární noviny* je i přes svůj název označován za časopis a časopisem je i *Mladý svět*. Oba se však obsahově liší. *Literární noviny* se spíše více podobají seriózním novinám, kdežto *Mladý svět* se svou grafickou úpravou blíží tisku populárnímu.

2.2 Česká tištěná média za socialismu

Po převzetí moci komunisty v únoru 1948 patřilo k hlavním cílům strany kontrolovat mediální komunikaci a zabránit občanům přístup k informacím, které byly z pohledu režimu závadné.⁵⁵ Tento přelom pro nás není důležitý jen z toho důvodu, že se k moci dostali komunisté, kteří řídili Československo během celého námi sledovaného období, ale jedná se také o zásadní zlom v podobě tištěných médií. Ta přišla o svobodu slova a veškerý text byl pod dohledem cenzury. „Média už neodpovídala za svoji činnost veřejnosti, nýbrž výhradně KSČ jako rozhodující politické síle a sloužila k prosazování jejích zájmů. Stranickost byla podstatou novinářské činnosti.“⁵⁶ Některá periodika byla zastavena, jiná byla omezována přidělem papíru. Co se týče cenzury, přesněji řečeno té předběžné, za tou stála mezi lety 1953–1966 Hlavní správa tiskového dohledu. Značný vliv měla na média i ideologická komise sekretariátu Ústředního výboru KSČ, a to až do jara 1968.⁵⁷

Víme, že některé tituly byly po roce 1948 zastaveny, jako tomu bylo kupříkladu u *Akordu*, sociálnědemokratického tisku nebo *Práva lidu*, jehož čtenáře převzalo *Rudé právo*. Ty, které přetrvaly, musely být vydávány pouze politickými stranami nebo společenskými a státními institucemi. Prim hrála Komunistická strana se svými třemi deníky – *Rudé právo*, *Nová*

⁵³ Tamtéž, s. 42–43.

⁵⁴ JIRÁK, Jan; KÖPPOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003, s. 29.

⁵⁵ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 137.

⁵⁶ Tamtéž, s. 137.

⁵⁷ Tamtéž, s. 138–139.

svoboda a *Glos Ludu* a také Revoluční odborové hnutí s deníkem *Práce*.⁵⁸ Společenskou organizací zaměřující se na rozvoj mládeže, byl Československý svaz mládeže. Ten vydával *Mladou frontu* (poprvé od r. 1945), z periodik pro děti potom *Mateřídoušku* (od r. 1945) nebo *Pionýrské noviny* (od r. 1951), od roku 1957 nově také měsíčník *ABC mladých techniků a přírodovědců* a v roce 1959 pak týdeník *Mladý svět*.⁵⁹ Společnost významně ovlivňovaly kulturní časopisy v čele s týdeníkem *Tvorba* (vycházející od roku 1945), který byl zastaven v roce 1952. Svaz československých spisovatelů vydával v Brně od roku 1954 časopis *Host do domu* a také *Květen*. Ten se snažil o rehabilitaci moderního umění, ale neuspěl a v roce 1959 byl nahrazen *Plamenem*. Nahrazeny byly i *Lidové noviny* a to *Literárními novinami*, námi druhým sledovaným periodikem, které poprvé vyšlo v roce 1952 a jehož celý název zněl *Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*⁶⁰ a vydával ho stejně jako v případě *Hosta do domu* Svaz československých spisovatelů.⁶¹

Že mají média vliv na společnost, věděla i KSČ a jejich počínání sledovala a vyhodnocovala. V roce 1964 se ve stranou schváleném dokumentu *Poslání a stav kulturních časopisů* kriticky stavěla k působení kulturních časopisů, které podle nich nerespektují stanoviska strany a projevují se liberalisticky. Závažné byly z pohledu KSČ i *Literární noviny*⁶², které nově přešly pod ministerstvo kultury a informací. „Tyto ‚ministrské literárky‘ (lidově přezdívané erárky) však obtížně hledaly čtenáře i autory, a tak šestým číslem nového ročníku z 10. Února 1968 změnilý název na *Kulturní noviny*.“⁶³ Dalším „závadným“ periodikem, které muselo být zastaveno, byl časopis *Tvář*.⁶⁴

Svobodu tisku a značný nárůst periodik za pražského jara, vystřídala opětovně zavedená cenzura a sankce vůči vydavatelům.⁶⁵ S federalizací státu k 1. lednu 1969 došlo také ke změně úřadů dohlížejících na média. *Úřad pro tisk a informace* byl nahrazen *Českým úřadem pro*

⁵⁸ Tamtéž, s. 145–146.

⁵⁹ Tamtéž, s. 147.

⁶⁰ *Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 1952–1968. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ae76976e-435d-11dd-b505-00145e5790ea>.

⁶¹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 148.

⁶² BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 305–306.

⁶³ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 179.

⁶⁴ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 306.

⁶⁵ Tamtéž, s. 313.

tisk a informace a na Slovensku vznikl *Slovenský úrad pre tlač a informácie*.⁶⁶ Normalizační vláda se však záhy snažila získat média pod svou kontrolu, jelikož je považovala za významný faktor stabilizace poměrů v zemi. Rušeny byly další tituly, jako příklad si můžeme uvést *Listy* – periodikum nahrazující *Literární noviny* – nebo *Plamen*. Záhy však vznikaly tituly zcela nové – *Týdeník Aktualit*, týdeník ÚV KSČ s názvem *Tribuna* nebo jemu podobný týdeník *Tvorba*.⁶⁷ Převažovala tedy periodika ústředního tisku, kde nejvýznamnějším a nejpodporovanějším ze strany státu se stalo *Rudé právo*, a dále zde byly tisky regionální. Některých tiskovin na trhu ubývalo, jako tomu bylo v případě kulturních časopisů, a některé vymizely úplně. To byl případ bulvárních a erotických titulů.⁶⁸

Během normalizace se stalo běžným, že byla masová média podřízena KSČ, která skrze ideologické oddělení a oddělení masových sdělovacích prostředků řídila kádrovou politiku periodik. Uplatňovala se také socialistická výchova nových novinářů, čemuž měla pomoci i nově založená univerzitní pracoviště. Na Univerzitě Karlově to byla Fakulta žurnalistiky a jako její zařízení také Ústav teorie a praxe žurnalistiky.⁶⁹

Stát významně reguloval jednak přiděl papíru, jednak výši nákladů jednotlivých tiskovin. K jejich nízkému stavu přispěla i zastarávající výrobní technika.⁷⁰ Postupně se však rozšiřovala síť neoficiálních periodik, jejichž vydavatelé měli ještě v sedmdesátých letech k dostání pouze psací stroj, na němž se texty opisovaly. Až od poloviny let osmdesátých se do Československa dovážely kopírovací přístroje a počítače ze Západu zásluhou exulantů. Obtížná však byla i distribuce, byť si posléze i tato periodika vytvořila okruh stálých odběratelů. I tak však většina samizdatových nakladatelů pracovala bez zisku a jejich činnost byla spíše ztrátová.⁷¹ Nejvýznamnějším samizdatovým titulem se staly *Lidové noviny*, které se snažily oslovit co nejširší publikum a několikrát se marně pokoušely o registraci. Proto se později šířily tajně.⁷²

⁶⁶ Tamtéž, s. 315.

⁶⁷ Tamtéž, s. 327–329.

⁶⁸ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 215–218.

⁶⁹ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 335–336.

⁷⁰ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 217.

⁷¹ Tamtéž, s. 222–223.

⁷² Tamtéž, s. 224–225.

Vedle samizdatu existovala i exilová periodika, která v zahraničí zakládali exulanti, kteří opustili Československo po roce 1968. Exil udržoval kontakty s domácí opozicí, proto byla nově vzniklá periodika dostupná i v Československu. Navíc zde neplatila cenzura a periodika měla díky tomu svobodu projevu. Problém však nastal po ekonomické stránce, kdy byl náklad periodik početně omezen. Také redaktori pracovali zdarma či jen za minimální mzdu, jako tomu bylo v případě samizdatu.⁷³ Mezi exilová periodika, která se těšila zájmu nejen exilového, ale i domácího publika, patřily *Listy* založené roku 1970 v Římě Jiřím Pelikánem. Spolu s pařížským *Svědectvím* se staly jedním z hlavních komunikačních prostředků mezi exilem a domovem.⁷⁴

Ještě si na závěr této kapitoly shrneme, jak to bylo s našimi periodiky. *Rudé právo*, jakožto deník komunistické strany, mělo po celou dobu výsostné postavení. Nebylo podrobováno cenzuře ani tiskovým nařízením, protože v jeho redakci působili sami komunisté. *Literární noviny* byly považovány KSČ za nebezpečné a ve snaze o jejich kontrolu nakonec v roce 1968 zanikly. Oproti tomu *Mladý svět* byl považován za nejvýznamnější společenský a komerčně úspěšný týdeník.⁷⁵

2.3 Reklama a inzerce

Reklama má hlavně komerční zájem zvýraznit určitý produkt, oslovit co největší počet potenciálních zákazníků a nabídnout jim daný produkt nebo službu. Zároveň jde také o šíření povědomí, že je daný produkt na trhu k dispozici.⁷⁶ Nejčastěji se realizuje pomocí médií, která jsou veřejně dostupná.⁷⁷ Je založena na snaze získat pomocí různých typů sdělení žádoucí chování příjemců z pohledu zadavatelů reklamy.⁷⁸

Podle publikace Jaroslava Světlíka *Marketingové komunikace* můžeme reklamu dělit hned na několik druhů. Buď je to reklama primární (druhov), která se „pokouší zvýšit celkovou poptávku po určitém zboží bez ohledu na to, o jakou značku se jedná.“⁷⁹ Dále to je reklama selektivní neboli značková, která „má za cíl přimět kupujícího, aby dal přednost určité značce

⁷³ Tamtéž, s. 228–230.

⁷⁴ Tamtéž, s. 232.

⁷⁵ JAREŠ, Michal a kol. Mladá fronta. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1656> [citováno 2023-02-03].

⁷⁶ SEDLÁČEK, Ondřej. *Reklama: tipy, které vás dostanou*. Praha: Vinland, 2009, s. 7.

⁷⁷ JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. Praha: Portál, 2015, s. 134.

⁷⁸ JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003, s. 157.

⁷⁹ SVĚTLÍK, Jaroslav. *Marketingové komunikace*. Praha: VŠPP Praha a. s., 2016, s. 21.

produktu.⁸⁰ Dalšími druhy jsou reklama institucionální, jež se snaží budovat dobré jméno dané instituce či společnosti. Mezipodniková reklama slouží podnikům a propagaci primárně průmyslového zboží. Maloobchodní reklama naopak zviditelňuje jednak značky v konkrétním obchodě, jednak image daného prodejce.⁸¹ Co se týče našeho tématu, bude nás zajímat reklama primární, jelikož jejím cílem v námi vybraném periodiku je informovat čtenáře o nejnovějších nabídkách knižního trhu.

Reklamní trh sestává ze tří základních pilířů, kterými jsou zadavatelé reklamy, komunikační agentury a média. Zadavatelé reklamy stojí na samém počátku a jsou jimi organizace či jednotlivci, výrobci, obchodníci ale i poskytovatelé služeb. Většina těchto zadavatelů si pak pro svou reklamu najme právě reklamní agenturu. Výsledná reklama se pak objevuje v různých typech médií, ať už jsou to média tištěná, venkovní (kupříkladu billboardy nebo plakáty), internet, televize, rozhlas nebo P.O.S. (point of sales) materiály.⁸²

Jaroslav Světlík dále uvádí různé funkce reklamy z pohledu její role v podnikání a ve společnosti. Za tu nejpodstatnější můžeme považovat funkci marketingovou, která zprostředkovává komunikaci mezi organizací a jejími zákazníky a zvyšuje povědomí o daném produktu. Podobné cíle má i funkce komunikační, která propojuje prodejce s kupujícími a ovlivňuje preference zákazníků, jakožto i odlišuje produkt od konkurence. Ekonomická funkce spočívá v tom, že reklama zvyšuje poptávky výroby a tím i zisky dané firmy, stejně tak jako hodnotu produktu v mysli zákazníka. Dále přispívá ke zdravé ekonomice a lépe informuje zákazníky o nabídkách trhu. Poslední funkcí je funkce sociální, která napomáhá estetickému cítění tím, že reflektuje různé módní trendy. Tato funkce má však i svá negativa, kdy se někteří mohou domnívat, že manipuluje lidmi a vytváří konzumní způsob života.⁸³ Je však nutno si říci, že toto úplně neplatilo pro naši zkoumanou dobu, jelikož se komunistický režim snažil odklonit od kapitalismu, který chápal jako špatný.⁸⁴ Podle učení Karla Marxe a Friedricha Englese se komunistický režim snažil aplikovat některé prvky společenského a ekonomického uspořádání, jakými byly zestátnění, monopolní výroba, zrušení konkurence a dopředu plánovaná výroba.⁸⁵ S vymizením konkurence tedy reklama přišla o všechny svůj

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž, s. 21–22.

⁸³ Tamtéž, s. 22–24.

⁸⁴ HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015, s. 107.

⁸⁵ Tamtéž, s. 117.

smysl, krom jednoho, kterým bylo informování potenciálních zákazníků o daném produktu. Proto se i centrálně plánovaný trh nemohl dlouhodoběji bez reklamy obejít.⁸⁶

Nás bude zajímat reklama v tištěných médiích. Ta novinová dokonce patří mezi nejstarší formy reklamy, která je nejčastěji uplatňována formou inzerce. Jako první byla uváděna v tzv. malém oznamovateli, kde byly inzeráty zobrazeny pod příslušným záhlavím. Sestávaly buď z textu, fotografií nebo byly doplněny jinými grafickými prvky, jako jsou rámečky, jiný styl písma apod. Akcidenční inzerát může zabírat i celou stranu a patří k nejpoužívanějšímu typu novinové inzerce. Dalšími typy jsou reklamní letáky, které se vkládají do novin jako příloha nebo dokonce existují i inzertní noviny, věnované výhradně inzerci.⁸⁷ Co se týče našich vybraných periodik, v *Rudém právu* spatřujeme malý oznamovatel, jako typ inzerce. Sice se jeho existence v periodiku objevuje až postupem šedesátých let, kdy zabíral pouhou polovinu listu, ale postupně se rozrostl na celý list a v některých případech i na dva celé listy novin. Na druhou stranu *Literární noviny* obsahovaly pouze oznamovatel v podobě novinek na knižním trhu a vyhraněna mu byla celá strana. I *Mladý svět* obsahoval inzerci, byť v nejmenší míře ze všech zkoumaných periodik. Jeho oznamovatel se objevil až v sedmdesátých letech a sestával ze tří až čtyř barevných inzercí doplněných buď logem či obrázkem. Všechna periodika také nabízela informace o novinkách na knižním trhu, a kromě *Literárních novin* zde figurovaly i objednávací lístky na konkrétní knihy.⁸⁸

Tištěná média těží ze dvou hlavních zdrojů příjmů – přímého prodeje spotřebitelům a inzercí, přičemž platí, že závislost médií na zájmech inzerentů a obchodní sféry je přímo úměrný závislosti na příjmech z inzerce.⁸⁹ „Média založená na inzerci jsou posuzována podle počtu a typu spotřebitelů (kdo jsou, kde žijí...) zasažených konkrétními sděleními. (...) Tato měřítko jsou nezbytná pro přilákání potenciálních inzerentů a pro stanovení sazeb, které je možno požadovat. Tržní výkonnost mediálního obsahu, jenž je placen přímo spotřebiteli, je hodnocena příjmem získaných z prodeje a předplatného.“⁹⁰ Ano, je pravda, že inzerce v našich periodikách odráží cílového čtenáře. Jako příklad stačí uvést *Literární noviny* a inzerci v podobě nově vydaných knih, tedy inzerci literárně zaměřenou. Ale jelikož měl stát

⁸⁶ Tamtéž, s. 122.

⁸⁷ SVĚTLÍK, Jaroslav. *Marketingové komunikace*. Praha: VŠPP Praha a. s., 2016, s. 89–90.

⁸⁸ Viz kapitola 5.1 Vybraná periodika, kde se podrobněji zaměříme na zobrazení reklamy v konkrétních periodikách.

⁸⁹ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, s. 233.

⁹⁰ Tamtéž, s. 234.

prakticky stoprocentní podíl na vnitřním trhu, téměř zcela vymizely konkurenční vztahy, i co se týče inzerce.⁹¹

Novinová inzerce nabízí jisté výhody. Především je zobrazována v masovém médiu, čímž se dostane do povědomí velkému množství čtenářů a potenciálních zákazníků. Kromě masového se jedná i o tzv. místní médium, což znamená, že je spojováno s určitou oblastí, která spojuje jednak lidi stejných zájmů, ale i podobný trh, vázaný k danému místu. Díky diferenciaci čtenářů různých titulů je pro inzerenty snazší oslovit cíleně vybranou skupinu. Existují však i nevýhody, s kterými se novinová inzerce musí potýkat, a tím jsou zejména krátká životnost periodika, kdy spolu s daným číslem zmizí z povědomí čtenáře i v něm zobrazená inzerce, a informační zmatek, který vzniká z přesycených stran inzercí, v které je pro čtenáře velmi těžké se orientovat.⁹²

Z historického hlediska však reklama není ničím novým. Již dříve v historii jsme byli schopni zaznamenat reklamu buď obrazovou, nebo mluvenou.⁹³ Ke zdokonalení reklamy pomohl i Guttenbergův vynález knihtisku, který umožnil vznik letáků, plakátů apod.⁹⁴ Dalším takovým zdokonalujícím vynálezem se stala litografie (kamenotisk) z konce 18. století, která ještě více zdokonalila výrobu plakátů a její vynalezení připisujeme Aloisi Senefelderovi, rozenému Pražákovi.⁹⁵ S průmyslovou revolucí pak vymizela cechová omezení a vznikly nové vztahy mezi výrobcem a spotřebitelem. Reklama se tak stala neodmyslitelnou součástí obchodu a brzy i samostatnou profesí.⁹⁶

Prvním tištěným inzerátem, který vyšel v Praze roku 1688, se pyšnily noviny *Ordinari Post Zeitung*.⁹⁷ Zatímco první tištěný inzerát v českém jazyce je z roku 1719 a vyšel v prvních českých novinách *Český Postilión: neboližto Noviny České*.⁹⁸

⁹¹ HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015, s. 120.

⁹² SVĚTLÍK, Jaroslav. *Marketingové komunikace*. Praha: VŠPP Praha a. s., 2016, s. 90–91.

⁹³ HORŇÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie*. Zlín: VeRBuM, 2010, s. 129–130.

⁹⁴ SEDLÁČEK, Ondřej. *Reklama: tipy, které vás dostanou*. Praha: Vinland, 2009, s. 26.

⁹⁵ Tamtéž, s. 28.

⁹⁶ HORŇÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie*. Zlín: VeRBuM, 2010, s. 134.

⁹⁷ SEDLÁČEK, Ondřej. *Reklama: tipy, které vás dostanou*. Praha: Vinland, 2009, s. 36.

⁹⁸ HORŇÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie*. Zlín: VeRBuM, 2010, s. 151.

Inzerce obecně se s počátkem 18. století objevovala pouze na konci listu v podobě dvou až tří odstavců, ale s padesátými lety se rozrostla až na polovinu celkového obsahu novin. Oznamovala různé ztráty a nálezy, domy k pronájmu, nabídky koní a hospodářských zvířat a dále také výprodeje či informace o nově otevřených obchodech.⁹⁹ Můžeme tedy říci, že se nijak zásadně nelišila od pozdější reklamy, která se objevovala v sedmdesátých letech. S průmyslovou revolucí v 19. století se rozšířila i potřeba reklamy a inzerce v novinách.¹⁰⁰

S 20. stoletím se v Čechách reklama profesionalizovala a jedním z jejích průkopníků byl i Zdenko Šindler, který v roce 1906 vydal svou knihu *Moderní reklama*. V průběhu dvacátých let 20. století se objevují i první ryze české instituce, česky psaná odborná literatura i odborníci věnující se reklamě.¹⁰¹ V této době, konkrétně v roce 1927, vznikl i Reklamní klub neboli Reklub, který pomohl dalšímu rozvoji reklamy a v souvislosti s ním se hovoří o rozhodujícím mezníku vývoje reklamy a propagace za první republiky. S koncem druhé světové války se rozvoj reklamy i propagace zbrzdil a Reklub v roce 1948 zanikl.¹⁰²

S únorem 1948, jak víme, získali moc komunisté, kteří postupně reklamu redukovali, a ta ztrácela své poslání. Institucemi byla považována za buržoazní přežitky. Značky přestávaly hrát důležitou roli a prodával se převážně nedostatečný produkt, o který byl zájem než ten, jenž se pyšnil reklamou. Reklama byla stále častěji nahrazována označením socialistická propaganda.¹⁰³ To vše souviselo s privatizací a centralizací. Podíl na tom mělo i centrálně plánované hospodářství, které bylo postaveno na jednotném hospodářském plánu, jehož tvůrcem byl stát.¹⁰⁴ Dalším důvodem byla i „plynulá distribuce spotřebních statků“, která zaručovala přísun základních potřeb obyvatelstva. Poptávka převyšovala nabídku, byl zde platný přidělový systém a zboží živnostníků bylo pro obyvatele finančně nevýhodné. Přesto však byla reklama zapotřebí zejména kvůli jedné ze svých funkcí, čímž bylo informovat.¹⁰⁵ K tomu sloužily plakáty, inzeráty, výlohy a reklamní pohádky.¹⁰⁶

⁹⁹ KÖPPLOVÁ, Barbara; KÖPPL, Ladislav. *Dějiny světové žurnalistiky. 1, (Celý svět je v novinách)*. Praha: Novinář, 1989, s. 109.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 224.

¹⁰¹ SEDLÁČEK, Ondřej. *Reklama: tipy, které vás dostanou*. Praha: Vinland, 2009, s. 37.

¹⁰² HORNÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingové komunikace*. Zlín: VeRBuM, 2010, s. 153–154.

¹⁰³ Tamtéž, s. 155.

¹⁰⁴ HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015, s. 119.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 122.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 125.

V roce 1954, konkrétně 15. března, vznikl pro řízení obchodně-propagační činnosti v Československu Reklamní podnik a na následujících třicet let se z něho po několika reorganizacích stal reklamní podnik s názvem Merkur, který představoval první reklamní agenturu v Československu.¹⁰⁷ O rok později, tedy v roce 1955, začal reklamní podnik působit také jako osvětové středisko pro pracovníky propagace. V padesátých letech byl tvůrcem reklam, převážně zaměřených na propagaci určitého druhu konzumního zboží, které mělo být pro občany chutné a zdraví prospěšné. Nešlo tedy o propagaci výrobků dané firmy kvůli státnímu vlastnictví všech domácích producentů. Přitom absence propagace značky je považována za nejvíce neprofesionální přístup československé socialistické reklamní praxe. V některých reklamách se však názvy značek objevovaly. Jednalo se ale pouze o jméno prodávajícího a zákazník měl přehled jen o tom, kde zboží koupí a ne, kdo je výrobcem.¹⁰⁸

Reklamu v socialistickém Československu tedy vytvářely dvě společnosti. Již zmíněný Merkur, který se zaměřoval na produkci domácí reklamy, a Rapid naopak o reklamu pro zahraniční účely. Obě společnosti se pak staraly o účast Československa na světových výstavách Expo, konkrétně v roce 1967 a 1970.¹⁰⁹

Vrátíme-li se k roku 1955, byl také obdobím, kdy se vládním nařízením zkoumaly náklady na reklamu i ceny za inzerci. Koncem tohoto roku vyšlo i první číslo odborného časopisu věnovanému propagačním pracovníkům *Reklama v národním hospodářství*. Tištěná inzerce spolu s rozhlasovou a televizní reklamou získávaly více prostoru, čímž se zvyšovala i jejich kvalita.¹¹⁰

V šedesátých letech se těžištěm rozvoje obchodních propagací staly v této době již existující subjekty, kterými byly Merkur s jeho slovenskou pobočkou ERPO, družstevní podnik pro propagaci OPTIMA, reklamní podnik místního hospodářství TEPS, ARBIEN Aranžérského klubu a podnik zahraničního obchodu v Bratislavě – ICHEBA. Merkur vydával i vlastní

¹⁰⁷ HORŇÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie*. Zlín: VeRBuM, 2010, s. 156; HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015, s. 129.

¹⁰⁸ HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015, s. 130–133.

¹⁰⁹ KRUPKA, Jaroslav. *Česká reklama: od pana Vajička po falešné soby*. Brno: BizBooks, 2012, s. 15.

¹¹⁰ HORŇÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie*. Zlín: VeRBuM, 2010, s. 157.

periodika *Propagace* a *Dokumentace – Propagace*. Druhý jmenovaný formou výstřižků informoval o reklamě po celém světě.¹¹¹

Po neúspěšném 3. pětiletém plánu, kdy podniky nestíhaly reagovat na zvyšující se tempo výroby a poptávka výrazně převyšovala nabídku, se začalo pracovat na revolučním programu, který si kladl za cíl zavést kapitalistické prvky do tržního hospodářství. O tyto návrhy se zasloužil Ota Šik a mělo jít především o znovuoživení konkurenčních vztahů, výrobu podle tržní poptávky a nový způsob národohospodářského plánování. Dokument, který reflektoval Šikovu ekonomickou reformu, sestavil nový prezident Alexandr Dubček a nazýval se *Akční program*.¹¹² Mělo dojít k reformě socialistické propagace, kdy se měla „zracionalizovat komunikace mezi prodávajícím a zákazníkem.“¹¹³ Na přelomu let 1968 a 1969, docházelo ke komercializaci reklamy. Inzerce se stávala hlavním zdrojem příjmů. Zároveň se předpokládalo, že se na československém trhu budou moci uplatnit jak public relations, tak i marketing.¹¹⁴

„S příchodem normalizace dochází k znovunastolení ‚klasického‘ slovníku, ze kterého mizí jak ‚marketing‘, tak i ‚public relations‘, jako synonyma buržoazní, kapitalistické reklamy.“¹¹⁵ Stejně tak se vracelo i smýšlení o reklamě jako o projevu buržoazie a zkracovaly se rozpočty propagačních oddělení. Reklamu opět nahradil termín propagace. Avšak přínosem bylo, že se reklamou postupně začali zabývat kvalitní novináři vyloučení ze strany a zaměstnání. Postupně se začala obnovovat činnost propagačních institucí, objevovaly se obory zaměřující se na školení budoucích aranžérů a Katedra žurnalistiky Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě nabízela od roku 1979 specializaci propagace. Vznikaly i nové podniky, jakým byl například Klub pro práci s veřejností Veletrhů Brno a z kvalitily se i odborné publikace zabývající se reklamní tematikou.¹¹⁶

¹¹¹ Tamtéž, s. 158–160.

¹¹² HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015, s. 143, 145.

¹¹³ Tamtéž, s. 149.

¹¹⁴ HORŇÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie*. Zlín: VeRBuM, 2010, s. 160; HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015, s. 148.

¹¹⁵ HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015, s. 157.

¹¹⁶ HORŇÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie*. Zlín: VeRBuM, 2010, s. 160.

3. REKLAMNÍ PROPAGACE V RÁMCI LITERÁRNÍ KOMUNIKACE

Již jsme si řekli, co je reklama, jak se rozděluje i něco málo k její historii a nyní se ještě krátce zastavíme nad tím, jakou hraje roli v rámci literární komunikace.

Kniha jakožto prostředek literární komunikace je médium poměrně staré a jeho rozvoj rostl průběžně v závislosti na politické, ekonomické i technické situaci. Prvním rozvojem knižního obchodu byl nástup tištěné knihy, která se stala cenově dostupnější než kniha rukopisná.¹¹⁷ Postupně se z ní stávalo zboží, které bylo do českých zemí dováženo z říšských měst a Benátek.¹¹⁸ Dalšímu rozvoji knižního trhu pomohly v 17. století knižní veletrhy ve Frankfurtu nad Mohanem a v Lipsku.¹¹⁹ Rozhodujícím faktorem při koupi knih byla v té době cena, kdy převažovaly laciné tisky okolo deseti až dvaceti krejcarů.¹²⁰ Již v době předbělohorské můžeme zaznamenat jistou „propagaci“ knih, kdy vliv na nákup či jen čtení knih mělo doporučení faráře.¹²¹ Později se knihy, především zábavního rázu, šířily také podomním prodejem a na výročních trzích a poutích. O šíření vzdělávací a náboženské literatury se naopak zaslouhovala škola a kostel.¹²²

S rozvojem novin a časopisů se dostávala knižní produkce i na jejich stránky, zejména zásluhou tiskařů, kteří vydávali jak knihy, tak i periodika. Dokladem toho je i Václav Matěj Kramerius.¹²³ Že noviny hrály důležitou roli v povědomí čtenářů o literatuře, svědčí i vznik české literární kritiky ve čtyřicátých letech 19. století v souvislosti s vlastenectvím.¹²⁴ Kritiky vybraných textů, ale i publikace spisovatelů v periodickém tisku, přispěly k rozšíření nejen české literatury a můžeme je také považovat za jistý druh propagace.

Na sklonku 19. století docházelo k rozšíření knihkupecké sítě a postupně se obchody nabízející knižní zboží objevovaly i na strategických místech. Jedním z nich bylo nádraží, kde

¹¹⁷ ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 39.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 55.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 56.

¹²⁰ Tamtéž, s. 64.

¹²¹ Tamtéž, s. 71.

¹²² Tamtéž, s. 117.

¹²³ Tamtéž, s. 143.

¹²⁴ Tamtéž, s. 170.

své knihy nabízeli nejprve němečtí knihkupci, ale později se tato forma rozšířila i do Čech, především do severních a západních.¹²⁵

Vlivem vzniku velkého počtu knihkupectví se rodila i konkurence. Knihkupci, převážně pražští, začali svým stálým zákazníkům nabízet různé slevy, čímž přebírali mimopražským knihkupačům jejich kupující.¹²⁶ S rostoucí konkurencí pak vznikala i komercializace. Obsah zasažený komercializací má „sklon orientovat se více na obveselení a pobavení (eskapismus), je povrchnější, neklade na příjemce žádné nároky, je konformní, spíše nepůvodní a standardizovaný.“¹²⁷

Takovým druhem obsahu disponovala literatura zábavná. Patřila k ní lidová četba, krvavý román, detektivky či nemravná literatura. Tento druh knižního sortimentu měl po krachu na vídeňské burze v roce 1873 znovu nalákat zájemce k útratě svých peněz za knihy. Zábavná literatura se tak postupně stala žádaným druhem četby.¹²⁸

Stále tu však byl problém nadprodukce knih, kvůli čemuž se později nakladatelé a knihkupci přiklonili k reklamě. Na knihy se upozorňovalo formou novinových inzerátů a nabídkových seznamů, upravovaly se výlohy a lepily se plakáty.¹²⁹

Produkce stále rostla, zvyšovala náklady na reklamu a snižovala ceny skladu. Snaha byla i o propagaci československé knihy, které měl pomoci Týden české knihy – předchůdce dnešních knižních veletrhů. Akce sice neměla očekávaný výsledek, ale povedlo se k propagaci knih využít denní tisk, kde se začaly objevovat bibliografické informace o knižních novinkách.¹³⁰

K velké produkci knih přispěla i komercializace, kterou mělo na svědomí šíření odpočinkové literatury, zejména dobrodružného, detektivního a ženského románu. Tento druh literatury doprovázela cílená reklama a pro čtenáře příznivá nízká cena. Kniha se tak postupně stávala zbožím určeným ke krátkodobé spotřebě.¹³¹

¹²⁵ Tamtéž, s. 199.

¹²⁶ Tamtéž, s. 200.

¹²⁷ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, s. 137.

¹²⁸ ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 206–208.

¹²⁹ Tamtéž, s. 216–217.

¹³⁰ Tamtéž, s. 266–268.

¹³¹ Tamtéž, s. 269–270.

Po krizovém období, kdy se za druhé světové války z knih stalo nedostatkové zboží, které se prodávalo podpultovým prodejem¹³², se za komunismu zájem o literaturu obnovoval. A jak víme z předešlé kapitoly, respektive podkapitoly o reklamě, za komunismu nahrazovala termín reklama propaganda, která se snažila lidi přesvědčit o důležitosti knihy. Stejný důraz se kladl i na to, že jsme jediným státem, který má Měsíc knihy. Byl jím březen a poprvé se tohoto označení užilo v roce 1955.¹³³

Šedesátá léta byla s knižní reklamou spjata více, jelikož se objevovaly knižní katalogy a velkoobchodům se zasílaly seznamy nabízených titulů (dnes bychom řekli ediční plány). S problematikou přidělu papíru, kterou jsme již také několikrát zmínili, se některých titulů nedostávalo a stávaly se rychle vyprodanými. Jednalo se o nám známé úzké profily. K těm patřily mimo jiné i detektivky, kterým se budeme věnovat hned v následující kapitole.¹³⁴ Stát se však snažil zvýšit poptávku všech titulů, proto přišel s výherními knižními poukazy, které se vyměňovaly za knihy vlastního výběru.¹³⁵ Marketingovou senzací, především v letech sedmdesátých, se staly knižní čtvrtky, kdy lidé věděli, že se ve čtvrtek objeví v knihkupectvích nové knihy a stáli na ně fronty, aby získali atraktivní tituly. Především tedy detektivky, kuchařky či jinou zajímavou beletrii.¹³⁶

Knižní reklama jako taková je subjektem literární kultury, kterou Petr Poslední definuje jako „soubor zobecněných představ o podstatě a funkcích literatury, kterým se v určitém období řídí většina subjektů literárního systému – autoři, nakladatelé, čtenáři, kritika, vědci, propagátoři literární produkce, organizátoři kulturního života.“¹³⁷ A právě mezi propagátory literární produkce spadají veškeré knižní reklamy či inzerce a pro nás také důležitá periodika. Oba tyto subjekty, tedy reklama a periodika, hrají (v kontextu našeho zkoumaného období) důležitou roli v literární kultuře. Již víme, že úkolem reklamy je především informovat a zviditelňovat, což platí i v případě literárních děl. Oproti tomu periodika tuto činnost umožňují. Opět si vezmeme na pomoc Petra Posledního, který tvrdí, že „redaktoři, autoři, čtenáři – rozvíjejí spolu s textotvornými a ikonografickými aktivitami, zajišťujícími vznik

¹³² Tamtéž, s. 298.

¹³³ Tamtéž, s. 336–337.

¹³⁴ Tamtéž, s. 357–359.

¹³⁵ Tamtéž, s. 361.

¹³⁶ VANĚK, Miroslav; KRÁTKÁ, Lenka. *Příběhy (ne)obyčejných profesí: česká společnost v období tzv. normalizace a transformace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 410.

¹³⁷ POSLEDNÍ, Petr. *Měřítka souvislosti: česká a polská literární kultura po roce 1945*. Praha: Euroslavica, 2000, s. 14.

určitého artefaktu, také aktivity technické, organizační, právní, obchodní, propagační a mnohé další, které sledují prvořadý a pro fungování periodika nezbytný cíl – chod instituce. (...) Každé otištění básně v novinách nebo každá četba povídky v časopisu fakticky znamenají, že se autor nebo vnímatel částečně vzdávají své odpovědnosti a podřizují se vyššímu celku – podílejí se na realizaci edičního záměru redakční rady, posilují cílenou propagaci daného tisku, souhlasí s jistou koncepcí nabízeného obrazu dnešního světa.“¹³⁸ Jen je třeba dodat, že konkrétně na propagační činnosti se podílejí i nakladatelství, která jsou převážnými zadavateli literární propagace.¹³⁹ Stejně tak autor i vnímatel se nepodílejí jen na propagaci tisku, ale také na propagaci inzerovaných knih, kdy se přečtením periodika s cílenou reklamou informují o inzerovaných knihách a mohou tyto informace šířit mezi další potenciální zájemce.

Jak tato kapitola ukázala, reklama či obecně propagace je v literárním prostředí patrná již několik století a důležitou roli v ní sehrál vynález knihtisku. Dalšímu povědomí o literatuře přispěla periodika a s nimi vznik literární kritiky. Samotná komercializace a reklamy podobné těm, jaké vidáme i dnes, se věnovaly především literatuře zábavní, odpočinkové, která sice byla veřejností vnímána jako „špatná“, ale právě díky ní se literatura dostávala prostřednictvím reklamy do povědomí mnoha čtenářů. Jedním z tohoto druhu „pokleslé“ literatury jsou i detektivky, na které se zaměřuje naše práce, a budeme se jim věnovat v následující kapitole.

¹³⁸ POSLEDNÍ, Petr. *Funkce periodické publikace v literární komunikaci*. In JAREŠ, Michal; JANÁČEK, Pavel; ŠÁMAL, Petr. *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století: sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13.-14. října 2004*. Praha: ÚČL AV ČR, 2005, s. 11.

¹³⁹ Viz kapitola 5.2 Zastoupená nakladatelství, kde se blíže zaměřujeme na roli nakladatelství v rámci literární propagace.

4. DETEKTIVNÍ LITERATURA

Nejprve něco málo na úvod. Proč jsme si vybrali ke zkoumání literární propagace právě detektivní literaturu? Jednak je to z toho důvodu, že patří k typu zábavné literatury, který, jak víme, se pyšnil hojnou reklamní propagací. Dále také proto, že ačkoliv byly detektivky za komunismu brány jako něco zastaralého a nefunkčního, jelikož ve světě, kde jsou si všichni rovni, nemůže být zločin myslitelný, jejich existence přetrvala a jejich řady ještě navýšily. Dokonce se po srpnových událostech v roce 1968 stala nejoblíbenějším a nejvydávanějším žánrem u nás.¹⁴⁰

4.1 Terminologie

Na začátek je potřeba si vymežit pojmy kriminální próza a detektivní próza. Michal Jareš ve své publikaci věnující se české detektivní próze uvádí, že kriminální próza je nadřazená té detektivní. „Kriminální prózu tedy definujeme jako příběh, jehož podstatou je spáchání zločinu, v určitých subžánrech završené jeho vyšetřením.“¹⁴¹ Ještě malá odbočka k pojmu subžánr. Ten se také často označuje jako žánrová varianta a jde především o tematickou variantu daného žánru, která může být mnohdy natolik specifická, že by mohla zastupovat samotný žánr.¹⁴² Do této žánrové kategorie spadá i detektivní próza, která je „největší a nejoblíbenější podmnožinou kriminální prózy a platí zde pravidlo, že musí zahrnovat zločin a postup jeho vyšetřování, nejlépe včetně odpovědí na otázky kdo, jak a proč zločin spáchal.“¹⁴³

Samotné detektivky se pak dělí ještě do několika skupin, které se odlišují především druhem zpracování, či rolí postav v příběhu. Jsou to především whodunitky (z anglického *Who done it?*), drsná škola, policejní detektivka a policejní román, noir, pitavalý, retrodetektivky, historické detektivky a transhistorické detektivky.¹⁴⁴ Podrobněji se těmto skupinám věnovat nebudeme, jelikož české detektivky nelze obvykle zařadit jen do jedné skupiny, protože je možné v nich nalézt rysy i dalších skupin.

4.2 Historický vývoj detektivní literatury

Vznik detektivní, respektive kriminální literatury je spojován s průmyslovou revolucí a nárůstem zločinnosti v průmyslových metropolích. Proto nás nepřekvapí, že se jako její země

¹⁴⁰ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 16–17.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 21.

¹⁴² ŠIDÁK, Pavel. *Úvod do studia genologie*. Praha: Akropolis, 2013, s. 96.

¹⁴³ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 21–22.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 22–24.

původu uvádí Velká Británie, zejména pak Velká Británie třicátých let 19. století. Ačkoliv se však průmyslová revoluce rozeběhla v českých zemích později, lidé se zde setkávali s tímto druhem vyprávění prostřednictvím kramářských písní. Tento druh se konkrétně nazýval morytát. V 19. století už jsme svědky přesunu kriminálních příběhů z mluvené formy do tištěné.¹⁴⁵

Na rozvoji žánru se podílelo hned několik světových autorů. Jejich příběhy, objevující se na stránkách periodického tisku, byť kolikrát se značným časovým odstupem od jejich prvního vydání, do značné míry ovlivnily tvorbu českých detektivkářů. Jako prvního si můžeme uvést Françoise de Pitavala (1673–1743), francouzského právníka, od jehož jména se odvodily pitavaly. Dalším významným autorem byl v 19. století Edgar Allan Poe (1809–1849)¹⁴⁶ se svými hrdiny Williamem Legrandem a Augustem Dupinem. Tyto postavy byly charakteristické svým samotářstvím, podivínstvím a také tím, že žily svým mozkiem, jako je tomu u pozdějšího Sherlocka Holmesa.¹⁴⁷ Na něho navázal další francouzský autor Émile Gaboriau (1832–1873), známý svým detektivem Lecoquem.¹⁴⁸ Jeho charakteristickými rysy bylo neustálé převlékání a cucání lékořicových bonbónů. Tyto prvky, byť pozměněné, můžeme najít u dalších detektivů, kteří následovali. Cukrátky se například inspiroval český autor detektivek Pavel Hanuš.¹⁴⁹ Po Gaboriauvovi následovali anglický prozaik Wilkie Collins (1824–1889) a pravděpodobně nejznámější z dosud uvedených autorů – Arthur Conan Doyle (1859–1930)¹⁵⁰, jehož Sherlock Holmes je znám po celém světě a jeho charakteristické prvky snad ani není třeba přibližovat.

Že však psaní detektivek nebylo jen výsadou pánů, o tom svědčí anglická autorka Mary Elizabeth Braddonová (1835–1915), která vytvořila první ženskou vyšetřovatelku Valentinu Hawkehurstovou. Její kniha *Tajemství lady Audleyové* vyšla i česky v roce 1874.¹⁵¹

V českém prostředí byl rozvoj kriminálních próz spjat s nakladateli lidových románů, které byly šířeny kolportáží, nejčastěji v podobě sešitových románů a jak je nám známo, nepatřily

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 29.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 30.

¹⁴⁷ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 14, 16.

¹⁴⁸ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 30.

¹⁴⁹ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 21.

¹⁵⁰ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 30.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 30–31.

zrovna k plnohodnotnému druhu čtiva. Ještě než se v sedmdesátých letech 19. století začaly objevovat první „kriminální novely“, různé detektivní prvky byly patrné v knížkách lidového čtení nebo kalendářových povídkách. Na konci 19. století se však příběhy zachycující zločin staly fenoménem díky nekonečným sešitovým sériím. U nás se jim říkalo označením „šestáková“ literatura. Na její popularitě měl podíl nový druh literárních textů, které se vydávaly jako periodický tisk. Známé byly série *Buffalo Bill*, *Nick Carter* nebo u nás vzniklé *Detektivní novelly* nakladatele Rudolfa Storcha a spisovatele Alfonse Bohumila Šťastného. Série se proslavila především svým druhým názvem, odvozeným od hlavního hrdiny – „cliftonky“.¹⁵² Zájem o ně vydržel do třicátých let, kdy je vystřídaly rodokapsy.¹⁵³

Že popularita detektivních příběhů rostla, dokazuje kromě rodokapsů a sešitových románů také v roce 1910 nově vycházející časopis *Maska* s podtitulem *Jediný ilustrovaný týdeník pro české i cizojazyčné detektivní romány a novely*. Po deseti číslech se však jeho zaměření začínalo ubírat jiným, spíše divadelním směrem.¹⁵⁴

A jak se vyvíjel žánrový typ české detektivky? Za první republiky šlo o detektivku pojatou spíše humoristicky, než se ve třicátých letech 20. století stala ustáleným subžánrem. Stále však převažovaly překlady, a i začínající čeští autoři se jim snažili přiblížit alespoň tím, že vydávali své příběhy pod cizokrajnými pseudonymy.¹⁵⁵ Navíc ani české prostředí se v té době nezdálo vhodné, coby dějiště pro světového detektiva, proto se zprvu využívala cizí prostředí.¹⁵⁶

Za první detektivní román z českého prostředí je považována *Záhada obrazárny* (1928) Emila Vachka (1889–1964), byť se vedou spory, zda před ním nebyl ještě někdo jiný.¹⁵⁷ Zmiňován je například Čestmír Jeřábek, jehož román *Ludmil na kříži*, vyšel tři roky před tím Vachkovým.¹⁵⁸ Vraťme se ale k Vachkovi, který vytvořil prvního českého literárního detektiva.¹⁵⁹ Byl jím inspektor Klubíčko, postava typicky česká, neoplývající žádnými „nadlidskými“ schopnostmi. Nebyl to ale on, kdo proslavil Vachkovu knihu, ale spíše

¹⁵² Tamtéž, s. 31–35.

¹⁵³ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 63.

¹⁵⁴ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 44.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 53–54.

¹⁵⁶ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 83.

¹⁵⁷ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 67.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 78.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 67.

prostředí. Vachek budoucím autorům detektivek ukázal, že je možné napsat dobrý detektivní román i z českého prostředí, což bylo do té doby nemyslitelné, jelikož se využívala cizokrajná prostředí a jména, jak už víme.¹⁶⁰ A že si další čeští autoři vybírali pro svá díla české prostředí, je snad nad míru jasné.

V meziválečné době se detektivky považovaly za literární brak kazící vkus mládeže. O jejich „povýšení“ usiloval Eduard Fiker (1902–1961)¹⁶¹, jeden z autorů, který zpočátku tvořil v duchu zahraničních autorů a zasazoval převážnou část svých děl do cizích prostředí. Inspiroval se především Edgarem Wallaceem.¹⁶² Později však do jeho děl začínaly pronikat české prvky. Zpočátku jen náznaky, ale od roku 1937 plně.¹⁶³ V letech čtyřicátých se, nejen v jeho detektivkách, objevovaly převážně humoristické prvky, avšak v roce 1948 jeho tvorbu postihla komunistická cenzura, která považovala detektivku za pokleslý žánr, a Fikerovy knihy byly staženy z prodeje.¹⁶⁴

Emil Vachek i Eduard Fiker sice zemřeli v šedesátých letech, ale nová vydání jejich knih je možné v inzercích nalézt i po jejich smrti. Zejména detektivky Eduarda Fikera se v letech šedesátých v námi vybraných periodikách objevují poměrně hojně.

Se jménem Eduarda Fikera jsou spjaty i romány na pokračování. Od třicátých let to byly *Rodokapsy* (Romány do kapsy), sešity vydávané Sběratelem, který byl později přejmenován na Kvádr. A Melantrich právě s Eduardem Fikerem v redakci se zasloužili o vydávání druhé sešitové edice *Rozruch* (Romány vzrušené chvíle). Obě edice vydávaly detektivní a kriminální romány jak zahraničních, tak i českých autorů, avšak stále pod pseudonymy.¹⁶⁵

Po osvobození se nakrátko zvýšila produkce detektivního braku, ale později vlivem zpráv z války zájem o detektivky upadl. Zapříčinila se o to i nová komunistická vláda. V polovině padesátých let však svitla detektivní literatuře naděje, kdy se o její znovuzrození pokusili Fiker i Vachek svými novými romány, ale také konference o dobrodružné literatuře v červenci 1958 v Moskvě. Ten nejdůležitější krok se stal až v roce 1960, kdy se detektivní literatury ujalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (pozdější Odeon), které

¹⁶⁰ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 84, 87.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 89.

¹⁶² JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 110.

¹⁶³ Tamtéž, s. 116.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 127–128.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 130–131.

vydávalo detektivky jak zahraniční, tak i ty domácí.¹⁶⁶ O rehabilitaci detektivek se zasloužil i článek Zdeňka Vavříka *Od Fantomase k spravedlnosti*, otištěný v roce 1960 v *Rudém právu*, což v té době znamenalo jakési „schválení“ od vládnoucí strany.¹⁶⁷ Ještě předtím, v roce 1958, vznikla první poúnorová detektivní edice s názvem Smaragd, kterou vydávalo nakladatelství Mladá fronta. Vedle ní v tomtéž roce vznikla ještě jedna detektivní edice, a to Napětí nakladatelství Naše vojsko.¹⁶⁸

4.3 Detektivka šedesátých a sedmdesátých let

Eduard Fiker i Emil Vachek, nejstarší představitelé české detektivky, sice měli po únorovém převratu problémy s vydáváním (především tedy Fiker), ale jak se postupem času cenzurní nároky snížily, Vachkova próza byla uznána za ideologicky vhodnou a Fiker dostal příležitost publikovat v deníku Mladá fronta. Postupně tak začal znovu vydávat.¹⁶⁹

Jak Fiker, tak Vachek patřili ke starší generaci autorů kriminálního žánru, ale postupně se do popředí dostávala generace autorů mladších, mnohdy debutujících, kteří se nebáli podřídit děj dobovým nárokům.¹⁷⁰ Pro české detektivky je příznačná postava „velkého detektiva“, inspirovaná zahraničím, kterou si starší generace našich autorů pojala po svém. Zde se „velký detektiv“ musel stát nejprve „malým“ (myšleno postavením), aby mohl dále růst. S novou generací ovšem nastupuje i nové pojetí tohoto hrdiny, jehož rysy se daleko více stávají neskutečnými. A ta nová generace nastupuje právě v šedesátých letech. Ne všichni autoři nové generace však tvořili „velkého detektiva“. Příznačný je však pro tvorbu Václava Erbena (1930–2003) a Hany Proškové (1924–2002)¹⁷¹, pro dvě – můžeme říci „ikonické“ – postavy literárně-detektivního pole šedesátých a sedmdesátých let.

Václav Erben vytvořil postavu kapitána Exnera, s nímž vydal svou první detektivku *Poklad byzantského kupce* v roce 1964. Exner, jak uvádí Josef Hrabák, „je do jisté míry ironickým obrazem tradičního Holmese nebo postav, jaké vytvářela Christieová.“¹⁷² Jako postava je z realistického hlediska nepravděpodobná. S klasickými detektivy sdílí svou tajemnost, ale

¹⁶⁶ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 113.

¹⁶⁷ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 174.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 172–173.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 176–177, 187.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 196.

¹⁷¹ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 115.

¹⁷² Tamtéž.

nepoužívá lupu, detektivní kladívko¹⁷³, ani převleky.¹⁷⁴ Exner se objevuje i v dalších Erbenových knihách, ať už je to *Znamení lyry*, *Bláznova smrt*, která nejprve vycházela jako román na pokračování v *Rudém právu* pod názvem *Smrt Jana Krempey*, *Efektivně mrtvá žena* či *Vražda pro zlatého muže*, která začala odrážet reálný socialismus.¹⁷⁵ Knih s Exnerem je však více, konkrétně třináct, podle webu *Databázeknih.cz*.¹⁷⁶ Patří k nim však i díla vydaná po roce 1979, která pochopitelně v periodikách námi sledovaného období není možné nalézt. V sedmdesátých letech se pak Erben stal nejpopulárnějším autorem detektivek u nás a svědčí o tom i početné náklady jeho knih.¹⁷⁷

V zahraničí oblíbený typ soukromého detektiva v českém prostředí neexistoval, proto se někteří autoři uchýlovali k možné alternativě, kterou bylo svobodné povolání buď spisovatele, nebo výtvarníka. To byl i případ Hany Proškové a jejího malíře Horáce. Než v roce 1966 vydala svou první detektivku *Měsíc s dýmkou*, kde se Horác objevuje, debutovala svými básněmi a kratšími texty. Že by v psaní detektivek pokračovala, neměla v plánu a tomu naznačovalo i vydání knihy v edici Mladé fronty – Kapka, místo detektivně zaměřeného Smaragdu. Nakonec ji přesvědčila popularita i příznivé ohlasy a recenze, aby u detektivek setrvala.¹⁷⁸ Ale vraťme se k postavě jejího detektiva Horáce. Jak už bylo řečeno, nejedná se o detektiva-profesionála, ale o detektiva-amatéra. Nepátrá sám, ale spíše se plete do vyšetřování poručíkovi Vašátkovi. Jsou tedy něco jako Holmes a Watson. Vrahům, kterými jsou převážně vyšinití lidé, se snaží Horác porozumět a spíše než o pátrání jde v knihách Proškové o psychiku narušených lidí.¹⁷⁹

Prošková pokračovala v psaní i během normalizace, ale její povídky nijak neodrážely danou dobu. Děj se odehrával v blíže neurčeném a politicky neukotveném prostředí. Přestože se nijak nesnažila svými knihami zavděčit režimu, jako to dělali jiní autoři, byla i tak oblíbenou

¹⁷³ Rekvizita, již na rozdíl od jiných detektivů, nepoužívá Exner při svém pátrání.

¹⁷⁴ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 115, 118.

¹⁷⁵ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 263, 265.

¹⁷⁶ Kapitán Exner série | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/serie/kapitan-exner-240> [citováno 2023-01-28].

¹⁷⁷ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 315.

¹⁷⁸ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 120; JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 271-272.

¹⁷⁹ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 121–123.

autorkou normalizační doby. Její povídky jsou nadčasové, což ostatně potvrzují několikerá vydání či filmová zpracování.¹⁸⁰

Šedesátá léta však nebyla jen světem „velkých“ detektivů, ale s uvolněním cenzury pronikaly do detektivek různé žánrové typy. Karel Michal (1932–1984) byl pseudonym spisovatele Pavla Buksy. Jeho tvorba, ať už detektivní či jiná, byla laděna humoristicky a pro tehdejší detektivky aplikoval poměrně neobvyklé prvky. Používal pro mluvu hlavního hrdiny hovorový jazyk, zároveň se jeho detektiv nechoval v souladu s morálními kodexy doby, kdy dělal chyby a ovlivňoval svědky. Nebyl to v očích čtenářů hrdina, ale nesympatická, intrikující postava. *Krok stranou*, jak se jeho detektivní prvotina jmenuje, vyšla v šedesátých letech celkem třikrát, což z ní dělá poměrně slavnou detektivku, ačkoliv byla její žánrovost mnohdy zpochybňována.¹⁸¹

Dalším žánrovým typem kriminální prózy, nebo chcete-li detektivky, byla historická detektivka. Tu vytvořil Josef Nesvadba (1926–2005) s názvem *Případ Zlatého Buddha*. Vyšla hned na počátku šedesátých let, tedy v roce 1960 a její děj je zasazen do továrního prostředí 19. století.¹⁸² Počátky tohoto typu kriminální prózy jsme však schopni vyhledat i do čtyřicátých let, kdy napsal svůj román *Zločin na Zlenicích hradě L. P. 1318* spisovatel Radovan Šimáček.¹⁸³

Oblíbená byla i detektivka na pokračování v dobovém tisku, která navazovala na tradici z let dvacátých. V roce 1964 vycházela v *Literárních novinách* detektivka *Vražda v redakci*. O tu se zasloužilo hned sedm autorů – výše zmiňovaný Karel Michal, dále pak Pavel Hanuš, Alexandr Kliment, Michal Schulz, Josef Škvorecký, Ivan Klíma a Ludvík Vaculík. Samotná detektivka pak byla jakýmsi zábavným textem nenápadně kritizujícím společnost.¹⁸⁴

Spolu s různými typy psaní detektivek se změnil i způsob vyšetřování, který dále nevyužíval typ „velkého detektiva“ a nahradily ho kolektivy pátračů. Toho využil pro svou tvorbu i Jan Zábrana (1931–1984), konkrétněji pro svou trilogii *Vražda pro štěstí* (1962), *Vražda se zárukou* (1964) a *Vražda v zastoupení* (1967). Jejím hlavním hrdinou je doktor Pivoňka – soukromý detektiv, kterým se stal pouze proto, že nenašel jiné zaměstnání. Poprvé se s ním

¹⁸⁰ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 278, 283–284.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 211–214.

¹⁸² Tamtéž, s. 215–216.

¹⁸³ Tamtéž, s. 144.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 217–218.

také v české detektivce objevuje detektivní kancelář. U trilogie byl po dlouhou dobu uveden jako autor pouze Jan Zábřana, ačkoliv s ním spolupracoval Josef Škvorecký, který se až do roku 1989 k autorství nepřihlásil.¹⁸⁵

Josef Škvorecký (1924–2012) tvořil detektivky i samostatně. Po sérii Vražd s Janem Zábřanou vydal eseje *Nápady čtenáře detektivek*, které vyšly knižně v roce 1965 a pojednávaly o zahraničním smýšlení o kriminálním žánru. Z beletrie tvořil detektivní povídky s poručíkem Borůvkou, které se vymykaly dobovým trendům, požadujícím realistickou stylizaci. Přesto se příběhy s poručíkem Borůvkou staly jedinými, které se z českého prostředí dostaly do zahraničí. Jejich recenze se objevily v angloamerických médiích a zmíněny jsou i v detektivní encyklopedii Bruce Murphye *The encyclopedia of Murder and Mystery*.¹⁸⁶

Kromě Hany Proškové tvořila detektivní příběhy také Anna Sedlmayerová (1912–1995). Ta navíc jako první vytvořila ryze českou ženskou hrdinku Terezu v roli detektiva. Než se však začala věnovat detektivkám, psala spíše dětskou literaturu a psychologický román. První detektivka s názvem *Pomozte mi, Terezo!* jí vyšla v roce 1961 a motivovala ji k psaní po celá šedesátá léta. Sice šlo o detektivky spíše průměrné, ale zato byly – převážně čtenářkami – nesmírně žádané. V letech sedmdesátých dostala Sedlmayerová zákaz publikování a čtenáři se jejích nových detektivek nedočkali.¹⁸⁷

Sedmdesátá léta a normalizace vnesly do kriminálního žánru řadu změn. Detektivní literatura už nebyla považována za „brak“, ale spolu se science fiction se stala typem literatury, který cenzura tolerovala. Na počátku dekády se sice počet vydaných detektivek – ať už domácích či překladových – snížil, ale posléze se jejich čísla mnohonásobně zvedla. Navíc se staly prostředkem pozdější ideologie, která měla snahu očistit pověst příslušníků bezpečnosti, kteří byli po okupaci v očích veřejnosti vnímáni jako prostředek komunistického režimu, spíše než ochránci lidu. Spisovatelé tak měli za úkol své detektivky vykreslovat jen v tom nejlepším světle.¹⁸⁸

Z pohledu nakladatelství vycházely detektivky v námi známých edicích, jako byl Smaragd (Mladá fronta) a Napětí (Naše vojsko), dále pak Spirála (Československý spisovatel) a mezi

¹⁸⁵ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 124; JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 227, 231.

¹⁸⁶ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 240, 245, 257; MURPHY, Bruce. *The encyclopedia of murder and mystery*. New York: St. Martin's Minotaur, 1999, s. 55.

¹⁸⁷ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 222–223, 226.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 299–302.

novými Gong (Melantrich). Naopak zanikl třeba ROK (Vyšehrad). O vydávání detektivek se zasluhovala i regionální a krajská nakladatelství,¹⁸⁹ pro něž byl zájem o detektivky jakousi živou vodou, neboť díky nim byla krajská nakladatelství znovu založena poté, co se od čtyřicátých let řešila jejich otázka. Pro tato nakladatelství bylo typické, že sháněla a vydávala autory z jejich regionu. Byli to kupříkladu Eva Jelínková s detektivkou *Ruce vzhůru, Veroniko!*, nebo Jan Vážný, který má na kontě knih více. Za zmínku jistě stojí i Alena Santarová, dcera Vladislava Vančury, která je kromě své detektivky *Program na neděli*, známá i svými knihami pro děti.¹⁹⁰ Ve Státním nakladatelství dětské knihy jí vyšla mimo jiné i detektivka pro děti s názvem *Od úterý do soboty*.

Zákaz publikování se však nevyhnul ani autorům takto populárního žánru. Jak už víme, postihl Annu Sedlmayerovou, již zákaz z politických důvodů pronásledoval až do roku 1989. Kromě ní to pak byl i Pavel Hejcman (1927–2020), další poměrně plodný autor detektivek, dokonce politicky uvědomělých. Ten však na rozdíl od Sedlmayerové vydával dál pod jiným jménem – Miroslav Neumann.¹⁹¹

Takto tedy vypadala situace v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století na poli detektivním. Velmi stručně jsme si zmínili kriminální terminologii, dotkli jsme se vývoje žánru v zahraničí, od něhož jsme se dostali až do našeho prostředí. Dále jsme si uvedli nejvýznamnější autory detektivek, jejichž jména a díla nás budou provázet i v následující části práce, byť nám k nim přibude spousta jmen nových. Nyní máme za sebou slušný podklad k tomu, abychom se mohli pustit do rozboru vybraných periodik a jejich zobrazení detektivní propagace.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 302–303.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 266–267, 269.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 303.

5. ANALÝZA VYBRANÝCH PERIODIK A JEJICH ZOBRAZENÍ REKLAMY

V této kapitole se budeme věnovat hned několika bodům. Nejprve si představíme námi vybraná periodika, z kterých budeme po celý zbytek práce vycházet. Dále si přiblížíme nejčastěji zastoupená nakladatelství, která jsou uvedena na stránkách inzerovaných titulů, a připomeneme, jakou roli vlastně nakladatelství hrají v procesu propagace knih. Zaměříme se i na knižní vydání, složení autorů, druh reklamní propagace; podíváme se, jací měli být cíloví čtenáři a jaká byla četnost vydaných detektivek v průběhu námi sledovaného období. Neopomeneme ani grafickou úpravu periodik a dotkneme se i románu na pokračování, který se zde také vyskytuje v podobě několika detektivek, z nichž některé později vyšly i knižně. Zároveň můžeme román na pokračování považovat i za jistý druh propagace daného titulu.

Vzhledem k tomu, že v této kapitole budeme pracovat s čísly a tím uchopíme kvantitativní stránku propagace, zavádíme si pojem jedna propagace či inzerce pro jedno samostatné otištění textu propagačního charakteru, bez ohledu na to, jedná-li se o opakovanou propagaci jednoho titulu. Texty propagačního charakteru pak myslíme knižní novinky, knižní tipy a objednávací lístky, ediční plány, román na pokračování, zmínky o detektivkách v různých článcích a dále také v recenzích či textech pojednávajících o zfilmování detektivek. U těch jde ale především o formu zviditelnění detektivek, nikoliv o propagační charakter textu. Může se zdát, že jsme opomenuli články, jako druh propagace, který několikrát figuruje v tabulkách v příloze, ale nebudeme se mu věnovat z toho důvodu, že neměl jednoznačný propagační záměr a detektivky v těchto textech ve většině případů figurovaly jen jako zmínka k jinému tématu, jemuž se článek věnoval. Detektivky zde tudíž nebyly jádrem sdělení. To samé platí pro kolonku „zmínky“.

5.1 Vybraná periodika

Periodika, kterými se budeme zabývat, jsou následující: *Rudé právo* s podtitulem *Orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Ten vycházel v celém námi sledovaném období mezi lety 1960 až 1979. Druhým periodikem jsou *Literární noviny*, ty ovšem skončily v roce 1968. Posledním periodikem je *Mladý svět*, časopis nakladatelství Mladá fronta, který rovněž vycházel po celou dobu šedesátých a sedmdesátých let.

5.1.1 Rudé právo

První republika byla dobou, kdy vzniklo první z námi sledovaných periodik, kterým je deník *Rudé právo*, poprvé vydaný v roce 1920 Komunistickou stranou Československa. Název *Rudé právo* je pouze zkrácením celého názvu *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*.¹⁹² Během protektorátu ho komunisté vydávali ilegálně a na jeho stránkách se objevovaly informace o ideových a programových stanoviscích komunistické strany. Jeho vydávání však bylo opakovaně přerušováno gestapem a na čas bylo dokonce nahrazeno *Předvojem*.¹⁹³

Po osvobození se opět zlegalizovalo vydávání *Rudého práva*,¹⁹⁴ které s převzetím moci komunisty v únoru 1948, získalo výsostné postavení. To se týkalo například toho, že redakce *Rudého práva* nebyla pod tiskovým dohledem, jelikož v ní seděli členové komunistické strany a měli tudíž plnou důvěru režimu. Jeho šéfredaktorem byl v té době Vilém Nový.¹⁹⁵ Na přelomu padesátých a šedesátých let bylo *Rudé právo* spolu se *Zemědělskými novinami* jediným periodikem, které vycházelo ve světovém formátu (tedy velikosti A2), jelikož ostatní noviny využívaly formátu středoevropského.¹⁹⁶ V průběhu srpnové okupace v roce 1968 mělo i *Rudé právo* potíže s vydáváním v důsledku zabránění redakce okupanty. Vycházelo „ilegálně“ a letákovou formou.¹⁹⁷ Během normalizace, kdy docházelo k čistkám v redakcích, získala KSČ *Rudé právo* zpět pod svou kontrolu a znovu mu vrátila výsostné postavení mezi tištěnými médii, s nákladem milionu výtisků denně. Stalo se i nositelem prohlášení *Slovo do vlastních řad*, považovaného za zahájení normalizace,¹⁹⁸ během níž soužilo k propagandistické kampani proti opozici.¹⁹⁹

Obsahově se *Rudé právo*, jakožto deník Komunistické strany, zaměřovalo především na dění politické, ať už to byly zprávy z domova, ze světa (převážně ze Sovětského svazu), či různé informace o komunistických úspěších. Pravidelně přinášelo také televizní, rozhlasový a divadelní program. Nechyběl ani občasný humor v podobě obrázku s krátkým popiskem či

¹⁹² *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. V Praze: Praha: [s.n.], 1920–1995. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4eac74b0-e92c-11dc-9fa1-000d606f5dc6>.

¹⁹³ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 103.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 116.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 140, 145.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 149.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 191.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 213–215.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 220.

sportovní ohlédnutí. Nedělní vydání pak nabízela i zábavu v podobě křížovek, hádanek či jiných rébusů. Z toho tedy vyplývá, že ačkoliv bylo *Rudé právo* čistě stranickým deníkem, záleželo mu na tom, aby se jeho čtenáři kromě informování také pobavili.

Kultura zabírala v deníku pouhý sloupec jedné stránky s označením *Kultura* a součástí tohoto sloupce byly i knižní novinky, různé recenze, články či fejetony. Sloupec přinášel informace nejen z literatury, ale také z divadelního prostředí, kinematografie, hudby či uměleckých výstav. Literaturu pak zastupovaly i různé básně (například ke dni matek) nebo anekdoty.

Reklamní sdělení si s šedesátými lety do *Rudého práva* teprve hledala cestu. Na samém počátku tohoto období bychom je v deníku hledali jen těžko. S přibývajícimi lety se ale na stránkách *Rudého práva* reklama začala objevovat. Konkrétně můžeme její první výskyty vysledovat ve druhé půli roku 1965. Nejprve to bylo v podobě malého oznamovatele, který zabíral půl jedné strany, později však získala reklama v deníku celou jednu stranu a někdy dokonce strany dvě. Jednalo se o různé inzerce zboží a služeb, nabídky zaměstnání, poptávky či seznamky. Inzeráty doplňují tučná písma různých fontů, loga, obrázky či fotografie. Některé inzeráty zabírají více místa než jiné, jsou tedy lidem více na očích a potenciální zájemce si jich všimne jako prvních. To samozřejmě platí pro inzerenty, kteří si za takovouto výhodu připlatili.

Knižní novinky se uváděly v kolonce kultury, jak už jsme si zmínili, ale objevoval se ještě jiný druh inzerce. Jednalo se o knižní tipy, zejména před Vánoci nebo letními dovolenými, kdy se spolu s doporučenými tituly na stránce objevil i objednávací lístek, kde si čtenář mohl danou knihu rovnou objednat, měl-li o ni zájem. Převážně šlo o knihy z různých nakladatelství, jindy figurovalo pouze jedno, které tak nabízelo pouze své produkty a tím pádem se jednalo o jeho vlastní reklamu.

Detektivní literatura patřila mezi pravidelně inzerovaný druh literatury, který měl kromě českých autorů i hojně zastoupení těch zahraničních, ať už se jednalo o západní či sovětské. Kriminální žánr nezaostával ani v kinematografii nebo v divadelním prostředí a hojně se vyskytoval i v rozhlasovém programu. *Rudé právo* vydávalo i romány na pokračování. V našem sledovaném období mezi detektivkami na pokračování figurovaly *Případ Zlatého Buddhy* Josefa Nesvadby, *Smrt Jana Krempy* a *Vražda pro zlatého muže* Václava Erbena. Kuriozitou je i upoutávka na detektivku Anny Sedlmayerové *O mrtvých jen dobré*, která ovšem jako román na pokračování vycházela v časopise *Květy*, nikoliv v *Rudém právu*. Nechyběly ani články či recenze věnující se detektivce, byť jejich zastoupení nebylo tak

početné, jako třeba v *Literárních novinách*. Nesmíme však opomenout fakt, že *Rudé právo* se zasloužilo o rozvoj detektivek v Československu tím, že v čísle 61 z 2. března roku 1960²⁰⁰, uveřejnilo článek Zdeňka Vavříka *Od Fantomase k spravedlnosti*, který přispěl k rehabilitaci tohoto druhu literatury u nás.²⁰¹

Rudé právo bylo stranickým deníkem s uměřeným grafickým vzhledem, který nedával přednost přehnanému designovému zpracování. Převažovalo černobílé provedení, i když se místy můžeme setkat s fontem či podkreslením v červené nebo modré barvě. Převážně je tomu tak u speciálních vydání ze Štědrého dne, Silvestra či Nového roku. Někdy tomu tak bylo i u sobotních příloh nazvaných *Haló sobota* nebo u příležitosti sjezdu strany.

Když si to shrneme, *Rudé právo* bylo sice stranickým deníkem, ale kromě politických zpráv se staralo i o kulturní a sportovní informovanost svých čtenářů. Nabízelo jim různou volnočasovou zábavu a s postupem let na svých stránkách poskytovalo i možnost inzerovat různé zboží a služby. Využívalo i obrázky a fotografie, ale stále převládala oblast textová než obrazová. Pokud jde o detektivky, nabízelo přehled novinek ať už literárních nebo jiných a detektivní tematice se věnovalo i z odborného hlediska v podobě literárních článků či recenzí.

5.1.2 Literární noviny

Jako druhé v pořadí z námi sledovaných periodik vznikl časopis *Literární noviny*, a to v roce 1952. Navzdory názvu „noviny“ se jednalo o týdeník vydávaný Svazem československých spisovatelů, který nahradil *Lidové noviny*.²⁰² Na konci padesátých let se po uvolnění poměrů uskutečnil Sjezd československých novinářů, který se mimo jiné kriticky stavěl vůči „negativním“ tendencím kulturních časopisů. Mezi nimi figurovaly jako hlavní *Literární noviny*.²⁰³ ÚV KSČ se domnívalo, že kulturní časopisy interpretují politiku strany po svém. Tyto neshody, převážně s *Literárními novinami*, vedly až k jednání ÚV KSČ s vedením *Literárních novin* v roce 1966. Toto napětí vyvrcholilo o rok později, kdy se *Literární noviny* stále více zaměřovaly na kulturněpolitickou publicistiku a otiskování statí významných zahraničních autorů. Redakce s Milanem Jungmannem v čele se nezaměřovala pouze na oblast kulturní a uměleckou, ale také se zabývala ekonomickými tématy. V důsledku toho

²⁰⁰ VAVŘÍK, Zdeněk. Od Fantomase k spravedlnosti. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 2. 3. 1960, roč. 40–41, č. 61, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:8f0ba7a0-6ff0-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

²⁰¹ Viz JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 174.

²⁰² BEDNARÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 264–265.

²⁰³ Tamtéž, s. 303.

stoupaly i cenzurní zásahy vůči periodiku. ÚV KSČ se nakonec rozhodlo proti Svazu československých spisovatelů zakročit. Ze svých řad vyloučila KSČ několik spisovatelů a další dostali stranické důtky. 1. října 1967 byly pak *Literární noviny*, jako hlavní tiskový orgán, svazu odebrány a převedeny pod ministerstvo kultury a informací. Jak už ale víme z kapitoly 2.2, čtenáři tyto „ministerské“ *Literární noviny* ignorovali.²⁰⁴

V čísle 40 ze 7. října 1967, kdy oficiálně vyšlo první číslo *Literárních novin* pod ministerstvem kultury a informací, otiskla nová redakce článek *Strana a spisovatelé*, kde mimo jiné informovala čtenáře týdeníku o změně, k níž došlo. Jako důvod uvedla: „Strana očekávala, že spisovatelé pomohou rozvinout linii rezoluce XIII. sjezdu strany o kultuře, že se pokusí nebo pomohou formulovat pozitivní program socialistické literatury i socialistické kultury, k čemuž měla a mohla být právě zmíněná rezoluce podnětem a výchozím bodem. Přes úsilí ústředního výboru strany orientovat jednání IV. sjezdu spisovatelů tímto směrem došlo na sjezdu k vystoupením, které charakterizuje plénium ÚV KSČ jako snahu vytvořit ideologickou platformu politické opozice.“²⁰⁵ Je tedy nadmíru jasné, že se týdeník pod novým vedením začal věnovat jiným tématům, byť se snažil zůstat stejně kvalitním, jako předtím. To se však nepovedlo. Abychom si mohli říci, v čem spočívaly hlavní změny v obsahu, musíme si nejprve povědět, jak vlastně *Literární noviny* vypadaly.

Oproti *Rudému právu* se zde nevěnovala přílišná pozornost politice, ačkoliv nebyla zcela opomenuta a objevovala se v souvislosti s kulturou nebo v podobě politicky laděných článků. Kultura však byla hlavní dominantou. Týdeník informoval jak o československém kulturním dění, tak i o tom zahraničním. Z témat to byla především literatura, ale také architektura, kinematografie, divadlo, malířské umění, hudba a věda. Každé číslo obsahovalo několik básní vybraných autorů, ať už to byl Karel Šiktanc, Vladimír Holan, Josef Palivec nebo Jiří Šotola a další. Dále se otiskovaly také povídky i zahraničních autorů. Kromě odborných článků se zde objevovaly recenze všeho druhu, literární soutěže, otázky týkající se kritiky kupříkladu v článku Ladislava Štolla *Problémy a úkoly současné kritiky* z čísla 8 z 25. února 1961²⁰⁶, články věnované autorům a příležitostně i věnované autorům týdeníku, pokud slavili nějaké

²⁰⁴ Tamtéž, s. 306–307.

²⁰⁵ Strana a spisovatelé. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 7. 10. 1967, roč. 16, č. 40, s. 3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7d70114f-af97-49dc-9bbf-373de6f07d8e>.

²⁰⁶ ŠTOLL, Ladislav. Problémy a úkoly současné kritiky. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 25. 2. 1961, roč. 10, č. 8, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e532bba7-8b2a-4086-8a00-02fabfa58cbd>.

jubileum. Autory odborných článků pak byli třeba nám již známý Zdeněk Vavřík a dále můžeme uvést Ivana Klímu nebo výše zmíněného Ladislava Štolla.

Literární noviny nevyhrazovaly stranu reklamě, jako to dělalo *Rudé právo*, ale pokaždé věnovaly jeden list upoutávkám na programy divadel a kin, informovaly o nadcházejících výstavách, přednáškách či koncertech. Významné postavení pak měly i knižní novinky, kterým byl pravidelně vyhrazován jeden list. Můžeme říci, že knižní novinky spolu s edičním plánem nakladatelství byly jediným typem reklamy, který se na stránkách *Literárních novin* objevoval. Zastoupena byla všechna možná nakladatelství, nestalo se, že by nějaké bylo upřednostňováno před jiným, jako v případě *Mladého světa*, který se zaměřoval pouze na své nakladatelství. Co se však týče edičních plánů, u nich byla diverzita nakladatelství užší, avšak opět nebylo upřednostňováno pouze jedno, jako tomu bylo v *Mladém světě*, jak si ještě ukážeme.

Samotná redakce sestávala z významných jmen literárního prostředí. Figurovali zde mimo jiné Jan Drda, Jarmila Glazarová, Marie Majerová, František Hrubín, Jan Otčenášek, Jaroslav Putík, Felix Vodička, Jiří Šotola, Ivan Klíma, Bohumil Hrabal či Milan Kundera. S novým vedením však pochopitelně v redakci nezůstal ani jeden z těchto autorů.

Zmínili jsme nové vedení, což znamená, že se nyní podíváme, co to pro *Literární noviny* znamenalo. Po stránce obsahové se týdeník snažil navázat na svá předešlá čísla, ale z listování je patrná tematická proměna, kdy byla větší pozornost než doposud věnována politice a v názvu se objevilo označení kulturně politický týdeník. To samozřejmě mohl být jeden z důvodů, proč se od *Literárních novin* odvrátilo tolik dřívějších čtenářů. Ubylo kulturních témat, více než předtím se zde věnovala pozornost socialistické kultuře a články byly rovněž zaměřeny spíše politicko-společensky. Změna nastala i co se týče prezentace detektivní literatury. Když se podíváme do tabulky v příloze B,²⁰⁷ všimneme si, že v letech 1960–1967, kdy byl týdeník v režii Svazu československých spisovatelů, jsme byli schopni nalézt poměrně hojný počet zmínek o detektivkách, ale od převzetí týdeníku ministerstvem kultury v tabulce figuruje pouze jedna, a to konkrétně z roku 1968. Týdeník sice zanikl s číslem z 3. února, ale i tak byly všechny detektivky v tabulce z roku 1967 z doby před změnou vedení.

²⁰⁷ Viz příloha B.

Na závěr se ještě podíváme na grafickou úpravu *Literárních novin*, jako jsme to udělali u *Rudého práva*. Vizuálně se obě periodika podobají, byť je zde rozdíl v barvě použitého papíru a jeho formátu. Využita je tu fotografie a ilustrace, barevně se jedná pouze o černobílé provedení a barva zde není použita ani v jednom případě. Grafik Jiří Schmidt si však dal záležet na úpravě publikovaných básní, které jsou psány jiným fontem a od okolního textu jsou tudíž dobře rozeznatelné.

Při srovnání *Literárních novin* a *Rudého práva* zjistíme, že co se týče zastoupení detektivních knih, výrazně převažují *Literární noviny*, i když jen se 103 výskyty oproti *Rudému právu*, které jich má 116. Musíme si však uvědomit, že *Literární noviny* působily v námi sledovaném období víceméně pouhých 8 let, kdežto *Rudé právo* celých 20 let. Na druhou stranu *Rudé právo* mělo větší diverzitu, co se týče reklamní propagace knih.

5.1.3 Mladý svět

Padesátá léta byla ve znamení značného rozvoje časopisů a jejich koncem vznikl i časopis *Mladý svět*, poslední periodikum, jímž se budeme nadále zabývat. Založen byl roku 1959 a jednalo se o kulturně-politický týdeník pro mládež.²⁰⁸ Byl sice pod mocenským dohledem KSČ, ale dařilo se mu publikovat i texty, které nebyly úplně v souladu s tím, čím se měla tehdejší periodika řídit. Pro čtenáře se takové tituly staly atraktivnějšími.²⁰⁹ V období normalizace se *Mladý svět* stal velmi oblíbeným časopisem, ale popularity dosahoval i v letech šedesátých. Vydával ho ÚV Socialistického svazu mládeže, a i když došlo během normalizace k významným personálním změnám, jeho obsah zůstal nezměněn a pro čtenáře byl stále atraktivním časopisem životního stylu. Jeho popularita, jak píše autoři *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*, zřejmě stála na utváření dojmu normalizační společnosti jako přijatelné a otevřené.²¹⁰

Mladý svět otevíral různá problematická témata, jako veksláctví, nemoc AIDS, násilí fotbalových fanoušků; dále témata ekologická, psychologická či intimní. Pořádal také anketu *Zlatý slavík*, kde čtenáři hlasovali pro své nejoblíbenější interprety populární hudby, ale mimo

²⁰⁸ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 293.

²⁰⁹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010, s. 217.

²¹⁰ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 340–341.

ni se časopis věnoval i hudbě folkové či trampské.²¹¹ Kromě toho se zde objevovaly články věnující se lásce, politice, historii, filatelii, různým životním příběhům, módě, zprávám ze světa nebo třeba sportu. Pro pobavení sloužily křížovky či komiksy a časopis rovněž vedl rubriku věnovanou otázkám a odpovědím pro své čtenáře.

Z literárního hlediska *Mladý svět* v žádném případě nebyl tak pestrý jako *Literární noviny*, ale i tak se zde objevovaly básně, příběhy na pokračování – z detektivek můžeme uvést *Beraní dvůr* Emila Vachka, fejetony nebo články zabývající se nějakým literárním tématem, jako tomu bylo v čísle 35 z 30. srpna 1968²¹², kde byl publikovaný rozhovor se synem spisovatele Jaroslava Haška.

Co se týče detektivek, jejich zobrazení zde nebylo tím nejdůležitějším, ale ne kvůli tomu, že by snad nebyly důležité, ale proto, že se časopis primárně věnoval jiným tématům. Přesto jsme schopni zde nalézt i článek věnující se detektivní literární historii. Jmenuje se *Čtenář žádá napětí* s podtitulem *Několik kapitol z historie detektivní literatury*. Jeho autorem je Pavel Grym a publikovaný byl v čísle 50 z 15. prosince 1961.²¹³

Na tento článek navážeme s propagací detektivek a reklamou v časopise obecně. Pod výše zmíněným článkem se nachází tabulka s detektivkami, které měly vyjít v následujícím roce, tedy v roce 1962. Jednalo se o reklamu, která byla šikovně umístěna k článku, jenž se věnoval stejnému žánru, jako inzerované zboží. Obecně bychom však v časopise příliš reklam nenašli. Až do roku 1973 se nedá mluvit o žádné straně věnované inzerci, jako tomu bylo v případě *Rudého práva*, ale ani zde nebyla strana určená knižním novinkám. Ty se na stránky *Mladého světa* dostaly až postupem času v roce 1969, avšak musíme si říci, že se věnovaly pouze nakladatelství Mladá fronta, která byla vydavatelem i samotného časopisu. Oznamovatel nesl název *Knižní hlídka* a poprvé se objevil v čísle 27 ze 4. července.²¹⁴ Ale už předtím jsme se mohli setkat s krátkými tipy pro čtenáře, které informovaly o nadcházejících či již vydaných románech. V sedmdesátých letech se začalo častěji využívat čtenářských tipů jako doporučení knih pro čtenáře, ať už to bylo čtení na dovolenou či pod stromeček. Zde už bylo zastoupení

²¹¹ Tamtéž, s. 340.

²¹² LUKÉŠ, Alexander. Putování za Josefem Švejkem. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 30. 08. 1968, roč. 10, č. 35, s. 9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ea51a2c0-a5c0-11e4-9a7e-5ef3fc9bb22f>.

²¹³ GRYM, Pavel. Čtenář žádá napětí. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 15. 12. 1961, roč. 3, č. 50, s. 11. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0ba50fd0-69ed-11e4-8d66-5ef3fc9bb22f>.

²¹⁴ Knižní hlídka. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 04. 07. 1969, roč. 11, č. 27, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:65e6ac80-58a2-11e4-a6f0-5ef3fc9ae867>.

nakladatelství pestřejší. Podobně jako v *Rudém právu* se zde uplatňovaly také objednáací lístky s nabízenými knihami, kde měla svůj sloupeček i detektivní literatura bok po boku s literaturou dobrodružnou a fantastickou. Objednáací lístky byly umístěny většinou na konci časopisu na straně věnované inzerci, která – jak už jsme si řekli – se do časopisu dostala počátkem roku 1974. Oproti *Rudému právu* však byla skromnější, obsahovala pouze kolem čtyř inzercí a nevyskytovala se v každém vydaném čísle. Další inzercí, která se opakovala častěji, byl přehled dovolených a volnočasových aktivit CKM (Cestovní kancelář mládeže), kde byly uvedeny jak rekreační pobyty, tak i výstavy, veletrhy, jazykové kurzy či sportovní a turistické atrakce.

Po vzhledové stránce pracoval *Mladý svět* s grafikou nejvíce ze všech zkoumaných periodik. Hojně využíval barvy, ilustrace, fotografie (někdy i barevné), podkres textu a u knižní hlídky figurovalo i logo Mladé fronty. Pestřejší grafika samozřejmě souvisela s cílovou skupinou čtenářů, kterou byla mladá generace, a také se zaměřením samotného časopisu, který byl převážně obrazový a lifestylový. Pro nás je však důležitým faktem to, že ze všech tří zkoumaných periodik je *Mladý svět* tím jediným, které v souvislosti se zobrazováním knižní propagace využilo obálku knihy. Rubrika, která zobrazovala knižní obálky, se jmenovala *Knižní mozaika* a z detektivek byl takto inzerovaný pouze jeden titul, jímž bylo *Tajemství obří číše* Hany Proškové.

Stručně jsme si představili všechna tři periodika stěžejní pro naše další zkoumání a prozatím víme, že největší poměr inzerovaných detektivek obsahují *Literární noviny*. *Rudé právo* je na místě druhém, což odpovídá i jeho tematickému zaměření, které na rozdíl od *Literárních novin* neorientuje obsah kulturním směrem. *Mladý svět* inzeroval nové knihy, ne však v takovém počtu jako dvě předešlá periodika, a upřednostňoval své nakladatelství Mladá fronta. Patří mu však prvenství v provázání obrazového materiálu s knižní propagací.

5.2 Zastoupená nakladatelství

Každé periodikum prezentovalo detektivky různého počtu nakladatelství. Některá periodika byla v inzerování pestřejší, jiná se zaměřovala výhradně na jedno nakladatelství. Ze všech jsme vybrali ta nakladatelství, která byla v zastoupení inzerovaných detektivek nejpočetnější. Z 267 celkových propagací detektivek 27,34 % z nich odkazuje ke knihám vydaným nakladatelstvím Mladá fronta, 19,10 % Československým spisovatelem a 16,85 % nakladatelstvím Naše vojsko. To jsou tři nejpočetněji zastoupená nakladatelství, ale o pouhých čtyřech procentech za posledním zmíněným zaostává Státní nakladatelství dětské knihy, které

dosahuje 12,73 %, a z menších nakladatelství pak s 4,49 % vyčnívá Severočeské nakladatelství. Ta ostatní pak zabírají zbývajících 19,48 %, což se jeví jako vysoké číslo, ale sestává z 16 známých nakladatelství a pak z knih, u kterých není nakladatel znám, či se jedná o román na pokračování. Dále si přiblížíme všechna zmíněná nakladatelství, včetně Severočeského jakožto zástupce menších krajských nakladatelství.

Tab. 1 – Detektivky vydané zastoupenými nakladatelstvími

	CELKEM DETEKTIVEK	CELKEM %
MLADÁ FRONTA	73	27,34
ČS. SPISOVATEL	51	19,10
NAŠE VOJSKO	45	16,85
SNDK	34	12,73
SEVEROČESKÉ NAKL.	12	4,49

Než se podíváme na jednotlivá nakladatelství, měli bychom si říci, jakou vlastně hrají nakladatelství roli na knižním trhu a v rámci propagace knih. Kromě toho, že vyhledávají knihy, které vydají (případně přeloží), uzavírají licenční smlouvy, připravují je v redakci k vydání a posléze je vyrobí, musejí se připravit i na marketing a patřičnou propagaci titulů. Tou se zabývají již před samotným vydáním knihy. Slouží k tomu ediční plány, rozhovory s autory či další druhy propagace. Tím ale propagace knihy nekončí a musí pokračovat i po samém vydání knihy, aby o ní mělo povědomí co nejširší množství čtenářů. K tomu se tisknou různé plakáty pro výzdoby knihkupectví nebo se zadává inzerce,²¹⁵ třeba právě do periodik, jako jsme tomu svědky i v šedesátých a sedmdesátých letech. Můžeme tedy říci, že zadavateli knižní inzerce, alespoň v podobě knižních novinek, edičních plánů či objednacích lístků, jsou právě nakladatelství.

5.2.1 Mladá fronta

Mladá fronta je nakladatelstvím, které má v naší práci nejpočetnější zastoupení. Jednak se jednalo o nakladatelství, které bylo zároveň vydavatelem časopisu *Mladý svět*, jednak bylo díky svým detektivním edicím mezi inzercí nejčastěji zastoupeným nakladatelstvím.

²¹⁵ PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2019, s. 126–127.

Jeho vznik souvisí s Květnovým povstáním v roce 1945, kdy došlo k obsazení německého vydavatelského podniku *Böhmisch-Mährische Verlags und Druckerei* odbojovou skupinou Ústřední národní výbor mládeže, která zde vydala první číslo deníku *Mladá fronta*. Česká národní rada rozhodla, že tiskárna bude tisknout časopisy Svazu české mládeže, který německé vydavatelství převzalo. Od roku 1946 byla změněna vydavatelská koncese z německého vydavatelství na nově vzniklou Mladou frontu. Ta posléze převzala několik pohraničních nakladatelství, po nástupu komunistů rovněž některá pražská nakladatelství a knihkupectví. V roce 1949 došlo ke sloučení Svazu české mládeže s dalšími mládežnickými svazy a nově vzniklý Československý svaz mládeže získal v roce 1951 do své správy Mladou frontu. S počátkem sedmdesátých let a normalizací patřila Mladá fronta pod Socialistický svaz mládeže.²¹⁶

V redakci se vystřídal hned několik redaktorů, ale k těm nejvýznamnějším z našeho pohledu patří spisovatel Karel Šiktanc, který v šedesátých letech zastával funkci šéfredaktora²¹⁷ a jehož jméno jsme už uvedli v souvislosti s redakcí *Literárních novin*. Během sedmdesátých a osmdesátých let působil v redakci Václav Erben,²¹⁸ jenž nám je znám jako jeden z nejpopulárnějších spisovatelů české detektivní literatury. Mohlo by se zdát, že majoritní část jeho knih bude vydána právě Mladou frontou, ale podíváme-li se do tabulek²¹⁹, zjistíme, že tomu tak nebylo a většina jeho zmíněných knih pochází z nakladatelství Naše vojsko. V Mladé frontě figurují pouze *Efektivně mrtvá žena* a *Pastvina zmizelých*.

Mladá fronta byla kromě stejnojmenného deníku také vydavatelem celé řady dalších periodik. Pro příklad si můžeme uvést *Pionýra* (1953–1989), *Mateřídoušku* (1953–dosud), *Mladý svět* (1953–1993), *Sluníčko* (1967–dosud) nebo *Revue Smaragd* (1969).²²⁰ Její první číslo inzeroval *Mladý svět* v *Knížní hlídce* 18. července 1969 v čísle 29 takto: „První číslo prvních československých detektivních novin přináší detektivní povídky známých autorů, horrory, skutečné kriminální příběhy i povídky ze sféry science-fiction, test pro detektivy amatéry a

²¹⁶ JAREŠ, Michal a kol. Mladá fronta. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1656> [citováno 2023-02-14].

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Viz přílohy A–C.

²²⁰ JAREŠ, Michal a kol. Mladá fronta. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1656> [citováno 2023-02-14].

mnoho dalších zajímavostí.“²²¹ Z doby jejího trvání je však jasné, že nevycházela příliš dlouho, což je škoda, neboť by se jednalo o nejvýznamnější deník otiskující detektivky v tehdejší době.

Nakladatelství také vydávalo řadu knižních edic. Z těch nás zajímají ty, v nichž figurovaly detektivky. Tou první je z roku 1958 edice Smaragd, která byla zároveň i první detektivní edicí po nástupu komunismu. Až do jejího ukončení v roce 1993 čítala 132 svazků.²²² Typickou pro ni byla příznačná smaragdově zelená barva obálek. V inzerovaných detektivkách je zastoupena celkem sedmadvacetkrát, z toho dvanáctkrát v *Literárních novinách*, ale reálné číslo propagovaných detektivek edice mohlo být samozřejmě vyšší, jelikož *Rudé právo* ne vždy u inzerovaných knih uvádělo název edic. Dalšími edicemi, které se u detektivek objevují, jsou Kapka neboli „knihovna pro každého“ (1957–1992, 231 svazků),²²³ kterou jsme zaregistrovali u třech knih, a pak s jednou knihou edice Vpřed (1949–1967, 164 svazků),²²⁴ která se podobně jako Kapka nezaměřovala primárně na detektivní literaturu.

Jak už bylo zmíněno, Mladá fronta je ve vybraných periodikách zastoupena nejpočetněji. Detektivky v ní vydané zabírají 27,34 % veškerých inzerovaných detektivek. V *Rudém právu* je to dvacet tři knih vydaných Mladou frontou, což je 19,83 % celkového počtu zde inzerovaných detektivek. *Literární noviny* zobrazují 25,24 % detektivek Mladé fronty a *Mladý svět* dokonce polovinu inzerovaného obsahu, tedy 50 %. Nejedná se však o žádné překvapení, neboť víme, že je Mladá fronta vydavatelem *Mladého světa*, a tudíž by byla sama proti sobě, kdyby ve svém periodiku upřednostňovala knihy konkurenčních nakladatelství.

Tab. 2 – Detektivky vydané Mladou frontou ve vybraných periodikách

	RP	%	LN	%	MS	%	Celkem	%
CELKEM	116	100	103	100	48	100	267	100
MF	23	19,83	26	25,24	24	50,00	73	27,34

²²¹ Knižní hlídka. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 18. 07. 1969, roč. 11, č. 29, s. 31. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:93296f70-58a2-11e4-97e9-5ef3fc9bb22f>.

²²² JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 172. ISBN 978-80-7432-977-7.

²²³ JAREŠ, Michal a kol. Mladá fronta. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1656> [citováno 2023-02-16].

²²⁴ Tamtéž.

Co se týče autorského zastoupení, nalezneme v Mladé frontě knihy všech slavných českých detektivkářů, jakými byli Václav Erben, Emil Vachek nebo Eduard Fiker. Tři autoři ale převažovali a jsou jimi již zmíněný Eduard Fiker, který se třinácti inzercemi zaujímá první místo. Na místě druhém je se dvanácti inzercemi Jan Zábřana a na třetím s deseti Hana Prošková, která místo získala jen díky inzerci v *Mladém světě*.

Tab. 3 – Nejpočetněji inzerovaní autoři detektivek vydaných Mladou frontou

	Autor	Počet inzercí	Počet inzerovaných knih
1.	Eduard Fiker	13	5
2.	Jan Zábřana	12	3
3.	Hana Prošková	10	5

5.2.2 Československý spisovatel

Československý spisovatel vznikl na jaře roku 1949 sloučením několika jiných nakladatelství – František Borový, F. Topič, Nakladatelské družstvo Máje a Evropský literární klub. Iniciativu tomu dal spisovatel Václav Řezáč, který se zároveň stal prvním jmenovaným ředitelem Československého spisovatele. Od roku 1950 se nakladatelství stalo kmenovým nakladatelstvím Svazu československých spisovatelů. Po Řezáčově smrti v roce 1956 se novým ředitelem stal Ladislav Fikar. S mocenskými změnami koncem padesátých let byl Fikar propuštěn spolu s dalšími redaktory, kterými byli například Kamil Bednář, Jan Grossman nebo Josef Hiršal. S nástupem normalizace bylo Svazu československých spisovatelů Ministerstvem kultury ČSR odebráno právo vydávat neperiodické publikace a Československý spisovatel byl od 1. dubna 1970 převeden pod Český literární fond.²²⁵

V šedesátých letech v redakci mimo jiné figurovala i autorka detektivní literatury – Alena Santarová.²²⁶ Přesto ani jedna z jejích čtyř knih inzerovaných ve sledovaných periodikách nevyšla v Československém spisovateli. Stejně jako v případě Václava Erbena působícího v Mladé frontě se zde setkáváme s faktem, že autorům pracujícím v určitém nakladatelství, vycházejí knihy spíše v nakladatelství jiném.

I Československý spisovatel byl vydavatelem periodik. Z našeho pohledu jsou samozřejmě nejdůležitější *Literární noviny* (1952–1968), které byly posléze nahrazeny *Literárními listy*

²²⁵ PŘIBÁŇ, Michal. Československý spisovatel. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 3. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1635> [citováno 2023-02-18].

²²⁶ Tamtéž.

(1968) a *Listy* (1968–1969). Dále to byly třeba *Lidové noviny* (1949–1952), *Tvář* (1964–1965, 1968–1969), *Host do domu* (1954–1970) nebo *Plamen* (1959–1969).²²⁷

Hned čtyři edice jsou zastoupeny inzerovanými detektivkami vydanými Československým spisovatelem. Jejich názvy známe díky *Literárním novinám*, které jako jediné u knižních novinek uváděly edice. Jednalo se o edici *Život kolem nás* (1960–1969, velká řada 73 svazků), která neměla žádné žánrové ukotvení a šlo jí výhradně o „aktuálnost“, o přiblížení se současnému životu.²²⁸ V této edici figuruje kniha Jana Klímy *Smrt má ráda poezii*. Další edicí je edice *Otázky a názory* (1958–1970, 74 svazků), která se pro změnu věnovala přehledovým pracím, esejím či studiím.²²⁹ Do té patří kniha *Nápady čtenáře detektivek* Josefa Škvoreckého, která obsahuje texty zabývající se detektivní literaturou, a to nejen českou, ale i angloamerickou.²³⁰ Předposlední edicí je *Spirála* (1964–1995, 225 svazků), která se také neorientovala na určitý žánr a zaměřovala se na vydávání populární literatury. Z detektivních autorů vydávala třeba Josefa Nesvadbu, Václava Erbena, Evu Kačírkovou, Jana Klímu, Hanu Proškovou, Emila Vachka²³¹ nebo Annu Sedlmayerovou, která je jedinou zástupkyní této edice v naší tabulce. No a poslední edicí je *Klíč* neboli *Knihovna lidové četby* (1961–1991, 246 svazků). Ta vydávala masově úspěšnou prózu.²³² V tabulce se objevuje u Karla Čapka a už několikátého vydání jeho *Povídek z jedné a druhé kapsy*.

Československý spisovatel v celkovém počtu všech detektivek obsahuje 19,10 %. Nejvíce jeho vydaných knih představuje *Rudé právo*, konkrétně dvacet tři titulů, čítajících 19,83 % veškerých detektivek inzerovaných *Rudým právem*. *Literární noviny* propagují 18,45 % detektivek vydaných Československým spisovatelem a jedná se o počet devatenácti knih. Pro *Mladý svět* je to 18,75 %, tedy devět knih.

Tab. 4 – Detektivky vydané Československým spisovatelem ve vybraných periodikách

	RP	%	LN	%	MS	%	CELKEM	%
CELKEM	116	100	103	100	48	100	267	100
ČS	23	19,83	19	18,45	9	18,75	51	19,10

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 240.

²³¹ PŘIBÁŇ, Michal. Československý spisovatel. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 3. 3. 2015.

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1635> [citováno 2023-02-18].

²³² Tamtéž.

Zastoupení vydaných autorů v Československém spisovateli je poměrně široké. Objevují se tu jména známějších autorů detektivek, jakými jsou Anna Sedlmayerová, Edvard Valenta, Josef Škvorecký či Josef Nesvadba, ale také jména pro nás nových autorů, která jsme si dosud nezmínili – Jana Klímy, Hany Bělohradské, Vojtěcha Steklače či Oty Šafránka. Když sestavíme pořadí jejich četnosti napříč periodiky, na prvním místě se s devíti inzercemi knih vydaných Československým spisovatelem vyskytuje Anna Sedlmayerová. Druhé místo patří Edvardu Valentovi s pěti inzercemi a o třetí místo se dělí Josef Škvorecký a Hana Bělohradská s celkovým počtem čtyř inzercí.

Tab. 5 – Nejpočetněji inzerovaní autoři detektivek vydaných Československým spisovatelem

	Autor	Počet inzercí	Počet inzerovaných knih
1.	Anna Sedlmayerová	9	2
2.	Edvard Valenta	5	1
3.	Josef Škvorecký	4	1
3.	Hana Bělohradská	4	1

5.2.3 Naše vojsko

Nakladatelství Naše vojsko vzniklo jako nakladatelství Ministerstva národní obrany 6. prosince 1945 a neslo stejný název jako vojenský časopis vycházející již od roku 1927. Vydavatelství publikovalo periodický a neperiodický tisk, ale od zavedení Zákona o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací v roce 1949 si Naše vojsko muselo zažádat o oprávnění u Ministerstva informací a osvěty. V roce 1951 bylo ustanoveno, že Naše vojsko smí vydávat neperiodické publikace z vojenské oblasti a od roku 1953 díky reorganizaci národních podniků smělo Naše vojsko vydávat i beletrii zaměřenou na výchovu vojska. Naše vojsko sestávalo nejprve ze tří podniků: Naše vojsko – nakladatelství, Naše vojsko – distribuce a Naše vojsko – tiskárna. V roce 1963 však došlo k jejich sloučení pod názvem Národní podnik Naše vojsko – nakladatelství a distribuce knih.²³³

Redakce zpočátku sestávala převážně z příslušníků armády, ale v šedesátých letech zde působili i někteří básníci, například Jiří Gruša, Pavel Šrut nebo Bohumila Grögerová. Za normalizace však řada zaměstnanců nakladatelství opustila. V čele redakce pak až do

²³³ BURGET, Eduard. Naše vojsko. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1885> [citováno 2023-02-17].

devadesátých let stál Antonín Hendrych, který byl součástí redakce i v letech šedesátých, a během normalizace zde jako jeden z mála zůstal.²³⁴

Z periodik vydávalo Naše vojsko například *Naše vojsko* (1945–1951) a pod stejným názvem pak v následujících letech vycházely další tiskoviny. Dále to byly *Obrana lidu* (1947–1956) nebo *Za novou četbou* (1958–1973).²³⁵ Množstvím titulů však nedosahovalo takových čísel, jako Mladá fronta.

Z edičních řad neperiodické produkce nás samozřejmě bude zajímat edice Napětí (1957–1997, 194 svazků), jíž předcházela edice Knižnice Napětí (1946–1947), která byla zároveň první ediční řadou Našeho vojska. Ta však čítala pouze čtyři svazky a později byla nahrazena právě edicí Napětí, když se vydavatelství rozhodlo vrátit k detektivní literatuře. Prvními svazky se staly reedice známých autorů Eduarda Fikera a Emila Vachka.²³⁶ V tabulkách sice edice Napětí nefiguruje u všech knih nakladatelství Naše vojsko, ale podíváme-li se na zmíněné knihy na webu Databázeknih.cz zjistíme, že převážná většina z nich skutečně do edice patří.²³⁷ Výjimky pak spadají do edice druhé a tou je Magnet (1965–1992, 337 svazků). Konkrétněji se jednalo o sešitovou řadu, kterou vydávalo vydavatelství Magnet, jenž v průběhu let několikrát změnilo svůj název, mimo jiné i na Vydavatelství Naše vojsko.²³⁸ Proto jsou knihy z této edice uváděny u zmíněného nakladatelství.

Zastoupení Našeho vojska mezi inzerovanými detektivkami je následující. V *Rudém právu* figuruje Naše vojsko u devatenácti knih z celkového počtu propagovaných detektivek, což činí 16,38 % zde inzerovaných detektivek. V *Literárních novinách* je to osmnáct knih a 17,48 % a v *Mladém světě* je to 16,67 % s osmi knihami. Naše vojsko tedy v celkovém součtu všech inzerovaných detektivek napříč periodiky zaujímá 16,85 %.

Tab. 6 – Detektivky vydané Naším vojskem ve vybraných periodikách

	RP	%	LN	%	MS	%	CELKEM	%
CELKEM	116	100	103	100	48	100	267	100

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Napětí | edice | Databáze knih. *Knihy* | Databáze knih. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/edice/napeti-152/strana-1> [citováno 2023-05-13].

²³⁸ BURGET, Eduard. Magnet. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 20. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1823> [citováno 2023-02-17].

NV	19	16,38	18	17,48	8	16,67	45	16,85
----	----	-------	----	-------	---	-------	----	-------

Autorské zastoupení v rámci Našeho vojska je pestřejší než v případě Mladé fronty, ale chudší oproti Československému spisovateli. Objevuje se tu širší škála autorů, jejichž tvorba nedosahuje takového počtu detektivek, jako například Václav Erben. Toho si pro porovnání uvádíme z toho důvodu, že v tabulkách nejčastěji figuruje právě u nakladatelství Naše vojsko. Kromě Václava Erbeny se tu můžeme setkat s knihami od Antonína Wintera, Jaroslava Andrejse nebo Zdeňka Vopata. I zde máme žebříček nejčtenějších autorů. Na prvním místě figuruje s devíti inzercemi Václav Erben. O druhé místo se se čtyřmi inzercemi dělí Josef Nesvadba a Karel Michal. Třetí místo se třemi inzercemi pak náleží Jaroslavu Zrotalovi.

Tab. 7 – Nejpočetněji inzerovaní autoři detektivek vydaných Naším vojskem

	Autor	Počet inzercí	Počet inzerovaných knih
1.	Václav Erben	9	5
2.	Josef Nesvadba	4	1
2.	Karel Michal	4	1
3.	Jaroslav Zrotal	3	1

5.2.4 Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK)

Stejně jako všechna předešlá nakladatelství i Státní nakladatelství dětské knihy vzniklo ve čtyřicátých letech, konkrétně v roce 1949. Zásahu na tom měl výnos Ministerstva školství, věd a umění z 15. dubna a ředitelem byl jmenován publicista Václav Netušil. Prvním šéfredaktorem se stal básník Stanislav Neumann. V šedesátých letech pak v nakladatelství vznikl Klub mladých čtenářů, který si kladl za cíl umožnit co největšímu počtu školáků přístup ke kvalitní literatuře. Koncem roku 1968 rozhodlo Ministerstvo kultury o změně názvu nakladatelství na Albatros, nakladatelství pro děti a mládež. Název byl zaveden od 1. ledna následujícího roku.²³⁹

V redakci se stejně jako u předešlých nakladatelství střídalo hned několik jmen známých spisovatelů a publicistů, ale i zde jsme schopni nalézt jména autorů detektivní literatury. Především pak těch, kteří psali i detektivní příběhy pro děti. V šedesátých letech to byly

²³⁹ ŠUBRTOVÁ, Milena. Státní nakladatelství dětské knihy. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1664> [citováno 2023-02-19].

spisovatelky Věra Adlová a Alena Santarová. V letech sedmdesátých se k nim přidali Karel Hvížďala a Ludvík Souček.²⁴⁰ Všichni zmínění autoři jsou zároveň inzerováni u detektivních příběhů vydaných Státním nakladatelstvím dětské knihy, pozdějším Albatrosem.

I Státní nakladatelství dětské knihy vydávalo několik periodik. Oproti předešlým nakladatelstvím jich byl nejmenší počet. Figurovalo například u *Mateřídoušky* (1950–1953), kterou posléze převzala Mladá fronta, a v průběhu šedesátých a sedmdesátých let pak vydávalo kupříkladu *Děti a knihy* (1963–1973) nebo *Zlatý máj* (1967–1992).²⁴¹

Z edic máme díky *Literárním novinám* přehled celkem o třech, které vydaly dětskou detektivku. Tou nejčastěji zmiňovanou je edice Střelka (1959–1990, 172 svazků). Zaměřovala se na vydávání společensky aktuálních knih (současná, společensky aktuální témata), které měly sblížovat dětskou četbu s četbou dospělých. Další edicí je Knižnice teorie dětské literatury (1953–1971, 26 svazků). Ta se zaměřovala na vydávání podnětných studií věnovaných otázkám písemnictví pro děti. Poslední edicí je pak Karavana (1958–1967, 42 svazků). Čítala brožované svazky detektivní literatury, ať už české nebo překladové. Jejím redaktorem byl Jiří Růžička,²⁴² jehož jméno také nalezneme mezi autory detektivek pro děti vydaných Státním nakladatelstvím dětské knihy.

Procentuální zastoupení nakladatelství je v našich periodikách velmi zajímavé. V *Rudém právu* dosahuje 12,07 % všech zde inzerovaných detektivek se čtrnácti knihami. V *Literárních novinách* je to dokonce 19,42 % s dvaceti knihami. Nejzajímavější je, že *Mladý svět* neinzeruje ani jednu detektivku pro děti, zastoupení Státního nakladatelství dětské knihy je tu tedy 0 %. Není to tak, že by zde knihy pro děti nebyly propagovány vůbec. V Severočeském nakladatelství vydaný *Žlutý Robert* od Vojtěcha Steklače se rovněž řadí k detektivním příběhům pro děti a je v *Mladém světě* uvedený. I Státní nakladatelství dětské knihy je zde několikrát zmíněno, jen dětské detektivky z tohoto nakladatelství jsme zde nenalezli. Jeho celkové zastoupení napříč třemi periodiky je 12,73 % z celkového počtu všech prezentovaných nakladatelství.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² Tamtéž.

Tab. 8 – Detektivky vydané Státním nakladatelstvím dětské knihy ve vybraných periodikách

	RP	%	LN	%	MS	%	CELKEM	%
CELKEM	116	100	103	100	48	100	267	100
SNDK	14	12,07	20	19,42	0	0	34	12,73

Oproti předešlým nakladatelstvím zde nenalezneme tolik známých jmen autorů detektivní literatury. Známejšími jsou akorát Alena Santarová a Jan Cigánek. Pak jsou tu jména autorů, která jsme zatím nikde jinde nenalezli, jako Vítězslav Houška, Jaroslav Tafel nebo Herma Svozilová-Johnová. Nejširší zastoupení zde má Jan Cigánek, celkem šest inzercí, ovšem pouhých dvou titulů. Na druhém místě jsou Jiří Růžička se Zdeňkem Adlou, kteří mají shodně tři záznamy a o třetí místo se dělí se dvěma inzercemi hned několik autorů – Mirko Pašek, Alena Santarová a Jiří Brabenec.

Tab. 9 – Nejpočetněji inzerovaní autoři detektivek vydaných Státním nakladatelstvím dětské knihy

	Autor	Počet inzercí	Počet inzerovaných knih
1.	Jan Cigánek	6	2
2.	Jiří Růžička	3	2
2.	Zdeněk Adla	3	1
3.	Mirko Pašek	2	1
3.	Alena Santarová	2	1
3.	Jiří Brabenec	2	1

5.2.5 Severočeské nakladatelství

Severočeské nakladatelství vzniklo jako jediné z námi vybraných v šedesátých letech. Konkrétně 1. července 1960 v Liberci sloučením Krajského nakladatelství Liberec a Krajského nakladatelství Ústí nad Labem. Nakladatelství se nejprve zaměřovalo na vydávání knih autorů a témat Severočeského kraje, ale koncem šedesátých let vydávalo i knihy přesahující jeho hranice. Prvním ředitelem nakladatelství se stal Václav Dědek.²⁴³

Ve vedení Severočeského nakladatelství nepůsobil žádný z autorů detektivní literatury, kterého bychom měli zachyceného v tabulkách²⁴⁴, ale i zde můžeme najít jména známých

²⁴³ JAREŠ, Michal. Severočeské nakladatelství. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 28. 4. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1857> [citováno 2023-02-20].

²⁴⁴ Viz přílohy A–C.

spisovatelů, ať už to byl básník a prozaik Ladislav Dvorský, který působil v šedesátých letech jako ředitel, nebo prozaik Vladimír Páral, jenž v sedmdesátých letech zastával funkci šéfredaktora.²⁴⁵

Severočeské nakladatelství bylo rovněž vydavatelem periodik, ale tematicky se specializovalo především na Severočeský kraj. Pro příklad si můžeme uvést tituly *Z minulosti Děčínska* (1966, 1974) nebo *Terezínské listy, Sborník památníku Terezín* (1970–1992).²⁴⁶

Edice Severočeského nakladatelství jsme sice v žádném periodiku nezaznamenali, ale díky stránce Databáze knih.cz víme, že některé z inzerovaných detektivek skutečně v edici vyšly.²⁴⁷ První edicí, která má největší zastoupení detektivek, je Sever (1966–1969, 7 svazků). Z pouhých sedmi svazků zde vyšly původní detektivky (především Anny Sedlmayerové), dále pak science fiction povídky a humoristická próza. Druhou edicí je Labyrint (1971–1980, 9 svazků), v které jsou zastoupeni čeští autoři i detektivní literatura. Figurovaly zde adaptace Josefa Voláka na irské detektivky Josepha Sheridana Le Fanu²⁴⁸ a z naší tabulky titul *Komu svěřací kazajku* Vladimíra Klevise.

Procentuálně je Severočeské nakladatelství ze všech předešlých nakladatelství nejslabší, když dosahuje pouze 4,49 % veškerých inzerovaných detektivek, ale z menších nakladatelství, jakými krajská nakladatelství byla, se jedná o to nejhojněji zastoupené. Největší počet jeho knih inzeruje *Rudé právo*, konkrétně devět záznamů, což činí 7,76 % inzerovaných detektivek v tomto periodiku. V *Literárních novinách* už jsou to pouhé dva záznamy, navíc totožné knihy a pouhých 1,94 % zde inzerovaných detektivek. Jeden titul, ale více procent z celkového počtu detektivek prezentuje *Mladý svět*, konkrétně 2,08 %.

Tab. 10 – Detektivky vydané Severočeským nakladatelstvím ve vybraných periodikách

	RP	%	LN	%	MS	%	CELKEM	%
CELKEM	116	100	103	100	48	100	267	100

²⁴⁵ JAREŠ, Michal. Severočeské nakladatelství. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 28. 4. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1857> [citováno 2023-02-20].

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ Sever | edice | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/edice/sever-1789/strana-1> [citováno 2023-05-13].; Labyrint | edice | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/edice/labyrint-181/strana-1> [citováno 2023-05-13].

²⁴⁸ JAREŠ, Michal. Severočeské nakladatelství. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 28. 4. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1857> [citováno 2023-02-20].

SN	9	7,76	2	1,94	1	2,08	12	4,49
----	---	------	---	------	---	------	----	------

Autorů vydaných Severočeským nakladatelstvím je v tabulkách²⁴⁹ pouze šest. Začneme těmi s jednou inzercí, jimiž jsou Alexej Jaroš, Zdeněk Karel Slabý a Vladimír Klevis. Zbývají tři autoři, tedy Pavel Kraus, Anna Sedlmayerová a Vojtěch Steklač, mají shodně tři záznamy, ale ve většině případů se jedná o opakovanou inzerci totožného titulu. Pouze Anna Sedlmayerová zde má uvedeny dva odlišné tituly. Dílo Pavla Krause pak odráží i regionální prvky Severočeského kraje,²⁵⁰ což jak víme, bylo dříve podmínkou vydání u Severočeského nakladatelství.

Tab. 11 – Inzerování autoři detektivek vydaných Severočeským nakladatelstvím

Autor	Počet inzercí	Počet inzerovaných knih
Anna Sedlmayerová	3	2
Pavel Kraus	3	1
Vojtěch Steklač	3	1
Alexej Jaroš	1	1
Zdeněk Karel Slabý	1	1
Vladimír Klevis	1	1

Když si to shrneme, prim hrálo celkem pět nakladatelství – Mladá fronta, Československý spisovatel, Naše vojsko, Státní nakladatelství dětské knihy a Severočeské nakladatelství. Dohromady pokrývají 80,52 % veškerých inzerovaných detektivek. Aby byl náš výčet nakladatelství vydávajících detektivky kompletní, vyjmenujeme si i ta, která takové zastoupení nemají. Z krajských nakladatelství se jednalo o Krajské nakladatelství v Českých Budějovicích, které v průběhu let několikrát změnilo svůj název a dále ho tedy máme zaznamenané jako Nakladatelství České Budějovice a Růže České Budějovice; pak je to Krajské nakladatelství v Brně (později Blok), Kruh (dříve Východočeské nakladatelství) a Západočeské nakladatelství (dříve Krajské nakladatelství v Plzni). Z mimo krajských nakladatelství jsou to Svoboda (Nakladatelství politické literatury), Svobodné slovo, Svět sovětů, Pragopress, Olympia, Orbis, Smena, Z. Stodolová, a Omnia.

²⁴⁹ Viz přílohy A–C.

²⁵⁰ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 339.

5.3 Vydání

Podíváme-li se do našich tabulek²⁵¹, všimneme si vedle kolonky nakladatelství, kterou jsme rozebírali v předchozí kapitole, také kolonky vydání, která s nakladatelstvím souvisí. Rozlišujeme první vydání, tedy knihu zcela novou, jež nikdy předtím nevyšla, a pak vydání další, kterému se někdy říká nové. To pak, jak uvádí Vladimír Pistorius, musí splňovat alespoň jednu z těchto podmínek: „nové vydání se liší od předchozího (ať už změnou textu, nebo typografií, obálkou atd.); požadavek nového vydání vyplývá z autorizační smlouvy; knihu vydává nový nakladatel.“²⁵²

Dá se téměř předpokládat, že v této kolonce budou převažovat vydání první, čemuž také nasvědčuje tolik druhů článků věnujících se knižním novinkám, edičním plánům atd. Spočítáme-li si všechny tituly, u nichž je známo vydání, vyjde nám celkový součet 260 záznamů. Z toho celkem 208 záznamů čítá první vydání, tedy 80 % veškerých vydání. Vydání nová, tedy druhá a další, pokrývají zbývajících 20 %, což je 52 záznamů.

Zaměříme-li se teď na konkrétní periodika a vydání knih v nich zobrazená, zjistíme, že *Rudé právo* ze 74,56 % inzerovalo detektivky zcela nové a další vydání čítala pouhých 25,44 %. Převáděno na čísla, nových knih bylo osmdesát pět kdežto dalších vydání pouhých dvacet devět ze 114 veškerých inzercí detektivek, u nichž známe vydání. Ještě více novinek zobrazovaly *Literární noviny*, konkrétně osmdesát osm, tedy 88 %, což je vůbec největší číslo ze všech periodik. Další vydání je pak pouze dvanáct, 12 % z celkových 100 inzercí detektivních knih. *Mladý svět* má opět nejmenší počty, třicet pět novinek, 76,09 %, a jedenáct dalších vydání, čítajících 23,91 % ze 46 inzercí.

Tab. 12 – Vydání detektivek

	CELKEM	PRVNÍ	%	DALŠÍ	%
RP	114	85	74,56	29	25,44
LN	100	88	88,00	12	12,00
MS	46	35	76,09	11	23,91

²⁵¹ Viz přílohy A–C.

²⁵² PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2019, s. 52.

Že se prezentují knihy zcela nové, není žádnou výjimkou. Bývá pravidlem, že největší pozornost z pohledu propagace, je věnována právě novým knihám, neznámým, vyžadujícím pozornost. Pro nás je však zajímavější se zaměřit na to, jaké knihy byly vydávány častěji. Jejich výpovědní hodnota ukazuje, které knihy byly v daném období čteny nejvíce, o které byl velký zájem, a tudíž docházelo k novým vydáním, kterých se mohl buď ujmout tentýž nakladatel, nebo zcela nový.

Opět jsme si udělali jakýsi žebříček autorů, kde je na jednoznačném prvním místě Eduard Fiker s jedenácti propagacemi knih, které nejsou prvním vydáním. Na místě druhém je se sedmi propagacemi Emil Vachek a na třetím místě Anna Sedlmayerová s pěti propagacemi knih. Tři propagace pak mají ještě Jan Zábrana a Karel Čapek, kteří obsadili čtvrté místo. Pojdme se na to ale podívat trochu podrobněji. Vyloučíme-li Annu Sedlmayerovou a Jana Zábranu, jakožto novější autory, zůstanou nám Eduard Fiker, Emil Vachek a Karel Čapek. Autoři jednak starší generačně, jednak působící déle v prostředí detektivní literatury, alespoň tedy v případě Emila Vachka a Eduarda Fikera, neboť Karel Čapek se tomuto žánru primárně nevěnoval. Také jsou jedinými, kteří mají propagované více než dva tituly, které nejsou prvním vydáním. U Eduarda Fikera jsou to dokonce všechny jeho propagované tituly, z nichž je v pěti případech propagováno první vydání z celkových sedmnácti propagací.

Důvodů k opětovnému vydávání jejich titulů může být hned několik. Jako první faktor uvádíme čas. Jak už bylo zmíněno, jedná se o autory starší, tudíž mohlo dojít k vyprodání původních vydání a aby měli čtenáři (ať už stálí čtenáři těchto autorů nebo čtenáři zcela noví) možnost si daný titul přečíst, je další vydání nutné. S tím jde ruku v ruce další faktor, kterým je čtenářská oblíbenost daného titulu. Je-li titul oblíbený, dochází jednoduše k jeho nedostupnosti a je nutné nové vydání. Toho se může ujmout stejné nakladatelství, ale stává se, že titul vydá nakladatelství jiné, kterému může jít i o zisk z oblíbenosti daného titulu, což je třetím faktorem, který vede k novému vydání. Hlavními faktory k novému vydání jsou tedy předešlé dva – uplynulá doba od prvního vydání, a především pak čtenářská oblíbenost.

Vraťme se ale ještě k autorům, jejichž díla byla vydávána opakovaně. Na prvním místě, jak už víme, figuruje Eduard Fiker. Jeho knihy se nedočkaly pouze druhého vydání, nýbrž i pátého. To se konkrétně týká knihy *Zlatá čtyřka*. Pátého vydání se dočkala i kniha Emila Vachka *Tajemství obrazárny*, ale oproti Eduardu Fikerovi se jedna z jeho knih, konkrétně *Muž a stín*,

dočkala šestého vydání. Tím se stala nejvíce opětovně vydávanou detektivkou šedesátých a sedmdesátých let podle našich tří periodik. Čtvrtého vydání, které se v tabulkách²⁵³ rovněž nevyskytuje příliš často, dosáhly *Povídky z jedné a druhé kapsy* Karla Čapka. Z faktorů ovlivňujících nové vydání knih, které jsme si rozebrali v předešlém odstavci, můžeme na tyto konkrétní autory a knihy aplikovat faktor časový, byť samozřejmě není vyloučeno, že by knihy nebyly pro čtenáře lákavé. Důvodem pro časový faktor je ovšem fakt, že všichni tři autoři – Eduard Fiker, Emil Vachek a Karel Čapek – patří do téměř stejné generace, narozené na přelomu devatenáctého a dvacátého století, což z nich činí nejstarší autory v našich tabulkách a podle knihy *Dějiny české detektivky* Michala Jareše a Pavla Mandysy patří právě oni k zakladatelům české detektivní prózy u nás.²⁵⁴

Tab. 13 – Nejpropagovanější autoři detektivek vydávaných opakovaně

	AUTOR	POČET INZERCÍ	POČET INZEROVANÝCH KNIH
1.	Eduard Fiker	11	7
2.	Emil Vachek	7	4
3.	Anna Sedlmayerová	5	2
4.	Jan Zábrana	3	2
4.	Karel Čapek	3	1

5.4 Složení autorů

Jací autoři tvořili v šedesátých a sedmdesátých letech detektivní četbu, jsme si vysvětlili ve čtvrté kapitole. Zdaleka jsme však neobsáhli všechny, kteří se na stránkách periodik objevili, ale pouze ty populárnější. Nyní se na jejich zastoupení podíváme podrobněji. Nejprve se zaměříme na autorskou pestrost v jednotlivých periodikách a posléze na autory, jejichž tvorba byla zobrazována nejčastěji a jejichž jména se tudíž nejvíce opakovala.

Začneme tradičně *Rudým právem*, které zaujímá první místo, co se týče počtu propagovaných autorů. Celkem jich inzeruje padesát čtyři, z toho dvacet pět autorů se objevilo pouze v *Rudém právu*. Znamená to tedy, že ze 46,30 % propaguje knihy autorů, kteří se v dalších dvou periodikách neobjevují. Z pohledu autorské pestrosti se tedy jedná o nejpestřejší periodikum. Jen o něco nižšími čísly disponují *Literární noviny*, které z čtyřiceti devíti autorů

²⁵³ Viz přílohy A–C.

²⁵⁴ Viz JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019.

propagují dvacet jedna těch, jejichž knihy jiná z vybraných periodik nepropagují. Procentuálně dosahují 42,86 %. *Mladý svět* opět zaostává s pouhými jednatřiceti autory celkově a autorů, kteří nejsou propagováni dvěma předešlými periodiky, je pouze čtrnáct. Celkově tedy autorská pestrost *Mladého světa* činí 45,16 %. Procentuálně se zásadně neodlišuje od předešlých periodik, ale počtem autorů výrazně zaostává. Podíl na tom má i faktor, na nějž jsme se zaměřili už dříve, tedy nakladatelství Mladá fronta, která je vydavatelem *Mladého světa*. V důsledku toho byla v *Mladém světě* propagace autorů a titulů z tohoto nakladatelství preferována, a tudíž se ani autorská rozmanitost, ani pestrost zastoupených nakladatelství nerovnála předešlým periodikům.

Tab. 14 – Složení autorů

	Celkem autorů	%	Autoři pouze v daném periodiku	%
RP	54	100	25	46,30
LN	49	100	21	42,86
MS	31	100	14	45,16

Nyní se podíváme, jací autoři jsou těmi nejvíce propagovanými a nejčastěji se vyskytujícími napříč všemi třemi periodiky. Tím nejpoblárnějším je Václav Erben, což koresponduje i s tvrzením Michala Jareše a Pavla Mandys, kteří ho považují za nejpoblárnějšiho autora detektivek sedmdesátých let.²⁵⁵ Jeho jméno v tabulkách figuruje celkem v devatenácti propagacích k deseti jeho knihám, z nichž je nejčastěji zmiňována *Smrt Jana Krempy*, konkrétně čtyřikrát. Václav Erben se nejvíce objevuje v *Rudém právu*, kde je uveden celkem dvanáctkrát.

Se šestnácti záznamy je na druhém místě Eduard Fiker, který je zastoupen sedmi knihami a tou nejpoblárnějši je titul *Tři detektivní příběhy*, který v tabulkách figuruje celkem pětkrát. A stejně jako Václav Erben je Eduard Fiker nejvíce propagován v *Rudém právu*, konkrétně desetkrát.

Na třetím místě je Pavel Hejcman. Ten se v tabulkách objevuje šestnáctkrát, z toho shodně sedmkrát jak v *Rudém právu*, tak i v *Literárních novinách*. I zde se jedna jeho kniha vymyká těm ostatním a tou je *Zlatý solid*, který jsme zaznamenali čtyřikrát.

²⁵⁵ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 315.

Nejmenší počet propagovaných knih, celkem pouze tři tituly tvořící jednu sérii, má Jan Zábřana, který obsadil čtvrté místo. Celkově je jeho jméno v tabulkách uvedeno čtrnáctkrát, a nejvíce je propagován v *Literárních novinách*, kde ho nalezneme v osmi propagacích. Z jeho tří titulů získala největší pozornost *Vražda pro štěstí*, která je prvním dílem série. Inzerována je sedmkrát, což z ní činí vůbec nejpropagovanější detektivku napříč všemi periodiky v průběhu šedesátých a sedmdesátých let. Druhý díl této série – *Vražda se zárukou* – za prvním dílem zaostává o jednu propagaci, objevuje se tedy šestkrát, zatímco třetí díl *Vražda v zastoupení* je celkově uveden pouze jednou.

Shodný počet čtrnácti propagací má první žena v našem výčtu – Anna Sedlmayerová. Nejvíce se objevuje v *Rudém právu*, konkrétně osmkrát. I zde nalezneme jeden titul, který se vyskytuje častěji, než ostatní a tím je *Pomozte mi, Terezo!*, jenž je inzerován celkem šestkrát.

Posledním autorem, respektive autorkou, kterou si představíme, je na čtvrtém místě umístěná Hana Prošková, jejíž jméno figuruje v tabulkách desetkrát a je tedy posledním autorem, který je v periodikách propagován v řádu desítek propagací. Jako jediná je nejvíce inzerována v *Mladém světě* a můžeme říci, že je jakousi ikonickou spisovatelkou detektivek v tomto periodiku, neboť počet sedmi propagování z celkových jednatřiceti autorů v tomto časopise nikdo jiný nepřekonal. Opět na tom má podíl nakladatelství Mladá fronta, jež vydalo všechny její tituly. Tím nejčastěji se vyskytujícím je *Tajemství planet*, byť se objevuje pouze třikrát.

Tab. 15 – Nejpropagovanější autoři

	AUTOR	RP	LN	MS	CELKEM
1.	Václav Erben	12	3	4	19
2.	Eduard Fiker	10	5	2	17
3.	Pavel Hejcman	7	7	2	16
4.	Jan Zábřana	5	8	1	14
4.	Anna Sedlmayerová	8	5	1	14
5.	Hana Prošková	2	1	7	10

Když jsme si to všechno shrnuli, co nám z toho vlastně vyplyne? Největší autorskou pestrost nabízí *Rudé právo*, ale zde hraje roli to, že bylo vydáváno po celou dobu našeho sledovaného období, na rozdíl od *Literárních novin*. Pokud by v roce 1968 nedošlo k ukončení jejich vydávání, s velkou pravděpodobností by větší pestrost nabízely právě *Literární noviny*. Nepopíratelně nejpropagovanějším autorem detektivek je Václav Erben. Naopak

nejpropagovanější detektivní knihou je *Vražda pro štěstí* Jana Zábrany, která je jako jediná inzerována celkem sedmkrát. Trochu se tomu vymyká *Mladý svět*, jenž Václava Erbena zobrazuje pouze čtyřikrát a Zábranovu knihu pouze jednou. Měl však svou vlastní autorku, již propagoval, a tou byla Hana Prošková, která se naopak v ostatních periodikách nijak výrazně neobjevovala.

5.5 Cíloví čtenáři

Prvkem, kterým se nebudeme zabývat dlouho, ale přesto je důležitým pro knižní reklamu, jsou cíloví čtenáři. V první řadě se jedná o čtenáře samotných periodik. Právě oni jsou zájmovou skupinou inzerenta, a tedy přednostními zákazníky inzerovaných knih v daných periodikách. Inzerent musí mít přehled o tom, kdo si periodikum, v němž chce své knihy inzerovat, přečte. Tento faktor také do jisté míry ovlivňuje to, jaký druh propagace se v periodiku objevuje.

Začneme *Rudým právem*, které cílí především na běžného čtenáře, neboť jak víme, obsah tohoto deníku byl pestrý a pokrýval celou škálu témat, jež mohla potenciálního čtenáře zaujmout. S tím samozřejmě souvisí i pestrá nabídka detektivní literatury, která inzerovala nejen slavné autory, ale i detektivky různých nakladatelství a nezapomínala ani na knihy pro děti. Z toho můžeme vyčíst, že periodikum předpokládalo, že mezi jeho čtenáři budou i rodiny s dětmi, kterým budou informace o dětských knihách jistě přínosné. Na druhou stranu zde není příliš mnoho literárních recenzí²⁵⁶, což může znamenat, že toto periodikum příliš neuspokojovalo potřeby inteligentnějších čtenářů, kteří disponovali jistými literárními znalostmi. Je ale potřeba vzít v potaz, že *Rudé právo* bylo především politickým deníkem, v němž byla kultura pouze okrajovým tématem.

Naopak periodikem, které nabízelo početně více recenzí detektivní literatury, jsou *Literární noviny*. Z kapitoly 5.1.2 víme, že se jednalo o periodikum převážně zaměřené na kulturní témata s převahou témat literárních. Periodikum tedy pracovalo s tím, že má čtenář alespoň nějaké povědomí o kulturním dění. Rovněž je tu i více odborných článků věnovaných nejen detektivní literatuře. *Literární noviny* inzerovaly bohaté informace o nově vydaných knihách a ani zde nechyběly knihy pro děti. Stejně, jako tomu bylo v případě *Rudého práva*, i zde se předpokládalo, že někteří ze čtenářů mají děti, pro které byly dětské knihy určeny. Proč to

²⁵⁶ *Rudé právo* otiskovalo poměrně velké množství inzercí, avšak různých témat. Literární se zde neobjevovaly tak často, jako třeba filmové.

zmiňujeme? Protože je zde markantní rozdíl mezi *Rudým právem* a *Literárními novinami* na jedné straně a *Mladým světem* na straně druhé.

Mladý svět byl jako jediný určen převážně mladým čtenářům, kde se věkové rozmezí mohlo pohybovat od dospívající mládeže po mladé dospělé. Složení autorů detektivek se však nijak neliší od periodik předešlých a jedinou výjimkou jsou zde detektivky pro děti, neboť se zde objevuje pouze jedna, kterou je Steklačův *Žlutý Robert*. Jak už ale padlo v kapitole věnované nakladatelstvím, není to tak, že by se zde dětská literatura nevyskytovala vůbec, ale i tak v porovnání s ostatní beletrií zaostávala. Faktor, že byl časopis určen mladým lidem, přeci jen mohl mít na inzerci dětské literatury vliv. Také se zde recenze objevovaly jen ojediněle a detektivní literatura (stejně jako jakákoliv jiná) zde byla pouhým zpestřením a odpočinkovou aktivitou mající zaujmout čtenáře, kteří se chtějí nějakým způsobem zabavit ve svém volném čase.

Ve zkratce byly detektivky určeny široké škále čtenářů, kterou selektoval pouze typ periodika, jenž ji inzeroval. Jediný problém nastal v případě detektivek pro děti, které měly největší zastání v *Literárních novinách*, a naopak v *Mladém světě* se téměř nevyskytovaly.

5.6 Druh propagace

V další kapitole, které se budeme věnovat, se zaměříme na konkrétní druhy propagace detektivní literatury, se kterou jsme se ve vybraných periodikách setkali. Nejprve to budou knižní novinky, jež nabízejí skvělý přehled o nových knihách na trhu stejně jako ediční plány. Tipy a objednáací lístky jsou pak dalším druhem reklamy, která upoutává pozornost zejména na knihy buď určitých nakladatelů, nebo knihy stejného žánru či nějak tematicky laděné do období, kdy jsou knihy inzerovány. Posledním naším zastavením pak budou romány na pokračování, které také poutají pozornost ke knihám, jež vycházely na pokračování v tisku a později došlo i k jejich knižním vydáním.

V druzích propagace, kterými se budeme zabývat, se uplatňuje takzvaná persvazivní funkce neboli funkce přesvědčovací. Na ní se podílí jednak obsah sdělení, v našem případě, o jakou se jedná detektivku, kdo je jejím autorem, vydavatelem atp.; dále jazykové i nejazykové prostředky.²⁵⁷ Pod tím si můžeme představit například grafickou úpravu textu, velké titulky, kterých si všimneme jako prvních, a podobně. Marie Čechová uvádí tři typy persvaze:

²⁵⁷ ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997, s. 201. ISBN 80-85866-21-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:95296e40-fe86-11e3-97de-5ef3fc9ae867>.

přesvědčování, propagaci a agitaci. V našem případě půjde především o propagaci, „při níž tvůrce projevu mající autoritu ovlivňuje myšlení a jednání a jednání předpokládaného více méně pasivního vnímatele.“²⁵⁸ Typickým příkladem jsou knižní tipy a objednáací lístky, které čtenářům vybírají knihy, přičemž předtištěné objednáací lístky vyzývají k akci.

Knižní propagace může mít mnoho podob a je potřeba si definovat, jakou máme na mysli v našem případě, protože se liší od té, jakou si pod tímto pojmem představíme dnes. Zatímco dnes jsou knižní propagace součástí knižního trhu a využívají všechna možná média a moderní technologie k šíření povědomí o nových knihách, v naší sledované době to bylo trochu jiné. Šlo především o informování a upozorňování čtenářů na nové knihy, které by neměly uniknout jejich pozornosti. Propagace se spoléhaly pouze na psanou formu a grafické upoutávky či barevné obálky knih bychom zde nenašli. Obecně se zde obálky knih spíše nevyužívaly, neboť jsme našli pouze jednu v rubrice *Knižní mozaika v Mladém světě*.

5.6.2 Knižní novinky

Knižní novinky neboli zveřejňování nově vydaných knih příslušnými nakladatelstvími jsou typem literární propagace, který se napříč všemi našimi periodiky objevuje nejčastěji. V případě *Rudého práva* je to 56 výskytů, tedy 48,28 % z veškerých propagací v tomto periodiku. Hned za ním jsou *Literární noviny* se 47 výskytů, což činí 45,63 %. Poslední je opět *Mladý svět*, u něhož je to jen 12 výskytů, tedy 25 %, a navíc se jedná pouze o knihy vydané nakladatelstvím Mladá fronta. Tento druh literární propagace obvykle nabízí informace obsahující název nové knihy a jejího autora, dále žánrové zařazení a nástin děje. V některých případech – především pak v *Literárních novinách* – se dozvíme i informace o nakladateli a edici, v níž kniha vyšla, stejně jako cenu či počet stran.

Tab. 16 – Knižní novinky

	POČET	% Z CELKU
RUDÉ PRÁVO	56	48,28
LITERÁRNÍ NOVINY	47	45,63
MLADÝ SVĚT	12	25,00

²⁵⁸ Tamtéž.

A nyní se podíváme, jak se knižní novinky liší v jednotlivých periodikách. Začneme tradičně *Rudým právem*. Rubrika nesla název *Z nových knih* a pravidelně se objevovala v kulturním sloupečku. Nedosahovala více jak jednoho či dvou odstavců a na počátku šedesátých let bylo zvykem, že názvy nově vydaných děl byly vyznačeny tučným písmem oproti zbylému textu. Co se týče přehlednosti, *Rudé právo* jednoznačně zaostává za *Literárními novinami*, neboť neodděluje jednotlivá nakladatelství ani žánry, tudíž jsou knihy všech možných zaměření nahromaděny u sebe. Ale samozřejmě záleží na počtu inzerovaných knih. Když se jich sešlo více, dostala rubrika více odstavců, kde byl jeden věnován třeba i dětské literatuře. Nesmíme však zapomínat na to, že *Rudé právo* oproti *Literárním novinám* vycházelo denně, tudíž nemělo tolik času na to, aby promýšlelo grafické uspořádání, ani tolik knih, které by mohlo inzerovat. S koncem šedesátých let se grafická úprava proměňovala a tučné vyznačení názvu díla bylo nahrazeno velkými tučnými písmeny, později pouze velkými písmeny, jindy byl okolní text kurzívou. I samotný text byl členěn do více odstavců, čímž se stával přehlednějším pro čtenáře.

Daleko přehlednější knižní novinky měly jednoznačně *Literární noviny*. Obvykle jim byla věnována celá strana listu umístěného ke konci periodika. List byl nahoře označen černou lištou s bílým nápisem *knižní novinky* a pod ním se text oznamující nové knihy dělil do několika odstavců podle příslušných nakladatelství. Název nakladatelství byl uveden tučnými písmeny a pod ním se text dělil do dalších odstavců. Každý z nich se věnoval jedné knižní novince, kde odstavec začínal jménem autora a za dvojtečkou byl velkými písmeny uveden název knihy a dále stručná anotace s náznakem žánru knihy a nechybělo uvedení edice (byla-li nějaká), počtu stran, vazby a ceny. Sloupeček věnovaný Státnímu nakladatelství dětské knihy se pak ještě dělil podle věku čtenářů, kterým byly nové knihy určeny. Z nakladatelství se zde pravidelně objevovala následující: Československý spisovatel, Mladá fronta, Státní nakladatelství dětské knihy, Naše vojsko, Odeon, Orbis, Svět sovětů, Svobodné slovo, Nakladatelství politické literatury a další. Grafická úprava zůstala nezměněna po celou dobu fungování periodika a byla přehledná nejen pro dobového čtenáře, ale také pro nás při tvorbě tabulek.

Zbývá *Mladý svět* a jeho pojetí inzerování nových knih, které bylo limitováno pouze produkcí nakladatelství Mladá fronta, které bylo zároveň vydavatelem časopisu. Krátká rubrika nesla název *Knižní hlídka nakladatelství MF* a začala se objevovat až koncem šedesátých let. Běžně inzerovala kolem dvou knih, ale stávalo se, že se jich někdy sešlo i více. Pokud se jednalo o inzerci jedné knihy, byly uvedené informace daleko obsáhlejší. Čtenář se dozvěděl, o čem

kniha je, kdo je autorem a mnohdy i něco málo o něm. Nechyběla informace o edici, vazbě, počtu stran či ceně. Na závěr rubriky se zpravidla objevoval kratičký odstaveček vyvedený tučným písmem, obsahující informaci o tom, že čtenář knihu získá u všech knihkupců, či si ji může objednat na dobírku přímo u samotného nakladatelství Mladá fronta, neboť se zde nacházela přesná adresa. Grafická úprava byla opět velmi jednoduchá. Tučným písmem byl kromě zmíněného odstavčku uveden také autor a název knihy. Oproti předešlým periodikům se zde knižní novinky neobjevovaly tak často a rozhodně ne v takové míře, jako v *Literárních novinách*, které v této propagaci jednoznačně dominovaly.

V knižních novinkách se nejčastěji objevovaly knihy autorů Pavla Hejcmana a Václava Erbena, kteří se v tomto druhu propagace objevují devětkrát. Hned za nimi je s osmi propagacemi Eduard Fiker a se sedmi propagacemi Jan Zábřana. U Václava Erbena a Jana Zábřany hrála důležitou roli sériovost jejich děl, kdy nechyběly zmínky o předešlých dílech či v případě Václava Erbena, že se jedná o další pokračování příběhů s kapitánem Exnerem. Jako příklad tohoto sdělení si můžeme uvést č. 266 *Rudého práva* z 12. listopadu 1969, kde je Erbenova kniha prezentována takto: „V novém detektivním románu Václava Erbena Vražda pro zlatého muže se čtenáři opět setkají se sympatickým Michalem Exnerem při vyšetřování vraždy v prostředí archeologických výzkumů. Vydává Naše vojsko v edici Napětí. (Upozorňujeme naše čtenáře, že tato detektivka vychází na pokračování v Rudém právu.)“²⁵⁹ Zde je navíc zmínka i o edici, která má napětí v názvu a také připomínka toho, že čtenáři knihu znají jako román na pokračování. U Pavla Hejcmana se naopak počítalo s popularitou autora, když byla jeho kniha *Dům za duhovou zdí* v čísle 32 *Rudého práva* z 2. února 1968 uvedena jako „další detektivka P. Hejcmana.“²⁶⁰ Eduard Fiker je pak důkazem, že knižní novinky neinzerovaly pouze první vydání knih, neboť zemřel na počátku šedesátých let, kdy náš výčet propagací teprve začíná. Samotná propagace detektivek v knižních novinkách je pak typická použitím slova detektivka či upozorněním na napínavost děje, a to i v případě anotací, které využívaly *Literární noviny*. Kromě napínavosti se dále kladl důraz na pátrání, vraždy či odhalování zločinů.

²⁵⁹ (f). Z nových knih. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 12. 11. 1969, roč. 49–50, č. 266, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7ab71620-8186-11e8-ad64-005056825209>.

²⁶⁰ –Iv–. Z nových knih. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 2. 2. 1968, roč. 48–49, č. 32, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1e8497d0-816b-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

Tab. 17 – Nejpropagovanější autoři v knižních novinkách

	AUTOR	RP	LN	MS	CELKEM
1.	Pavel Hejman	6	2	1	9
1.	Václav Erben	5	2	2	9
2.	Eduard Fiker	5	2	1	8
3.	Jan Zábrana	2	5	0	7

5.6.3 Typy a objednáací lístky

Dalším způsobem, jak nalákat čtenáře ke koupi knih, byly takzvané knižní typy v podobě objednáacích lístků. Fungovaly podobně jako knižní novinky jen s tím rozdílem, že se nemuselo jednat vyloženě o nově vydanou knihu a inzerce byla doplněna o předtištěný objednáací lístek k vyplnění. Z našich periodik tento druh propagace využívalo jak *Rudé právo*, tak i *Mladý svět*. Naopak *Literární noviny* dávaly přednost knižním novinkám a objednáací lístky jsme v souvislosti s detektivkami nezaznamenali ani v předvánočních číslech. V těch dominovaly ediční plány, ale těm se ještě budeme věnovat v následující podkapitole.

Opět začneme *Rudým právem*, které – jak postupně zjišťujeme – pokrývá všechny typy literární propagace (kromě edičních plánů, jak se později dozvíme) a oproti *Mladému světu* v ničem nezaostává. Typy a objednáací lístky v periodiku zabírají 17,24 %, konkrétně je to 20 propagací. S prvním objednáacím lístkem jsme se setkali v čísle 232 z 23. srpna 1967²⁶¹ v sekci věnované inzerci. Objednáací lístek nesl název *O lásce, manželství a zdraví* a všechny knihy pod ním uvedené spojovalo toto téma. Před tučně vyznačeným příjmením autora a názvem knihy se nacházelo místo pro vyplnění počtu výtisků, které si chce potenciální zákazník objednat a samozřejmě nesměla chybět adresa, kam má vyplněný lístek zaslat. U všech uvedených knih, mezi nimiž se nacházely i dvě detektivky – konkrétně *Láskám hrozí smrt* Anny Sedlmayerové a *Ruce vzhůru, Veroniko!* Evy Jelínkové – byly uvedeny jen ty informace, které korespondovaly s titulkem inzerce. Další objednáací lístky se buď podobaly, nebo nepatrně lišily v tom, že neuváděly dodatečné informace o knihách, kromě názvu, autora a ceny. Postupně se však začaly rozdělovat podle žánru, takže i detektivní příběhy dostaly svůj vlastní sloupeček, o který se většinou dělily s knihami dobrodružnými. Typicky se pak

²⁶¹ O lásce, manželství a zdraví. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 23. 8. 1967, roč. 47-48, č. 232, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fac7dcf0-8127-11e8-ad64-005056825209>.

objednací lístky objevovaly v předvánočním čase jako tipy na dárek pod stromeček, nebo v letních měsících, kdy začínalo období dovolených, objednací lístky dokonce nesly název jako *Naše tipy pro vaši dovolenou*. V předvánočním čase byla v čísle 329 z 29. listopadu 1967 mezi knihami pro děti inzerována kniha *Kleopatra v kytaře* Zdeňka Adly jako titul, jehož detektivní zápletku nebude redakce prozrazovat.²⁶² Zadavatelem těchto inzercí pak byl především podnik Kniha, který měl několik poboček. V čísle 85 z 11. dubna 1972²⁶³ mělo inzerci dokonce Zásilkové knihkupectví v Pardubicích, které formou objednacího lístku nabízelo knihy ze svého skladu. Zajímavostí je pak objednací lístek na jednu konkrétní detektivku, který se objevil v čísle 268 z 28. září 1968. Jednalo se o detektivku *Paní z šedivého domu* Eduarda Fikera, která poutala hlavně svým velkým titulkem, na němž stálo velkými písmeny „donucen k vraždě“ a následovalo již malými „byl jeden z hrdinů detektivky Eduarda Fikera – Paní z šedivého domu.“²⁶⁴ Navážeme grafickou úpravou tohoto druhu propagace, která se nijak nelišila od zbytku periodika a využívala jen tučné písmo, většinou u názvů děl a jmen autorů a dále také u jména zadavatele reklamy. V některých případech, konkrétně v čísle 257 z 31. října 1977 jsme se setkali s objednacím lístkem, který kromě již vydaných knih nabízel i pár těch, které teprve vyjdou. Z detektivek zde figurovaly *Povídky z první a druhé kapsy* Karla Čapka, která byla uvedena slovy „slavná kniha krátkých detektivních příběhů...“²⁶⁵ Tento objednací lístek se tedy částečně prolínal s dalším typem propagace – edičním plánem.

Knižní tipy a objednací lístky v *Mladém světě* pokrývaly většinu zkoumané propagace. S 25 propagacemi je to 52,08 %. Počátek doporučování knih, zatím však bez objednacího lístku, můžeme v našem sledovaném období objevit v čísle 50 z 15. prosince 1961²⁶⁶, šlo tedy o typ předvánoční reklamy. K tomu ostatně odkazoval i samotný název *Malý průvodce po vánočním trhu*. V tomto konkrétním případě se nejednalo o objednací lístek, ale spíše o knižní tipy samotného autora rubriky Vladimíra Nováka, který se v každém sloupci věnoval jinému žánru knih a vybíral pouze ty, jež byly dostupné v knihkupectvích.

²⁶² Pro radost vašich dětí. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 29. 11. 1967, roč. 47–48, č. 329, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:28320cc0-8122-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

²⁶³ výběr dobré četby! *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 11. 4. 1972, roč. 52-53, č. 85, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:936d8e20-82a7-11e8-ad64-005056825209>.

²⁶⁴ Donucen k vraždě. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 28. 9. 1968, roč. 48–49, č. 268, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a12e4ed0-8155-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>.

²⁶⁵ Dárek pro vaše milé – knihy pro radost a potěšení. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 31. 10. 1977, roč. 57–58, č. 257, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:324116a0-8c32-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>.

²⁶⁶ NOVÁK, Vladimír. Malý průvodce po vánočním trhu. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 1961, roč. 3, č. 50, s. 15. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0bd4ab50-69ed-11e4-8d66-5ef3fc9bb22f>.

Po celá šedesátá léta se inzerce detektivek objevovala pouze v souvislosti s knižními tipy, ale od let sedmdesátých jsme se mohli setkat s objednacími lístky, které se u knižních tipů začaly objevovat pravidelně. Objednací lístky s názvem *Knihy pro vás* měly tradiční podobu rozdělení knih podle žánru, tedy i detektivky zde měly svůj vlastní sloupec. Ten obsahoval pouze výčet knih a žádné další informace navíc. Celý text byl natištěn tučně a na začátku každého řádku bylo místo pro vyplnění počtu kopií, pak následovalo příjmení autora a za ním samotný název knihy. Nechyběla zkratka vazby, tedy jednalo-li se o knihu vázanou či brožovanou, a samozřejmě cena. Anotace či obsah knihy zde chyběly a nebylo možné je jinde v periodiku dohledat. Někdy byla celá tabulka s objednacím lístkem podkreslena sytě žlutou barvou, aby na stránce časopisu více vynikla. Zadavatelem těchto *Knih pro vás* byla zásilková služba *Knihy sídlící v Hradci Králové*. Dalším tipem objednacích lístků byla různá doporučení, nejčastěji na dovolenkové čtení. Zde byl tučně vyveden autor a název knihy a pod tím již normálním písmem o čem kniha je, počet stran, vazba a cena. Zadavateli těchto druhů objednacích lístků pak byla různá nakladatelství. Některá byla dokonce uvedena i v titulku. Mohli jsme se takto setkat s knihami od nakladatelství Svoboda, Naše vojsko či Československý spisovatel. Tím časopis tak trochu kompenzoval fakt, že v knižních novinkách inzeroval pouze knihy svého nakladatelství. Zároveň se tento konkrétní druh objednacích lístků blížil dalšímu druhu propagace, kterému se budeme věnovat v následující podkapitole, tedy edičním plánům. Rozdíl je však v tom, že zde se jednalo o knihy, které již vyšly, a ne o ty, které teprve vydané budou.

Tab. 18 – *Tipy a objednací lístky*

	POČET	% Z CELKU
RUDE PRAVO	20	17,24
LITERÁRNÍ NOVINY	0	0
MLADÝ SVĚT	25	52,08

Objednací lístky jako druh propagace se v mnoha případech podobaly knižním novinkám jen s tím rozdílem, že se nemuselo vždy jednat pouze o nové knihy a byla zde možnost si knihy rovnou objednat, měl-li o ně čtenář z dostupných informací zájem. Možná z toho důvodu je *Literární noviny*, v nichž dominovaly knižní novinky, nevyužívaly, zatímco *Mladý svět*, který knižními novinkami neoplýval, z poloviny své literární propagace využíval právě objednací lístky. Detektivky měly v objednacích lístcích a knižních doporučeních své místo ať už zařazením do sloupečku pro detektivní a dobrodružnou literaturu, či na ně bylo upozorňováno

například tím, že se jedná o „napínavou zápletku“, „odhalování vraha“ apod, čímž se od ostatních knih odlišovaly.

5.6.4 Ediční plány

Ediční plány, jako další druh literární propagace podobné knižním novinkám, se objevovaly především v *Literárních novinách*, ale objevily se i v *Mladém světě*, přesto se jednalo pouze o občasný druh propagace. V *Literárních novinách* pokrývaly 8,74 % veškeré propagace detektivek, ale celkem šlo pouze o tři ediční plány, v nichž se objevovaly detektivky. První z nich byl v čísle 51–52 z 22. prosince 1962.²⁶⁷ Jednalo se o ediční plán nakladatelství Mladá fronta na následující rok 1963. Knihy byly rozděleny do sloupečků podle názvů edic a dále abecedně podle příjmení autorů. Chyběly informace typu, o čem kniha bude, do jakého žánru bude patřit či kolik bude stát a čtenáři, kteří neznali edice, v nichž jsou knihy uvedeny, mohli tyto informace postrádat. Daleko přehlednější ediční plán si připravilo nakladatelství Československý spisovatel v čísle 43 z 23. října 1965²⁶⁸, šlo tedy o ediční plán na rok 1966. Pro čtenáře si připravil pár slov na úvod, kde se nacházely doplňující informace k výčtu knižních novinek a především edic. Byl spíše formálnějšího charakteru s hlavním cílem informovat, ale náznak propagace bychom tu našli u edice Klíč, kde lákají knihou zdarma ke koupi šesti knih z této edice. Ediční plán zabíral celý list novin a byl rozdělen podle edic, jejichž název, stejně jako název autora a díla, byl vyveden tučným písmem. Pod nimi bylo kurzívou pár slov k dané knize a čtenář si mohl udělat obrázek, o čem bude. V čísle 1 ze 7. ledna 1967 se objevil poslední ediční plán, tentokrát nakladatelství Svobodné slovo. I zde bylo na úvod pár slov, ale oproti Československému spisovateli, který měl svůj doprovodný text na několik odstavců, zde se jednalo pouze o jeden krátký odstavec. Zatímco Československý spisovatel měl úvodní slova spíše formálnějšího typu, Svobodné slovo v nich upozorňovalo „na díla své produkce, jež vycházejí vstříc zájmu nejširších vrstev čtenářů...“²⁶⁹ Grafická úprava zůstávala podobná, tedy tučně jméno autora a název knihy. Nejprve byla uvedena edice, u ní bylo řečeno, na co se zaměřuje. Knihy v ní vydané však doplňující

²⁶⁷ Mladá fronta, nakladatelství ÚV ČSM, oznamuje svůj ediční plán na rok 1963. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 22. 12. 1962, roč. 11, č. 51–52, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9928f2bf-7ef7-4955-84d7-ea9de3045ed4>.

²⁶⁸ Ediční plán ČS 1966. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 23. 10. 1965, roč. 14, č. 43, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a746265c-b0ee-4f14-8998-d9ff66ecb7b0>.

²⁶⁹ Ediční plán Svobodného slova na rok 1967. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 7. 1. 1967, roč. 16, č. 1, s. 15. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d0fa4de7-963a-4571-802c-fbf5ae285875>.

informace postrádaly, neboť se jednalo o tituly odborné. Nechyběly však u beletrie, kde jsou přeci jen důležitější, neboť si čtenář nemůže podle názvu odvodit, o čem kniha bude.

V *Mladém světě* sice ediční plány pokrývaly 18,75 % literární propagace, ale k edičním plánům zobrazeným v *Literárních novinách* mají daleko. První inzercí, která se zmiňovala o knihách, které v nadcházejícím roce vyjdou, byla inzerce v čísle 50 z 15. prosince 1961²⁷⁰ a již jsme se o ní zmiňovali v podkapitole 5.1.3. Jedná se totiž o inzerci detektivních knih, které vyjdou v nadcházejícím roce a jejich inzerce se nachází pod článkem, který je věnovaný právě detektivkám. Otištěna je na černém podkladu bílým písmem a názvy knih jsou velkými písmeny. Jde pouze o výčet detektivek a informace o nakladateli, edici či krátkém shrnutí obsahu zde nenajdeme. Ve stejném čísle, ale z roku 1970²⁷¹ se objevila další inzerce knih, které teprve vydané budou. Na první pohled to ale není jasné, neboť je inzerce uvedena coby *Knižní hlídka MF*. Jen zde byly pro změnu vedle knih již vydaných uvedeny i knihy, které vyjdou v příštím roce. Posledním „edičním plánem“ jsou novinky knihnice Klíč na rok 1975 z čísla 39 z 18. září 1974²⁷², které jsou pojaté formou objednáčích lístku. Nejprve je velkými písmeny vyvedeno jméno autora a název knihy a pod tím, o čem kniha je. Z detektivek tu byla inzerována *Skleněná dáma* Zdeňka Pluhaře. Že se jedná o detektivku poznáme právě z doprovodného textu. Klíčovými slovy jsou zde zejména napjatá atmosféra a mrtvá dívka. Zde se oproti předešlým edičním plánům nacházejí i informace o vazbě a ceně knihy, byť se jednalo pouze o cenu přibližnou.

Tab. 19 – Ediční plány

	POČET	% Z CELKU
RUDÉ PRÁVO	0	0
LITERÁRNÍ NOVINY	9	8,74
MLADÝ SVĚT	9	18,75

²⁷⁰ GRYM, Pavel. Čtenář žádá napětí. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 15. 12. 1961, roč. 3, č. 50, s. 11. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0ba50fd0-69ed-11e4-8d66-5ef3fc9bb22f>.

²⁷¹ Knižní hlídka MF. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 15. 12. 1970, roč. 12, č. 50, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c850dd60-72b4-11e4-85f4-5ef3fc9ae867>.

²⁷² Desítka úspěšných knih je připravena v novém ročníku oblíbené edice. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 18. 09. 1974, roč. 16, č. 39, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:88ff73d0-b5de-11e8-b888-5ef3fc9bb22f>.

Jak je vidět, ediční plány se téměř neliší od knižních novinek, především pak od těch v *Literárních novinách*. Rozdíl je zde pouze v chybějících informacích o počtu stran, vazbě a ceně, jinak jsou to vesměs také knižní novinky, jen ještě nevydané, a tudíž v tu dobu na pultech nedostupné.

5.6.6 Román na pokračování

Posledním druhem propagace, který se objevuje ve všech námi vybraných periodikách, je román na pokračování, v našem konkrétním případě se samozřejmě jedná o detektivku. Romány na pokračování se objevovaly na stránkách novin a časopisů již od 19. století a fungovaly na stejném principu jako sešitové romány či *Rodokapsy*.²⁷³ V našich periodikách jsme se setkali s pěti romány, které vycházely na pokračování a z toho se čtyři dočkaly knižního vydání. Zároveň šlo o reklamu jak samotného příběhu, tak i periodika, neboť čtenář, kterého příběh zaujal, byl nucen si kupovat další čísla, aby mohl ve čtení příběhu pokračovat, jelikož samotný příběh byl ve většině případů vydán až po jeho zveřejnění v periodiku.

Ukázkový příklad propagace románu na pokračování můžeme nalézt v *Rudém právu* u propagace detektivky *Smrt Jana Krempey*. Objevila se hned ve třech číslech roku 1967 (78, 81, 86)²⁷⁴, která předcházela prvnímu uvedení románu na stránkách periodika. V prvním zmíněném čísle z 19. března je kladen důraz na autora Václava Erbena, a kromě výčtu jeho předešlých knih i na jeho detektiva kapitána Michala Exnera, který se objeví v daném románu na pokračování. Nechybí ani dovětek, že kniha zaujme všechny čtenáře *Rudého práva*.²⁷⁵ V čísle 81 se více dozvídáme o ději, který bude napínavý, spojený se záhadnou smrtí a opět není opomenuta zmínka o kapitánu Exnerovi, s nímž byl v danou dobu promítán i film.²⁷⁶ Podobné propagace se o rok dříve dočkala i detektivka Josefa Nesvadby *Případ Zlatého Buddhy* v čísle 329 *Rudého práva*. Zde je zdůrazněno, že autorem je známý český spisovatel a „jeho Případ Zlatého Buddhy má všechny rysy dobré detektivní četby. Je napínavý, poutavý,

²⁷³ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 130; viz kapitola 4.2 Historický vývoj detektivní literatury.

²⁷⁴ V nejbližších dnech nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 19. 3. 1967, roč. 47–48, č. 78, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9b623100-8115-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>; Na příští týden chystáme nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 22. 3. 1967, roč. 47–48, č. 81, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5bcb40e0-811a-11e8-ad64-005056825209>; Ve středu začne v Rudém právu nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 28. 3. 1967, roč. 47–48, č. 86, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d95284c0-810a-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

²⁷⁵ V nejbližších dnech nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 19. 3. 1967, roč. 47–48, č. 78, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9b623100-8115-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

²⁷⁶ Na příští týden chystáme nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 22. 3. 1967, roč. 47–48, č. 81, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5bcb40e0-811a-11e8-ad64-005056825209>.

plný zvláštních zvrátů a překvapení v řešení záhadné smrti a v hledání tajemství Zlatého Buddhy...²⁷⁷ Následuje text přibližující děj románu, kde redakce vyzdvihuje fakt, že se jedná o jedinou detektivku z prostředí dělnického hnutí u nás.²⁷⁸ Celý text má tedy za úkol nalákat na danou knihu.

Nyní se blíže podíváme na to, které detektivky vycházely na pokračování v daných periodikách. *Rudé právo* během našeho sledovaného období uvedlo na svých stránkách celkem tři detektivky na pokračování a dvě upoutávky na detektivky vycházející v *Květech*, kterými byly knihy Anny Sedlmayerové *O mrtvých jen dobré* a *Sedm stupňů do pekla* Evy Kačírkové. V roce 1966, konkrétně v čísle 330 z 30. listopadu²⁷⁹, začalo vydávat *Rudé právo* *Případ Zlatého Buddhy* Josefa Nesvadby, o němž jsme se zmiňovali výše. Nejednalo se však o knihu, která by se teprve měla dočkat vydání, ale vyšla už v roce 1960. Tímto způsobem se dočkala pouze dodatečného zviditelnění. O rok později v čísle 87 z 29. března 1967²⁸⁰ přišlo *Rudé právo* s novou detektivkou, která nesla název *Smrt Jana Krempy*, a jejím autorem byl Václav Erben. Formátově se lišila od té předchozí, neboť byla otištěna tak, aby si ji čtenáři mohli vystříhnout a svázat. U první části románu se dokonce můžeme setkat s krátkým textem, který dává čtenářům možnost si objednat titulní list či desky k tomuto konkrétnímu románu. Detektivku pod novým názvem *Bláznova smrt* vydalo o rok později nakladatelství Naše vojsko. Posledním románem na pokračování uveřejněným v *Rudém právu* byla *Vražda pro zlatého muže* rovněž od Václava Erbena. První část vyšla v čísle 14 ze 17. ledna 1969²⁸¹ a v ten samý rok vyšla i knižně, opět v nakladatelství Naše vojsko. Tato konkrétní detektivka byla tentokrát otištěna i s titulním listem.

Literární noviny vydávaly v našem období pouze jednu detektivku na pokračování, která byla oproti ostatním velmi specifická. S jejím nápadem přišla samotná redakce, jak ostatně uvádí u úvodní části. „Redakce měla ideu: napsat detektivní příběh, polovážný, polohumorný, jímž by přinesla na léto svým čtenářům trochu oddechového čtení. Nápad vznikl už před dvěma roky. Až letos se však sešli autoři dostatečně dělní, kteří dokázali začít příběh, pokračovat v něm a

²⁷⁷ Již zítra nový román na pokračování *Případ Zlatého Buddhy*. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 29. 11. 1966, roč. 46–47, č. 329, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:feee8b80-8401-11e8-9690-005056827e51>.

²⁷⁸ Tamtéž.

²⁷⁹ NESVADBA, Jan. *Případ Zlatého Buddhy*. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 30. 11. 1966, roč. 46–47, č. 330, s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ef866210-8403-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

²⁸⁰ ERBEN, Václav. *Smrt Jana Krempy*. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 29. 3. 1967, roč. 47–48, č. 87, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fc4f1e60-8115-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

²⁸¹ ERBEN, Václav. *Vražda pro zlatého muže*. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 17. 1. 1969, roč. 49–50, č. 14, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:63071a80-818a-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>.

zdárně ho dovést do konce. Pracovali zcela volně a bez předběžné domluvy. Jeden začal psát a každý další volně navazoval na předešlý text, domýšlel předchůdcovy podněty, rozvíjel nové motivy a připravoval půdu pro svého nástupce. (...)“²⁸² Detektivka nesla název *Vražda v redakci* a její první část, stejně jako předchozí text, se objevily v čísle 28 z 11. července 1964. Jako autoři byli abecedně uvedeni Pavel Hanuš, Ivan Klíma, Alexandr Kliment, Milan Kundera, Karel Michal, Milan Schulz, Josef Škvorecký a Ludvík Vaculík. Některé z nich dokonce známe jako autory detektivek. Grafická podoba románu se však od té v *Rudém právu* lišila, tudíž pomyslné svázání románu do knižní podoby nebylo příliš možné a samotná detektivka jako kniha nevyšla.

Mladý svět číslem 31 z 3. srpna 1962 začal vydávat detektivku *Beraní dvůr* Emila Vachka, která o dva roky později vyšla také knižně ve Východočeském nakladatelství. Šlo o rozšířenou a přepracovanou verzi televizního příběhu kriminálních zpráv, na němž Vachek pracoval spolu s televizí v pořadu *Případ pro tři*.²⁸³ Text byl otištěn v časopiseckém formátu, a nikoliv v knižním. Čtenáři, kteří si chtěli daný příběh uchovat, museli podobně jako čtenáři *Literárních novin* shromažďovat celé listy.

Opět šlo o jiný druh propagace detektivních knih, než s kterým jsme se setkávali doposud, ale velmi efektivním. Jednak šlo o způsob exkluzivního přístupu k dosud nevydané detektivce a bylo-li to možné, mohl si čtenář daný román i uchovat, než se dočkal plnohodnotného knižního vydání, pokud vůbec k jeho vydání, (pokud vůbec k jeho vydání došlo, a také byl daný příběh čtenáři neustále na očích). Mohli jsme si ovšem všimnout toho, že všechny výše zmíněné detektivky na pokračování vycházely pouze v šedesátých letech a sedmdesátá léta o ně byla ochuzena. Na problematiku počtu propagovaných detektivek se proto podíváme v poslední kapitole a tímto zakončujeme blok s druhem knižní propagace.

5.7 Recenze

Recenze si uvádíme v samostatné kapitole oddělené od druhů propagací, jelikož se nejedná jednoznačně o text s intencí propagovat. Šlo sice o formu zviditelnění recenzovaných knih, ale chybělo v nich jakékoliv doporučení, které by čtenářům prozradilo, zda kniha stojí za jejich pozornost. Recenze tedy nebyly záměrně zadávány vydavatelem s cílem danou knihu

²⁸² *Vražda v redakci*. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 11. 7. 1964, roč. 13, č. 28, s. 6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:00d2d83f-ac03-472d-beb1-174763d2c46c>.

²⁸³ VACHEK, Emil. *Beraní dvůr*. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 3. 8. 1962, roč. 4, č. 31, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:087cd200-30fb-11e4-90aa-005056825209>.

propagovat, ale přesto je to zajímavý aspekt, který nám řekne více o detektivkách, a do jisté míry přispívá k jejich zviditelnění.

Recenze ve zkratce hodnotí kvalitu recenzovaného díla. Jakým způsobem hodnotí, závisí na typu recenzovaného textu, neboť v recenzi uměleckého díla, kterou se budeme zabývat, převládá osobní názor autora nad skutečným hodnocením a větší důraz je kladen na stránku informační.²⁸⁴ Hodnocením díla se zabývá i kritika, kterou je od recenze třeba odlišit. Jedná se o hodnotící úvahu, která se zaměřuje na rozpor mezi tím, co bylo vykonáno, s tím, jak to mělo být vykonáno. Může být objektivní i subjektivní.²⁸⁵ Recenze v našich periodikách měly různý charakter. Některé byly zaměřeny odborněji, jiné – čtenářské – byly spíše autorovými pocity nad danou knihou, ale je potřeba si říci, že neexistuje pravidlo, na co by se měl recenzent ve svém textu zaměřit. Každá recenze proto může být jiná a věnovat se odlišným prvkům v recenzovaném díle.

Co se týče vzhledu samotných recenzí, v *Rudém právu* se zpravidla objevovaly ve sloupečku věnovaném kultuře, a kromě samotného názvu, který je napsán větším písmem než samotný text, se článek nijak neodlišuje od ostatních, ani není označen jako recenze. Jedinou odlišností v textu je pak použití tučného písma u autora a názvu recenzované knihy. O něco chaotičtější je pak zobrazení recenzí v *Literárních novinách*, kde chybí jednotný styl recenzí. Některé mají název a shodně jako v případě *Rudého práva* je název a autor vyznačen tučným písmem, v některých případech je pro celý text zvolena tučná varianta písma a recenze se jakoby „ztrácí“ mezi dalšími texty na stránce. O něco přehlednější jsou v *Literárních novinách* recenze čtenářské, které se objevují v rubrice *Čtenáři soudí*. Věnována je jim celá strana a z našich vybraných recenzí se zde nacházel text Ivana Kulhánka. Je však potřeba podotknout, že tato rubrika se objevovala ke konci šedesátých let a většina recenzí, ať už čtenářských či odborných, o čtenářskou pozornost bojovala s dalšími podobně vypadajícími texty.

A jaké je rozložení recenzí v jednotlivých periodikách? Začneme *Mladým světem*, neboť ten na svých stránkách neotiskuje ani jednu recenzi detektivních knih. Důvodem může být jednoduše to, že časopis se na recenze knih nezaměřoval a stačilo mu, když knihy svým čtenářům představil jiným způsobem, kde bylo dostačující pouze uvést stručně o čem kniha je, autora, žánr a v některých případech i kratičkový úryvek knihy. Recenze tudíž nepatřily

²⁸⁴ BEČKA, Josef Václav; ŠMERDA, Ondřej. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992, s. 353. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3ae063e0-d01d-11e3-85ae-001018b5eb5c>.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 343–344.

k tomu, co by chtěla redakce svým čtenářům nabídnout. Opět to může souviset s cílovými čtenáři, kterými zde byla převážně mladá generace, která tudíž nemusela mít o recenze takový zájem, jako třeba čtenáři *Literárních novin*.

Rudé právo oproti *Mladému světu* recenze otiskovalo, ale v počtu recenzí detektivních knih se rozhodně nemůže rovnat *Literárním novinám*, které v tomto aspektu vynikají. *Rudé právo* během dvaceti let vydalo celkem 6 625 čísel, kde se recenze mohly objevovat v každém druhém čísle, tudíž jich mohlo vyjít odhadem kolem 3 312, ale pouze 8 z nich se týkalo knižních detektivek, převážně pak autorů známějších. Dvě recenze se věnují knihám Jana Zábrany, jedna knize Anny Sedlmayerové a Josefa Nesvadby. Zbylé tři pak doplňují recenze knih Oty Šafránka, Adolfa Branalda, Zdeňka Adly a Františka Báčka. My se blíže podíváme na recenze prvních tří zmíněných autorů, ale nejprve si ještě shrneme, jak jsou na tom s recenzemi *Literární noviny*.

Literární noviny, jakožto periodikum zaměřené na literaturu, jednoznačně převažují v počtu recenzí detektivek. Hned po knižních novinkách se jedná o druhý nejpočetnější druh literární propagace detektivek v tomto periodiku. Recenze detektivek jsme tu zaznamenali celkem jednatřicetkrát. Ve většině případů se jednalo o recenze odborné, ale našli jsme i recenze čtenářské. Jedna recenze je dokonce zajímavá tím, že reagovala na recenzi odbornou, otištěnou v jednom z předešlých čísel. Autorů, jejichž knihy jsou zde recenzovány, tu nalezneme jednoznačně více než v *Rudém právu*. I z *Literárních novin* si vybereme pár recenzí, na které se zaměříme podrobněji. Nebudou chybět autoři knih, jejichž recenze se objevily i v *Rudém právu*, tedy Jan Zábrana, Anna Sedlmayerová a Josef Nesvadba. Přidáme ale pár dalších, o nichž jsme se již několikrát zmiňovali v předešlých kapitolách. Budou jimi Hana Prošková, Pavel Hejcman, Eduard Fiker a Václav Erben.

5.7.1 Anna Sedlmayerová

Začneme nejprve s dámami, konkrétně s Annou Sedlmayerovou. *Literární noviny* otiskly recenzi její knihy *Grandlová brož* v čísle 37 z 15. září 1962. Autor recenze není uveden jménem, ale z textu poznáme, že se nebude jednat o běžného čtenáře, a tudíž ani o recenzi čtenářskou. Hned v úvodu je kromě autorky a názvu recenzovaného díla uveden i nakladatel, což může být jednak důležitou informací pro ty, kteří by si po přečtení recenze chtěli knihu zakoupit, jednak je to nenásilná inzerce samotného nakladatelství, jenž knihu vydalo. Podle webu Databázeknih.cz víme, že *Grandlová brož* je příběhem odehrávajícím se za okupace 1939. Hlavním hrdinou je Miloš Jáchym, který má za manželku židovku Růženu, jež ovšem

kvůli svému původu uteče a vezme si s sebou i šperk grandlovou brož, který se ovšem po jejím odchodu záhy objeví.²⁸⁶ Recenzent jméno hlavního hrdiny nezmiňuje, píše pouze o jakémisi „zvráceném lékaři“²⁸⁷, jehož zvrácenost je zároveň námětem knihy. Vyčítá autorce použití „odzvonených“²⁸⁸ témat, chybějící logičnost dílčích témat, jakými jsou půvaby jihočeské krajiny, scény z odboje, lidské a občanské zranění hlavního hrdiny, která navíc zastřela detektivní linii.²⁸⁹ V kostce tedy tato recenze autorčinu knihu nijak nevyzdvihuje, ale toto – byť ne zrovna pozitivní – zviditelnění, je stále zviditelněním dané knihy, jakého se například jiným knihám v tabulce nedostalo.

O něco příznivější je recenze knihy *Tráva a vítr* v čísle 260 *Rudého práva* z 20. září 1968, která se sice věnuje i její další povídce *Kdesi uprostřed života*, ale jelikož se nejedná o detektivku, zabývat se jí nebudeme. Autorem textu je Štěpán Vlašín, který recenzi uvádí slovy o nenáročné literatuře nesledující umělecké cíle. Autorku dále řadí k neplodnějším autorům nenáročného čtiva a její detektivní román *Tráva a vítr* považuje za „jakoby-detektivní“²⁹⁰. Srovnává ho s autorčinou detektivní prvotinou *Pomozte mi, Terezo!* a obě detektivky označuje za křížence ženského románu a detektivky. Pozastavuje se nad chováním hlavní hrdinky, jímž autorka knihu bulvarizuje, a také nad neuvěřitelností bezchybného detektiva Vinklera. Autorka se prý sice zdokonaluje v rutinně psaní detektivek, ale na úkor psychologie postav. Na závěr ještě uvádí, že autorka si je z kritik vědoma svých nedostatků, ale i tak zatím nic nemění.²⁹¹ Téma knihy, jímž jsou dvě prolínající se vraždy, v jejichž společném celku je tragická láska stárnoucí ženy k mladému milenci,²⁹² tu recenzent nastínil v souvislosti s kritikou psychologie hlavní hrdinky. A stejně jako v předešlé recenzi zde nechybí uvedený nakladatel, a dokonce ani edice.

Obě autorčiny recenzované knihy nepatřily z pohledu kritiků, jejichž recenze jsme si právě rozebrali, k velmi úspěšným knihám a byly považovány za banální, nedotažené a pouhé pokusy o detektivku. Důvodem byl autorčin debut v detektivním žánru, přesto však byly její

²⁸⁶ Grandlová brož – Anna Sedlmayerová | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/ctyri-detektivky-grandlova-broz-356076> [citováno 2023-03-13].

²⁸⁷ ala. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 15. 9. 1962, roč. 11, č. 37, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9941e24c-12f5-4bd0-bbe7-cdc82ccd0ba6>.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ VLAŠÍN, Štěpán. Sentimentální čtení. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 20. 9. 1968, roč. 48–49, č. 260, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c0618ef0-8161-11e8-9690-005056827e5>.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² *Tráva a vítr* – všechna vydání | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/dalsi-vydani/trava-a-vitr-205275?lang=cz> [citováno 2023-03-14].

knihy úspěšné z pohledu čtenářů.²⁹³ I přesto, že knihy této autorky nejsou považovány za kvalitní z pohledu kritiky, skutečnost, že se umístila na pátém místě mezi všemi autory detektivního žánru, svědčí o tom, že její knihy byly čteny, a tedy i propagovány. Pro zviditelnění knihy není důležité, že je recenze negativní, ale že vůbec nějaká recenze je, neboť tím dává čtenářům povědomí o tom, že tato kniha existuje a je jí věnována pozornost.

5.7.2 Hana Prošková

O zločinu a volbě je název jediné recenze knihy Hany Proškové, s kterou jsme se napříč všemi třemi periodiky setkali. Jejím autorem je Miroslav Petříček a otištěna byla v 38. čísle *Literárních novin* ze 17. září 1966. Kniha, již se tu recenzent zabývá, se jmenuje *Měsíc s dýmkou*, a již v úvodu se dozvídáme, že se jedná o tři detektivní povídky, vydané nakladatelstvím Mladá fronta. Přiblížena nám je autorčina dosavadní tvorba a také její styl, kdy směřuje k „absolutnímu kladení mravních otázek“.²⁹⁴ Petříček ještě podotýká, že jinde by nešlo o nic neobvyklého, ale u nás je tento styl detektivky s „nárokem na myšlenkovou obsažnost“²⁹⁵, myšleno s nadsázkou, téměř vulgární. Zároveň ale ujišťuje čtenáře, že se jedná o detektivku se vším všudy, aby náhodou nepoškodil odbyt knihy, jak sám uvádí. V recenzi se věnuje vykreslení napětí, zápletky – kterou dle něj rozlouskne každý zkušený čtenář detektivek – a psychologii jednání postav. V detektivce však funguje soulad mezi „vážností“²⁹⁶ literatury a čtivostí daného žánru. V závěru přiznává, že Prošková se nerovná zdatným autorům detektivek, ale dokáže nabídnout to, co oni postrádají.²⁹⁷

Co však recenze nezmiňuje, jsou ústřední postavy, které jsou hlavními lákadly knih Proškové v předešlých druzích propagace, tedy malíř Horác a vyšetřovatel Vašátko, jejichž vypravěčské pohledy se napříč povídkami střídají a oba se snaží dopadnout vraha. V třetí povídce se dokonce setkáváme s něčím – pro českou detektivku – ojedinělým, kdy se sám Horác stává vrahem. První povídka se dokonce v roce 1967 dočkala zfilmování, a přestože autorka původně plánovala detektivní tvorbu touto sbírkou ukončit, čtenářský zájem ji nakonec

²⁹³ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 224.

²⁹⁴ PETŘÍČEK, Miroslav. *O zločinu a volbě*. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 17. 9. 1966, roč. 15, č. 38, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:89ee6f08-718c-4c8f-9de4-a42a5cf20950>.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ Tamtéž.

přesvědčil, aby pokračovala. Svého Horáce tak představila ještě v několika dalších detektivkách a stala se hlavní představitelkou edice Smaragd.²⁹⁸

V jejích příbězích je typické, že vrah je jen málokdy potrestán. Například v *Černé jako smola* „končí jeden vrah sebevraždou, další zahyne při policejním zásahu, jiný přirozenou smrtí dva měsíce po činu, jeden uprchne za hranice, jeden končí v péči psychiatrů a v jednom případě se ukáže, že vrah neexistuje.“²⁹⁹ Dále, jak již uvedl Miroslav Petříček, „odhalením vraha dramatická událostí nekončí: záhada je v motivech zločinu, v tom, kdy a jak může dojít k destrukci normální, ‚nezločinecké‘ osobnosti.“³⁰⁰ Přestože byla autorkou oblíbenou především v normalizační době, její detektivky právě z tohoto období začínají postrádat bližší dobové ukotvení či politický nebo společenský kontext.³⁰¹ Nedá se tedy říci, že by byla její obliba spjata s podporou nebo zachycením dobového režimu, v němž se nejvíce proslavila.

5.7.3 Josef Nesvadba

Dvě odlišné recenze se objevují na tvorbu Josefa Nesvadby. Začneme nejprve recenzí z *Literárních novin*, která se objevila v čísle 15 z 9. dubna 1960. Nesla název *Detektivka s prvenstvím*, a ačkoliv jsou pod ní uvedeny pouze iniciály Z. V., domníváme se, že šlo o Zdeňka Vavříka, jehož články či recenze se v *Literárních novinách* objevovaly častěji. V úvodních řádcích se nedozvíme jen název, autora a nakladatele recenzované knihy, ale rovněž i počet stran a cenu. To je opět o něco více důležitých informací pro potenciální zájemce knihy. Kromě stručného nastínění děje se recenzent v úvodu věnuje také důvodu, proč se jedná o „detektivku s prvenstvím“ a tím je zasazení detektivky do dělnického prostředí. Vyčítá autorovi kolportážně romantické prvky, tedy na první pohled až absurdní okolnosti děje, o nichž neví, zda byly autorovým záměrem či nikoliv, ale úplně nezapadají do detektivky. Co však na knize vychvaluje je právě dělnické prostředí, které zde nepůsobí jen jako kulisa, ale hraje neodmyslitelnou roli pro typ detektivky, o níž se autor pokoušel. Ve výsledku se tedy podle recenzenta jedná o poctivě napsanou detektivku, ale nijak ji nepropaguje.³⁰²

²⁹⁸ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 272, 274.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 275.

³⁰⁰ PETŘÍČEK, Miroslav. O zločinu a volbě. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 17. 9. 1966, roč. 15, č. 38, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:89ee6f08-718c-4c8f-9de4-a42a5cf20950>.

³⁰¹ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 278.

³⁰² VAVŘÍK, Zdeněk. *Detektivka s prvenstvím*. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 9. 4. 1960, roč. 9, č. 15, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:db4a19f9-b2b3-4a68-8cf7-fb5b8dbca49f>.

Recenze v *Rudém právu* však k Nesvadbovi tak vstřícná nebyla. Otištěna byla v čísle 48 z 26. února 1972 pod názvem *Následky jedné detektivky*. Autorem je Vladimír Dostál a svou recenzi pojal poněkud odlišněji, než recenzenti předešlých knih. Polovinu recenze věnoval nakladatelstvím, především pak jejich kritice a boji „vysoké“ literatury s „nízkou“. Problém vidí v narůstajícím komercialismu, který způsobuje, že už i detektivky se objevují v inzerátech jako laciné zboží a autoři pod vidinou zisku raději napíšou brak nežli něco kvalitního. Jeho kritice nešla především edice Spirála nakladatelství Československý spisovatel, v níž právě vyšla recenzovaná kniha Josefa Nesvadby *Jak předstírat smrt*. Podle recenzenta je to pouze údajný detektivní příběh s nepřirozenou dějovou konstrukcí. Vytýká autorovi absurdnost a děj, jehož okolnosti jsou přitaženy za vlasy. V závěru radí, čemu by se měli autoři ve svých knihách věnovat, aby jejich tvorba nebyla brakem a aby se předešlo propasti mezi „užitkovou“³⁰³ produkcí a skutečným uměním. Když si to tedy shrneme, recenzent se příliš nestaral o to, aby zhodnotil danou knihu, ale spíše mu přišla vhod jako příklad zjevného problému s komercializací, kterému se ve svém textu výhradně věnuje a že detektivky patří do kategorie podřadné literatury, jak o ní bylo smýšleno již v letech předešlých.³⁰⁴

5.7.4 Jan Zábrana

Na vysokou a nízkou literaturu krásně navážeme s další recenzí, která byla rovněž otištěna v *Rudém právu*, konkrétně v čísle 35 ze 4. února 1963. Název nesla *Víc než pouhé dobrodružství* a jejím autorem je Jiří Honzík. V perexu je věnována pozornost detektivkám a jejich postavení mezi dalšími žánry a odůvodnění, proč se vlastně detektivky čtou, i když se nejedná o kdovíjak kvalitní čtivo. Důvodem, proč se tomu recenzent ve svém textu věnuje je ten, že zdůvodňuje, proč se na stránkách *Rudého práva* recenze detektivek příliš neobjevovaly. Je si ovšem vědom toho, že vycházejí i kvalitní detektivky, jako je právě ta, již recenzuje. Je jí *Vražda pro štěstí* Jana Zábrany. Nejprve recenzent rozebírá autorův styl, který ve svém díle představuje zvláštnosti jednotlivých literárních druhů a detektivní žánr zná natolik dobře, že si z něho dovede utahovat. Chválí ho za zasazení příběhu do poloproletářské pražské periferie, čímž „znovu připomněl onen vnějšně dost křiklavý, v jádru však velmi

³⁰³ DOSTÁL, Vladimír. *Následky jedné detektivky*. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 26. 2. 1972, roč. 52–53, č. 48, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a749f710-82a4-11e8-ad64-005056825209>.

³⁰⁴ Tamtéž.

sympatický svět sobotní lopoty a protipanského hněvu.³⁰⁵ Přestože vidí jeho tvorbu coby pokračující v odkazu „čapkovsko-poláckovsko-bassovském“³⁰⁶, přiznává, že by se od nich autor mohl inspirovat především v souvislosti s kompozicí, kdy zbytečně kupí jeden nápad za druhým. Když však porovná knihu s jinými detektivkami, nepřijdou mu tyto nedostatky jako markantní.³⁰⁷ Naopak zde recenzent nevěnoval prostor ani příběhu ani psychologii postav, což mohli někteří čtenáři považovat za chybějící informace. Přeci jen *Rudé právo* nebylo zaměřeno primárně na literaturu a kritiku, tudíž těmito propozicemi nedisponoval ani jejich modelový čtenář.

Recenze v čísle 23 *Literárních novin* z 6. června 1964 je pro změnu recenzí čtenářskou. Že se jedná o čtenářku a recenzentku Naďu Dluhošovou poznáme podle udané adresy vedle jména recenzentky pod textem. Ta ve svém textu nejprve reaguje na recenzi detektivky Jana Vážného, s níž nesouhlasí a až později se dostává k detektivce *Vražda pro štěstí* Jana Zábrany. Titulkem její recenze jsou *Nesrovnalosti*, což výstižně vystihuje i podstatu celého textu, neboť čtenářka ve všech jí vybraných dílech rozebírá chyby, kterých se autoři ve svých knihách dopustili. Přestože sama uvádí, že informace v knize nemusejí odpovídat skutečnosti, zároveň upozorňuje, že existují čtenáři, kteří věří všemu, co čtou.³⁰⁸ Její recenze tedy není úplnou ukázkovou reklamou dané knihy, neboť se o ní nedozvíme nic víc než jaké obsahuje chyby, ale může se jednat o skvělou zpětnou vazbu pro autora či nakladatele, aby věděli, čeho se mají v budoucnu vyvarovat.

Vražda pro štěstí Jana Zábrany je detektivka zajímavá hned z několika důvodů. Zaprvé, jak už padlo v kapitole 5.4, jedná se o nejpropagovanější detektivku v našich vybraných periodikách³⁰⁹. Za druhé je to jediná detektivka, k níž jsme našli více jak jednu recenzi, a to nejen v jednom periodiku. No a třetí zajímavostí je, že jejím autorem (stejně jako dalších dvou dílů v sérii) není pouze Jan Zábrana, ale také Josef Škvorecký, který se však k autorství přihlásil až po roce 1989³¹⁰, tudíž jeho jméno není v žádném periodiku u těchto knih uvedeno. Jejich trilogie se také liší od doposud vydávaných detektivek a to tím, že zde v pátrání

³⁰⁵ HONZÍK, Jiří. Víc než pouhé dobrodružství. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 4. 2. 1963, roč. 43–44, č. 35, s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d04a3300-7048-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ DLUHOŠOVÁ, Naďa. *Nesrovnalosti*. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 6. 6. 1964, roč. 13, č. 23, s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5506a9e9-8899-4dd2-96fc-0ebda9f880e4>.

³⁰⁹ Viz kapitola 5.4 Složení autorů.

³¹⁰ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 227.

figuruje detektivní kancelář a také prostředí, jelikož je děj zasazen do období první světové války. To sice nesplňovalo požadavky počátku šedesátých let, kdy se volalo po „socialistické“ detektivce, a ne po retro detektivce, na druhou stranu je však díky této knize patrné uvolňování kriminálního žánru, které v průběhu dalších let sílilo.³¹¹

5.7.5 Pavel Hejzman

Nyní už se dostáváme k autorům, jejichž knihy byly recenzovány pouze v *Literárních novinách*. A Pavel Hejzman zde měl dokonce recenze dvě a zajímavostí je, že jedna z nich byla odborná a druhá reagující na tu odbornou. První z nich, zveřejněná v čísle 31 z 1. srpna 1964 nesla název *Falešná mince* a autorem je historik Vladimír Vavřínek, jehož vědecká činnost se mimo jiné zaměřovala i na období Byzance a Velké Moravy.³¹² Jeho vědecké zaměření si zde uvádíme z jednoho prostého důvodu – kniha, kterou v *Literárních novinách* recenzuje, je *Zlatý solid*, jehož děj se točí kolem nálezů šperků z velkomoravského hradiště. Vavřínek v úvodu píše, že zasazení detektivky do neobvyklého prostředí s přiblížením práce archeologů, je bezesporu zajímavý nápad a mohla by to být dobrá kniha, kdyby ji autor napsal správně. Vytýká Hejzmanovi jistotu, s jakou píše o archeologickém odvětví a historii, přestože jsou jeho informace spíše povrchní. Zápletka je dle něho absurdní, stejně jako úvahy postav a líčení pádu Velké Moravy.³¹³ Vavřínkovi nešlo o to, aby na knize hledal kdejakou chybu, ale podobně jako recenzentka Zábranovy knihy si je vědom toho, že knihu čte mnoho čtenářů, kteří si mohou informace z knihy vyložit jako pravdivé a v tomto případě si udělat chybný obrázek o práci archeologů. I jako detektivka je to podle něho jen „nepříliš logická varianta otřelého postupu, v němž se při pátrání po kriminálním zločinu přijde na stopu špionáže.“³¹⁴ V závěru své recenze už pouze vyjmenovává absurdní momenty děje. Recenze je to tedy výhradně kritická, z níž by mělo být čtenářům jasné, že *Zlatý solid* za jejich pozornost nestojí, ale pojďme se teď podívat, jakou měla tato recenze odezvu.

Prostý název *Ještě k Zlatému solidu* nese reakce na právě zmiňovanou recenzi, která vyšla v čísle 42 stejného roku. O jakého autora reakce se jedná, se nedozvíme, neboť zde chybí jméno a pod textem jsou uvedena pouze písmenka Kl. Z textu je však možné usuzovat, že se

³¹¹ Tamtéž, s. 231–232.

³¹² Vladimír Vavřínek životopis | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/vladimir-vavrinek-22194> [citováno 2023-03-21].

³¹³ VAVŘÍNEK, Vladimír. *Falešná mince*. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 1. 8. 1964, roč. 13. č. 31, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:79f68d66-89e8-40dc-b94a-f4fc47b057df>.

³¹⁴ Tamtéž.

s největší pravděpodobností bude jednat o někoho z redakce *Literárních novin*, neboť zde autor několikrát uvádí autorský plurál, především pak v souvislostech s původní recenzí. Na co tedy tato recenze reaguje? V úvodu se dozvídáme, že proti Vavřínkově kritice se ozval jak sám autor Pavel Hejcman, kterému zrušili filmové i televizní zpracování a časopis *Vlasta* přestal jeho knihu zveřejňovat, tak i pracovnice brněnského muzea dr. Věra Hochmannová. Uvádí na pravou míru, že Hejcman napsal detektivní novelu, nikoliv odbornou publikaci a Vavřínek si toto podle něho dostatečně neuvědomil. Dalo by se říci, že setřel hranici mezi tím, co je fikce a realita. Autor této recenze však souhlasí s Vavřínkovými výtkami vůči postavám, ale i tak vidí problém v tom, že Vavřínek hledá v díle něco, co tam ani být nemělo, nezohlednil dostatečně žánr, který měl recenzovat. A na závěr se podivuje nad tím, jak jedna recenze dokázala ovlivnit tolik aspektů, včetně budoucích adaptací knihy a zároveň dodává, že s tímto oni – jako redakce *Literárních novin* – nesouhlasí.³¹⁵

5.7.6 Eduard Fiker

Pouze jednu recenzi má jeden z prvních autorů české detektivky Eduard Fiker. Vyšla v čísle 34 *Literárních novin* z 20. srpna 1960. Recenzentem je zde Milan Schulz a recenze nese název *CO JE detektivka?* V úvodu se věnuje spíše detektivce jakožto populárnímu literárnímu druhu četby a vysvětluje, proč jsou detektivky oblíbené. Klíčový je pro ni děj, a proto jsou u nás nejvíce oblíbení autoři, zběhlí v dějové linii. K těm patří i Eduard Fiker, o kterém se z recenze dozvídáme něco málo o jeho dřívější tvorbě, ale především to, že mu Mladá fronta vydala novou knihu, které se také recenze věnuje. Je jí *Kilometr devatenáct*. Opět nechybí uvedená cena a počet stran. Recenzent autorovi nic nevyčítá, naopak ho chválí za použitý jazyk a vyhranění postav, kterým věnoval převážnou část své recenze. Rovněž autora chválí za to, že „vyvádí detektivku z upoceně atmosféry literátských pekáren na čerstvý vzduch poctivé spisovatelské práce.“³¹⁶ Opět ale nemůžeme říci, že by ji vyloženě doporučoval.

Eduard Fiker byl autorem, který sice začínal svou tvorbu ve vodách literárního braku, ale postupně se začal snažit o jeho povznesení³¹⁷, jak také víme ze Schulzovy recenze. Od čtyřicátých let se v jeho detektivkách začala objevovat humoristická větev, ale s nástupem

³¹⁵ Kl. Ještě k Zlatému solidu. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 17. 10. 1964, roč. 13, č. 42, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f5f07507-036d-4295-923f-5c1ff07a9ea9>.

³¹⁶ SCHULZ, Milan. *CO JE detektivka?* *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 20. 8. 1960, roč. 9, č. 34, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:86a2a5bb-d1e9-4007-8e30-9dcfd2e8e220>.

³¹⁷ HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 91.

komunismu v roce 1948 se jeho tvůrčí rozvoj zastavil, kvůli odsouzení detektivky jakožto pokleslého žánru. A přestože byly jeho knihy staženy z prodeje i knihoven³¹⁸, od let šedesátých víme, že se opět dostaly na výsluní, a dokonce se napříč našimi periodiky stal druhým nejpropagovanějším autorem českých detektivek.

5.7.7 Václav Erben

Poslední recenzí, kterou si rozebereme, je recenze věnovaná Václavu Erbenovi, konkrétně jeho knize *Smrt Jana Krempey*. Autorem je doktor Ivan Kulhánek a jeho text byl otištěn ve 21. čísle *Literárních novin* z 27. května 1967. Zde se nedozvíme nakladatele, ani cenu, jako to bylo u předešlých recenzí, ale recenzent nám poskytl informaci, že se kniha objevovala na stránkách *Rudého práva*. Recenze se pak nese v duchu té, která byla věnována *Zlatému solidu* Pavla Hejcmána. I zde je recenzent odborník a hledá na knize chyby týkající se právního odvětví. Ne náhodou pak nese recenze název *Odborník se diví*. Vytýká autorovi nelogičnost postav, zejména pak jejich jednání. Na rozdíl od Vavříčka si je vědom toho, že se jedná o „smyšlený detektivní příběh a lze tedy přesnosti mnoho odpustit, pokud ovšem autor nehodlá tvrdit, že takový postup zná z praxe.“³¹⁹ Podivuje se i nad tím, že nelogičnost vyšetřování nepřipadá divná čtenářům. Podle něho kapitán Exner i Václav Erben v této knize „přestřelili.“³²⁰

U Václava Erbena je až s podivem, že se mu za dvacet let dostalo jen jedné recenze, když se jedná o nejúspěšnějšího českého autora detektivek³²¹, který je rovněž tím nejvíce propagovaným napříč všemi třemi periodiky. Dvě jeho knihy dokonce vycházely na pokračování v *Rudém právu*, byla to již výše zmíněná *Smrt Jana Krempey* a dále *Vražda pro Zlatého muže*. Jeho detektivní tvorbu provází postava kapitána Exnera, kterému bylo věnováno hned třináct knih a prvně se objevil v knize *Poklad byzantského kupce* (1964). Devět z nich pak vyšlo v našem sledovaném období, tedy mezi lety 1960–1979.³²²

Na závěr této kapitoly ještě připomínáme, že se sice nejedná o druh propagace, neboť zde chybí jakýkoliv doporučující aspekt, ale i tak se jedná o zviditelnění daných knih, kde

³¹⁸ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 127–128.

³¹⁹ KULHÁNEK, Ivan. *Odborník se diví*. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 27. 5. 1967, roč. 16, č. 21, s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f75f9ef2-064b-4bdc-9542-29c3d0b5a35d>.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 315.

³²² Kapitán Exner série | Databáze knih. *Knihy* | *Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/serie/kapitan-exner-240> [citováno 2023-03-31].

v mnoha případech nechybí uvedený nakladatel. V našich vybraných periodikách se nejedná o případ, kdy by se recenze dočkaly pouze knihy populárnějších autorů. Pouze my jsme pro příklady vybrali autory, kteří se v tabulkách objevují nejčastěji, ale jsme schopni nalézt například recenzi knihy *Dobrodružství doktora Haiga* Vladimíra Henzla nebo knihy *Venuše a smrt* Bohumíra Fialy, o nichž jsme se dosud nezmínili.

5.8 Zfilmování

Stejnou pozici jako recenze mají zmínky knih v souvislosti s jejich filmovým zpracováním. Opět zde chybí intence propagovat a nějaké doporučení, ale stejně jako u recenzí si je uvádíme s cílem zjištění popularity jednotlivých detektivek, kterým se tímto způsobem dostalo zviditelnění.

Tato konkrétní forma zviditelnění se neobjevuje ve všech námi sledovaných periodikách, ale pouze v *Rudém právu*, kde se nachází devětkrát a zabírá tedy 8,04 %. Jednoduše můžeme říci, že se v samé podstatě jedná o recenze, jen s tím rozdílem, že místo knih se zde hodnotí filmy. Konkrétně pak ty, jež jsou adaptací známých detektivek. Kromě *Rudého práva* jsme byli schopni nalézt i jednu propagaci spjatou se zfilmováním v čísle 34 *Literárních novin* z 22. srpna 1964³²³, kde byly otištěny recenze filmů, které se promítaly v letní sezóně. Zmíněno je jich hned několik, ale nás zajímá především detektivka Pavla Hejcmana *Zanechte všech nadějí*. Jednalo se však o tento ojedinělý případ propagace filmového zpracování detektivní knihy v *Literárních novinách* a nadále se budeme zabývat pouze *Rudým právem*.

Tab. 20 – Zfilmování

	POČET	% Z CELKU
RUDÉ PRÁVO	9	7,76
LITERÁRNÍ NOVINY	1	0,97
MLADÝ SVĚT	0	0

Podíváme-li se do tabulky, zjistíme, že všechny záznamy se vztahují k šedesátým letům, z čehož můžeme usoudit, že v té době se nejvíce natáčely filmové adaptace detektivek. První zmínka se objevila hned v počátku šedesátých let, tedy v roce 1961 v čísle 333 *Rudého práva*

³²³ sch. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 22. 8. 1964, roč. 13, č. 34, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1faac8e0-55b2-4e9a-9b5b-f71cbc958c33>.

a jednalo se o recenzi detektivního filmu *Tereza*, který vznikl na náměty knihy *Pomozte mi, Terezo!* Anny Sedlmayerové. Autorem recenze byl M. Fiala, který srovnával film s jeho knižní předlohou a považoval ho za neúspěšný spolu s důvody, co může čtenáři dané knihy ve filmu chybět a neumným zamaskováním vraha.³²⁴ Podíváme-li se na další zfilmování, zjistíme, že je můžeme rozdělit do dvou druhů. Ten první, jak už jsme zmínili, se podobá knižním recenzím, jsou to tedy filmové recenze. Tento druh zobrazuje zfilmované knihy *Pomozte mi, Terezo!* Anny Sedlmayerové, *Případ Zlatého Buddhy* Josefa Nesvadby, *Zlá minuta* Emila Vachka, *Anděl hraje na violu* Pavla Hejcmána, *Poslední večere* Hany Bělohradské a film na motivy *Kilometru devatenáct* Eduarda Fikera. Druhým typem zobrazení jsou pouhé zmínky o chystaných filmových zpracováních, která se týkala knih *Dva miliony svědků* Václava Nývltů a *Pokladu byzantského kupce* Václava Erbena.

„Filmové novinky“ jak bychom mohli tento druh propagace také nazvat, není příliš typickým, proto se také neobjevuje ve všech periodikách. Ale jak je vidět, funguje na stejném principu jako knižní novinky či knižní recenze, jen se o knihách čtenář dozví skrze filmovou adaptaci, která nemusí být vždy adaptací věrnou své předloze a chybí zde propagační prvek.

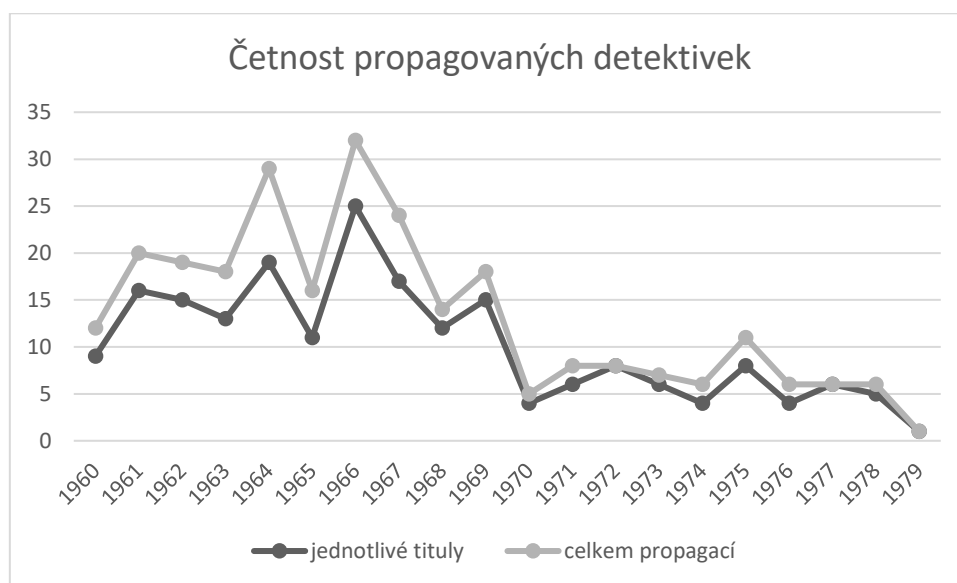
5.9 Četnost propagovaných detektivek napříč lety

Již jsme se podrobně věnovali vybraným periodikům, v kterých jsme detektivky hledali, dále nakladatelstvím, která je vydávala, vydáním, autorům, cílovým čtenářům a v neposlední řadě také druhu jejich propagace. Nyní se ještě podíváme na to, kolik detektivek bylo v průběhu let zobrazováno a jak se jejich trendy měnily. Nesmíme však zapomínat na to, že data z *Literárních novin* pokrývají pouze většinu šedesátých let, tudíž musíme počítat s jistým poklesem v průběhu sedmdesátých let. Na druhou stranu tomu není tak, že by pokles v sedmdesátých letech nutně souvisel s absencí *Literárních novin*, ale jak je vidět v tabulce a grafu³²⁵, pokles nastal celkový. Pro příklad se můžeme podívat na hodnoty *Rudého práva*.

³²⁴ FIALA, M. V zajetí konvence. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 30. 11. 1961, roč. 41–42, č. 333, s. 3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:43fa3470-7022-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

³²⁵ Viz přílohy A–C; viz graf 1.

Graf 1 – Četnost propagovaných detektivek

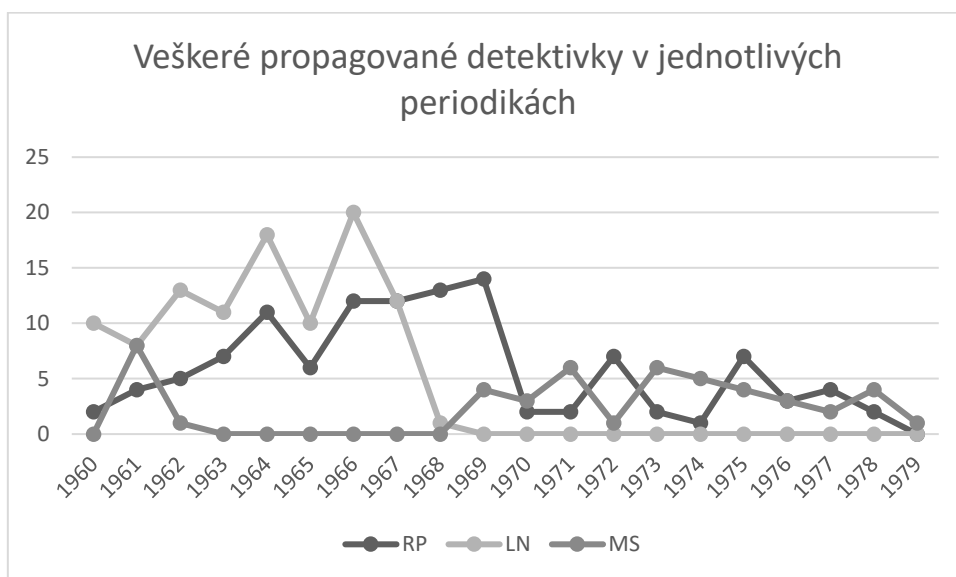


Nyní se na hodnoty všech propagovaných detektivek napříč našimi periodiky podíváme blíže. Poslouží nám k tomu dva grafy, které odrážejí hodnoty z tabulek.³²⁶ První graf zobrazuje četnost zobrazených detektivek v průběhu našeho sledovaného období, tedy od roku 1960 do roku 1979. Máme tu dvě spojnice, z nichž jedna představuje celkový počet propagovaných detektivek a druhá pouze počet jednotlivých titulů, tudíž zde nejsou započítány hodnoty opakujících se titulů. Spojnice se nijak výrazně neliší a kopírují stejný tvar grafu. Vyšší hodnoty samozřejmě vidíme u celkového počtu detektivek, neboť se průměrně zhruba tři či čtyři tituly ročně opakovaly. Ať už to bylo v mezi více periodiky nebo pouze v jednom. Nás však zajímá, jak se počet zobrazovaných detektivek v průběhu let měnil. Vidíme, že od roku 1961, který zobrazoval jednoznačně více detektivek, než rok 1960, hodnoty postupně klesaly. Jednalo se však pouze o jednotky až do roku 1964, kdy se jejich počet vyšplhal na dvacet tři odlišných detektivek propagovaných za rok. Naopak v roce 1965 nastal pokles, kdy se hodnoty téměř vrátili do roku 1960. Tento pokles mohl souviset s vysokým počtem vydaných knih v předchozím roce, a především v roce následujícím (1966), kdy se hodnoty vyšplhaly do rekordního počtu a poprvé dosáhly hranice pětadvaceti různých detektivek a třiceti propagací. Nakladatelé tak mohli připravovat knihy k vydání na následující rok a tento tudíž mohl být chudší. Po bohatém roce 1966 nastal postupný pokles, ale hodnoty stále zůstávaly v desítkách detektivek. Pod hranici deseti knih se hodnoty dostaly až v počátku sedmdesátých let, kde vyjma roku 1975, zůstaly po celou dobu sedmdesátých let. Jak už jsme zmiňovali,

³²⁶ Viz přílohy A–C.

podíl na tom mají chybějící hodnoty z *Literárních novin*, ale celkově docházelo k chudším nabídkám detektivek v obou zbylých periodikách. Na tomto úbytku se podepsala především sedmdesátá léta a jejich politická situace, kdy někteří z autorů, jejichž díla jsme zaznamenávali v letech šedesátých, dostali zákaz publikování a jejich absence ovlivnila celkové počty inzerovaných detektivek, neboť se jednalo o jména známá, na něž čtenáři slyšeli. Již z kapitoly 4 o detektivní literatuře víme, že se to týkalo Anny Sedlmayerové nebo Pavla Hejčmana. Přestal se objevovat i Josef Škvorecký, který po srpnové okupaci emigroval.

Graf 2 – Veškeré propagované detektivky v jednotlivých periodikách



Druhý graf víceméně kopíruje ten předešlý, tudíž trendy v zobrazovaných detektivkách zůstávají stejné, ale poslouží nám k bližšímu nahlédnutí do jednotlivých periodik a jejich zobrazení detektivek v průběhu let. Údaje zobrazují všechny propagované detektivky, započítané jsou tudíž i ty, které se opakují. *Literární noviny*, které bohužel pokrývají necelé období šedesátých let, dokonale kopírují graf předešlý, neboť v porovnání se zbylými periodiky inzerovaly nejvíce detektivek.³²⁷ *Rudé právo* víceméně kopírovalo politický trend detektivek, kdy se jejich obliba s šedesátými lety začala teprve probouzet.³²⁸ S výjimkou roku 1965 se počty inzerovaných detektivek na jeho stránkách zvyšovaly až do sedmdesátých let, kdy se jejich počty rapidně snížily a až na pár výjimek jejich počty nedosáhly ani pěti detektivek za rok. U *Mladého světa* až na výjimku, kterou je rok 1961, zcela chybí jakákoliv literární propagace detektivek po většinu šedesátých let, proto zde nemáme žádné hodnoty. To

³²⁷ Viz příloha B.

³²⁸ Viz kapitola 4. Detektivní literatura.

se změnilo až s rokem 1969, kdy se v časopise začala objevovat *Knižní hlídka* a také stále častější objednávací lístky. Jelikož však časopis nebyl zaměřen na knižní propagaci ani primárně na literaturu, hodnoty nedosahují takových čísel jako u předešlých dvou periodik. Přestože inzeroval časopis pouze okolo pěti detektivek ročně, je i přes rozdílnost s *Rudým právem* důkazem toho, že počet inzerovaných detektivek postupně klesal.

Souhrnně můžeme říci, že čísla inzerovaných detektivek až do roku 1966 spíše stoupala a pohybovala se v řádu desítek až do sedmdesátých let, kdy čísla klesla převážně do řádu jednotek, a zaznamenali jsme celkový úbytek inzerovaných detektivek.

5.10 Shrnutí

V této kapitole si stručně shrneme, jak to vlastně bylo s propagací detektivek v našich periodikách, co pro ně bylo typické a k čemu všemu jsme v předchozích kapitolách došli. Pojmem to ale jen stručně, neboť se tomu více budeme věnovat v závěru.

Každé z našich periodik bylo v něčem odlišné. *Rudé právo* bylo především politickým deníkem, který kultuře věnoval sloupec, v němž čtenář nalézal knižní novinky, recenze a zmínky o zfilmování. Od roku 1965 začalo *Rudé právo* otiskovat i reklamu a s tím souvisejí objednávací lístky, které se na jeho stránkách objevily o rok později. Přesto bylo nejčastější propagací uvedení knih mezi knižními novinkami, které bychom mohli najít v téměř každém čísle. Detektivky propagovalo periodikum pravidelně a zároveň vykazovalo největší diverzitu autorů a nakladatelství oproti dalším dvěma periodikům. Upřednostňovalo propagaci knih prvního vydání, ale ze všech periodik bylo zároveň tím, které inzerovalo nejvíce detektivek dalšího vydání. Z autorů propagovalo nejvíce Václava Erbena, který byl právě díky *Rudému právu* nejrozšířenějším autorem napříč našimi periodiky a nejčastěji byl prezentován v knižních novinkách nebo u románu na pokračování. Zajímavé je, že ačkoliv *Rudé právo* otiskovalo recenze, nenalezli jsme v něm ani jednu recenzi na knihu Václava Erbena.

Literární noviny byly kulturním periodikem odbornějšího rázu. Neotiskovaly žádnou reklamu, ani v podobě objednávacích lístků, přesto zde propagace knih a detektivek nechyběla. Každé číslo nabízelo stranu věnovanou knižním novinkám, u kterých byla oproti *Rudému právu* i anotace, v nichž se u detektivek kladl důraz na napínavost. Největší zastoupení detektivek zde mělo nakladatelství Mladá fronta, a především pak první vydání jeho knih. Nejpopulárnějším autorem detektivek byl v *Literárních novinách* Jan Zábrana, který se kromě knižních novinek objevil také v jedné z jednatřiceti recenzí detektivek, které periodikum otisklo. I v románu na pokračování se zde objevila jedna detektivka, avšak chyběla zde jakákoliv propagace, která

by na ni upozornila. Nevýhodou oproti *Rudému právu* a *Mladému světu* mají *Literární noviny* v tom, že jejich vydávání skončilo v roce 1968, tudíž nám chybí informace o celých sedmdesátých letech, přesto byly obsahově tak bohaté, že množstvím propagovaných detektivek dalece přesáhly *Mladý svět*, který vycházel během celých zkoumaných dvaceti let.

Mladý svět byl časopisem cílícím na mladší publikum, čemuž odpovídal i obsah, který se literatuře a zejména detektivkám nevěnoval primárně. Reklamu začal otiskovat až od roku 1974, ale již v roce 1970 začal s objednacími lístky, které se z poloviny staly zdrojem veškeré propagace detektivek v něm otištěné. Nejvíce ze všech periodik pracoval s grafickou úpravou a byl schopen ji využít i k propagaci knih. V jednom případě i k propagaci detektivky Hany Proškové. Ta byla jednoznačně nejpropagovanější autorkou detektivek v tomto periodiku, a to z toho důvodu, že všechny její knihy, které jsou uvedeny v tabulkách, vycházely převážně v nakladatelství Mladá fronta. To bylo zároveň vydavatelem časopisu a jediným nakladatelstvím, které figurovalo v knižních novinkách. Díky tomu bylo vydavatelem poloviny zde inzerovaných detektivek. Z nejhojněji zastoupených nakladatelství detektivek jsme v *Mladém světě* nenalezli Státní nakladatelství dětské knihy, což ale neznamenalo, že by *Mladý svět* nepropagoval dětské detektivky, jen nepropagoval toto nakladatelství. Nalezli jsme zde jednu detektivku na pokračování Emila Vachka, ale žádnou recenzi či článek o zfilmování detektivky. Mezi lety 1963–1968 jsme dokonce nezaznamenali ani jednu propagaci detektivek, zato od roku 1969 se jejich počty oproti počátku šedesátých let zvýšily a pokračovaly i do let sedmdesátých.

Tab. 21 – Shrnutí všech vybraných periodik

		RUDÉ PRÁVO (116)		LITERÁRNÍ NOVINY (103)		MLADÝ SVĚT (48)	
		POČET*	%	POČET	%	POČET	%
Nakladatelství	MF	23	19,83	26	25,24	24	50,00
	ČS	23	19,83	19	18,45	9	18,75
	NV	19	16,38	18	17,48	8	16,67
	SNDK	14	12,07	20	19,42	0	0
	SN	9	7,76	2	1,94	1	2,08
	Jiné	28	24,14	18	17,48	6	12,50
Vydání	První	85	74,56	88	88,00	35	76,09
	Další	29	25,44	12	12,00	11	23,91

Autoři	Celkem	54	100	48	100	31	100
	Jednotliví	25	46,30	21	43,75	14	45,16
Druh propagace	Knižní novinky	56	48,28	47	45,63	12	25,00
	Tipy a objednáací lístky	20	17,24	0	0	25	52
	Ediční plány	0	0	9	8,74	9	18,75
	Román na pokračování	7	6,03	1	0,97	1	2,08
Recenze		8	6,90	31	30,10	0	0
Zfilmování		9	7,76	1	0,97	0	0
Četnost detektivek	Rok s nejvíce propagacemi	1969		1966		1961	
	Rok s nejméně propagacemi	1979		1968		1960, 1963–68	

* celkový počet propagací

ZÁVĚR

Diplomová práce si kladla za cíl osvětlit problematiku způsobu literární propagace detektivek ve vybraných dobových periodikách šedesátých a sedmdesátých let a analýzu pozice tohoto žánru v rámci dobové knižní reklamní a nakladatelské propagace. Jednalo se o žánr, na který hleděl režim s opovržením, ale postupně se jeho obliba zvyšovala a podíl na tom měli i autoři tvořící v šedesátých a sedmdesátých letech.

V teoretické části práce jsme si vymezili kontext doby, reklamy a médií, reklamní propagace v rámci literární komunikace a detektivní literatury spolu s nezbytnými pojmy potřebnými pro uchopení této problematiky. V praktické části jsme analyzovali vybraná periodika, tedy *Rudé právo*, *Literární noviny* a *Mladý svět* a jejich zobrazení reklamy. Kvantitativní a komparativní metodou jsme zohlednili hledisko žánrové, nakladatelské, autorské a také hledisko vydání daných detektivek. K analýze nám sloužily tabulky v přílohách, které jsme dále využili i k rozboru jednotlivých druhů propagace spolu s recenzemi a zfilmováním jako příklady zviditelnění detektivek bez propagačního záměru, a také k zachycení propagačních trendů detektivek v průběhu námi sledovaného období.

Co nám tedy ze všech těchto aspektů vyplývá? *Rudé právo*, přestože se jedná o deník politicky zaměřený, přinášelo největší rozmanitost propagace detektivek, ať už to byly knižní novinky, objednávací lístky, román na pokračování nebo recenze či zfilmování jako další druh zviditelnění. Typické pro něj bylo zdůrazňování, že se jedná o detektivku a u knih Václava Erbena, který zde byl nejpropracovanějším autorem detektivek, se kladl důraz na pokračování příběhů kapitána Exnera. Jako příklad si můžeme uvést čísla 78, 81 a 86 z roku 1967³²⁹, kde se propagoval Erbenův nový román na pokračování, nebo číslo 266 z 12. listopadu 1969³³⁰, jež propagovalo Erbenovu detektivku pro změnu v knižních novinkách a lákalo především na

³²⁹ V nejbližších dnech nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 19. 3. 1967, roč. 47–48, č. 78, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9b623100-8115-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>; Na příští týden chystáme nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 22. 3. 1967, roč. 47–48, č. 81, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5bcb40e0-811a-11e8-ad64-005056825209>; Ve středu začne v Rudém právu nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 28. 3. 1967, roč. 47–48, č. 86, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d95284c0-810a-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

³³⁰ (f). Z nových knih. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 12. 11. 1969, roč. 49–50, č. 266, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7ab71620-8186-11e8-ad64-005056825209>.

kapitána Michala Exnera s jehož jménem byla spojena i propagace v čísle 33 z 9. února 1976.³³¹

Literární noviny jakožto odborněji laděný kulturní týdeník, neotiskovaly knižní propagaci vyzývající k akci, jako byly objednávací lístky, ale zaměřovaly se spíše na informativní druhy knižní propagace, jakými byly knižní novinky a ediční plány nebo zvyšovaly povědomí čtenářů o knihách skrze recenze. *Literární noviny* nejčastěji propagovaly detektivky právě skrze knižní novinky, kde v anotaci kladly důraz na napínavost zápletky, různé tajemné vraždy či detektivní edice, jakou byla edice Mladé fronty Smaragd. V čísle 10 z 9. března 1963 bylo dokonce uvedeno, že kniha vychází k nedožitým šedesátinám autora Eduarda Fikera, který byl průkopníkem české detektivky.³³²

Mladý svět byl dobovým lifestylovým časopisem zaměřeným na mladší vrstvu obyvatelstva. Upřednostňoval propagaci knih nakladatelství Mladá fronta, které bylo zároveň jeho vydavatelem. Není tedy pochyb o tom, že u poloviny zde propagovaných detektivek figurovalo právě toto nakladatelství. V sedmdesátých letech se propagace detektivek oproti letům šedesátým zdvojnásobila a zásluhu na tom měly především objednávací lístky, které pokryly více než polovinu veškeré propagace detektivek v periodiku. Oproti *Literárním novinám* neposkytoval *Mladý svět* tolik informací o inzerovaných knihách, pokud se nejednalo o tipy na letní či vánoční čtení. Detektivky zde byly odlišeny pouze označením detektivka či jejich zařazením do takto označeného sloupce v objednávacích lístcích. Výraznější propagace se pak dostalo knihám Hany Proškové, *Mladým světem* nejpropagovanější autorce. V číslech 32 z 8. srpna 1969³³³ a 46 z 9. listopadu 1976³³⁴ bylo u jejich knih lákadlem pokračování dobrodružství kapitána Vašátka a malíře Horáce.

Zjistili jsme, že k nejpočetněji zastoupeným nakladatelstvím vydávajícím detektivky patřily Mladá fronta, Československý spisovatel, Naše vojsko, Státní nakladatelství dětské knihy, později známé jako Albatros a z menších nakladatelství pak Severočeské nakladatelství. Všechna se objevovala v knižních novinkách a Mladá fronta s Československým spisovatelem

³³¹ (mo). Z nových knih. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 9. 2. 1976, roč. 56–57, č. 33, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:050a8e20-8910-11e8-9690-005056827e51>.

³³² Nakladatelství oznamují knižní novinky. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 9. 3. 1963, roč. 12, č. 10, s. 11. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6e68616b-26bd-4d50-afda-36ebbe4885ca>.

³³³ Tip pro vás. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 08. 08. 1969, roč. 11, č. 32, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:04762650-5899-11e4-90c9-005056825209>.

³³⁴ Rychle – snadno – úsporně. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 9. 11. 1976, roč. 18, č. 46, s. 27. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:caaabf90-2edf-11e4-8c14-5ef3fc9bb22f>.

pak propagovala knihy i z edičních plánů. Propagována byla především první vydání detektivek a v dalších vydáních dominovala především jména starších a populárnějších autorů, jakými byli Emil Vachek či Eduard Fiker, který zemřel na počátku šedesátých let.

Celkem bylo propagováno 91 autorů detektivek, z čehož jich nejvíce inzerovalo *Rudé právo*, které mělo zároveň největší diverzitu jejich zastoupení. Vůbec nejvíce propagovaným autorem detektivek napříč všemi třemi periodiky se stal Václav Erben, který se objevoval v knižních novinkách, tipech a objednacích lístcích, jedné recenzi, románu na pokračování i ve zfilmování, tedy pokryl všechny naše zkoumané druhy propagací a zviditelnění detektivek – pouze s výjimkou edičních plánů. To ale vysvětluje fakt, že jeho knihy byly majoritně vydávány nakladatelstvím Naše vojsko, které nemělo v našem sledovaném období a ve vybraných periodikách otištěno ani jeden ediční plán. S výjimkou románu na pokračování všude figurovalo jméno druhého nejpropagovanějšího autora detektivek Eduarda Fikera, což dokazovalo, že jako jeden z průkopníků detektivního žánru u nás právoplatně patřil mezi oblíbené autory. Sice až na čtvrtém místě umístěná, ale jinak jako jediná všude propagovaná autorka detektivek, Anna Sedlmayerová, zaostávala za Václavem Erbenem jen o pouhých pět propagací. Dosáhla stejného počtu jako Jan Zábrana, který se pyšní nejpropagovanější detektivkou napříč všemi třemi periodiky, kterou je *Vražda pro štěstí*. Detektivka Anny Sedlmayerové *Pomozte mi, Terezo!* s první českou detektivní hrdinkou byla s šesti propagacemi druhou nejpropagovanější, a kdyby autorka nedostlala v sedmdesátých letech zákaz publikování, možná bychom zjistili, že by porazila Václava Erbena, neboť ani ten nebyl inzerován ve všech druzích propagací a zviditelnění, která jsme analyzovali.

Šedesátá léta byla jednoznačně symbolem vzestupu propagace českých detektivek, který až na výjimku v roce 1965, jež se nacházela mezi dvěma neplodnějšími roky, vydržel do sedmdesátých let. Ta byla poznamenána jednak ukončením *Literárních novin*, ale také zákazem publikování několika autorům detektivek, mezi které patřila právě Anna Sedlmayerová. Úbytek autorů i popularity měl za následek nižší čísla i uskromnění v diverzitě propagací, které se omezily víceméně na knižní novinky a objednací lístky.

Zajímavé by určitě bylo srovnání s osmdesátými a devadesátými lety, kdy se změnila politická situace, která mohla mít dopad rovněž i na propagaci detektivek. Dále by se dalo zkoumat porovnání propagací detektivek s jinými žánry, kterému jsme se nevěnovali z důvodu obsáhlosti, kterou by toto téma přineslo. Také jsme si vědomi toho, že se jednotlivé druhy propagací a zobrazení knih objevovaly na stránkách našich periodik častěji, než kolikrát

je máme uvedeny v souvislosti s detektivkami, ale opět to souvisí s naším tématem, které se věnuje výhradně detektivkám. Nabízí ale další možné bádání, ke kterému jsme tímto otevřeli cestu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Prameny

Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické. V Praze: Praha: [s.n.], 1960–1979. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4eac74b0-e92c-11dc-9fa1-000d606f5dc6>.

Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky. Praha: Svaz československých spisovatelů, 1960–1968. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ae76976e-435d-11dd-b505-00145e5790ea>.

Mladý svět: týdeník. Praha: Mladá fronta, 1960–1979. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9a032970-1c99-11e4-a8ab-001018b5eb5c>.

Články v časopisech

Rudé právo (1960–1979)

(f). Z nových knih. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 12. 11. 1969, roč. 49–50, č. 266, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7ab71620-8186-11e8-ad64-005056825209>.

–lv–. Z nových knih. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 2. 2. 1968, roč. 48–49, č. 32, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1e8497d0-816b-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

(mo). Z nových knih. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 9. 2. 1976, roč. 56–57, č. 33, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:050a8e20-8910-11e8-9690-005056827e51>.

Dárek pro vaše milé – knihy pro radost a potěšení. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 31. 10. 1977, roč. 57–58, č. 257, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:324116a0-8c32-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>.

Donucen k vraždě. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 28. 9. 1968, roč. 48–49, č. 268, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a12e4ed0-8155-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>.

DOSTÁL, Vladimír. Následky jedné detektivky. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 26. 2. 1972, roč. 52–53, č. 48, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a749f710-82a4-11e8-ad64-005056825209>.

ERBEN, Václav. Smrt Jana Krempy. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 29. 3. 1967, roč. 47–48, č. 87, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fc4f1e60-8115-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

ERBEN, Václav. Vražda pro zlatého muže. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 17. 1. 1969, roč. 49–50, č. 14, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:63071a80-818a-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>.

FIALA, M. V zajetí konvence. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 30. 11. 1961, roč. 41–42, č. 333, s. 3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:43fa3470-7022-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

HONZÍK, Jiří. Víc než pouhé dobrodružství. *Rudé právo.* V Praze: [s.n.], 4. 2. 1963, roč. 43–44, č. 35, s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d04a3300-7048-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

Již zítra nový román na pokračování Případ Zlatého Buddha. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 29. 11. 1966, roč. 46–47, č. 329, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:feee8b80-8401-11e8-9690-005056827e51>.

Na příští týden chystáme nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 22. 3. 1967, roč. 47–48, č. 81, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5bcb40e0-811a-11e8-ad64-005056825209>.

NESVADBA, Jan. Případ Zlatého Buddha. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 30. 11. 1966, roč. 46–47, č. 330, s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ef866210-8403-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

O lásce, manželství a zdraví. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 23. 8. 1967, roč. 47–48, č. 232, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fac7dcf0-8127-11e8-ad64-005056825209>.

Pro radost vašich dětí. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 29. 11. 1967, roč. 47–48, č. 329, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:28320cc0-8122-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

V nejbližších dnech nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 19. 3. 1967, roč. 47–48, č. 78, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9b623100-8115-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

VAVŘÍK, Zdeněk. Od Fantomase k spravedlnosti. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 2. 3. 1960, roč. 40–41, č. 61, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:8f0ba7a0-6ff0-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

Ve středu začne v Rudém právu nový román na pokračování. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 28. 3. 1967, roč. 47–48, č. 86, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d95284c0-810a-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

VLAŠÍN, Štěpán. Sentimentální čtení. *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 20. 9. 1968, roč. 48–49, č. 260, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c0618ef0-8161-11e8-9690-005056827e5>.

výběr dobré četby! *Rudé právo*. V Praze: [s.n.], 11. 4. 1972, roč. 52–53, č. 85, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:936d8e20-82a7-11e8-ad64-005056825209>.

Literární noviny (1960–1968)

ala. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 15. 9. 1962, roč. 11, č. 37, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9941e24c-12f5-4bd0-bbe7-cdc82ccd0ba6>.

DLUHOŠOVÁ, Naďa. Nesrovnalosti. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 6. 6. 1964, roč. 13, č. 23, s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5506a9e9-8899-4dd2-96fc-0ebda9f880e4>.

Ediční plán ČS 1966. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 23. 10. 1965, roč. 14, č. 43, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a746265c-b0ee-4f14-8998-d9ff66ecb7b0>.

Ediční plán Svobodného slova na rok 1967. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 7. 1. 1967, roč. 16, č. 1, s. 15. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d0fa4de7-963a-4571-802c-fbf5ae285875>.

Kl. Ještě k Zlatému solidu. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 17. 10. 1964, roč. 13, č. 42, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f5f07507-036d-4295-923f-5c1ff07a9ea9>.

KULHÁNEK, Ivan. Odborník se diví. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 27. 5. 1967, roč. 16, č. 21, s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f75f9ef2-064b-4bdc-9542-29c3d0b5a35d>.

Mladá fronta, nakladatelství ÚV ČSM, oznamuje svůj ediční plán na rok 1963. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 22. 12. 1962, roč. 11, č. 51–52, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9928f2bf-7ef7-4955-84d7-ea9de3045ed4>.

Nakladatelství oznamují knižní novinky. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 9. 3. 1963, roč. 12, č. 10, s. 11. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6e68616b-26bd-4d50-afda-36ebbe4885ca>.

PETŘÍČEK, Miroslav. O zločinu a volbě. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 17. 9. 1966, roč. 15, č. 38, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:89ee6f08-718c-4c8f-9de4-a42a5cf20950>.

sch. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 22. 8. 1964, roč. 13, č. 34, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1faac8e0-55b2-4e9a-9b5b-f71cbc958c33>.

SCHULZ, Milan. CO JE detektivka? *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 20. 8. 1960, roč. 9, č. 34, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:86a2a5bb-d1e9-4007-8e30-9dcfd2e8e220>.

Strana a spisovatelé. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů. 7. 10. 1967, roč. 16, č. 40, s. 3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7d70114f-af97-49dc-9bbf-373de6f07d8e>.

ŠTOLL, Ladislav. Problémy a úkoly současné kritiky. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 25. 2. 1961, roč. 10, č. 8, s. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e532bba7-8b2a-4086-8a00-02fabfa58cbd>.

VAVŘÍK, Zdeněk. Detektivka s prvenstvím. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 9. 4. 1960, roč. 9, č. 15, s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:db4a19f9-b2b3-4a68-8cf7-fb5b8dbca49f>.

VAVŘÍNEK, Vladimír. Falešná mince. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 1. 8. 1964, roč. 13, č. 31, s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:79f68d66-89e8-40dc-b94a-f4fc47b057df>.

Vražda v redakci. *Literární noviny*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 11. 7. 1964, roč. 13, č. 28, s. 6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:00d2d83f-ac03-472d-beb1-174763d2c46c>.

Mladý svět (1960–1979)

Desítka úspěšných knih je připravena v novém ročníku oblíbené edice. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 18. 09. 1974, roč. 16, č. 39, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:88ff73d0-b5de-11e8-b888-5ef3fc9bb22f>.

GRYM, Pavel. Čtenář žádá napětí. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 15. 12. 1961, roč. 3, č. 50, s. 11. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0ba50fd0-69ed-11e4-8d66-5ef3fc9bb22f>.

Knižní hlídka. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta. 04. 07. 1969, roč. 11, č. 27, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:65e6ac80-58a2-11e4-a6f0-5ef3fc9ae867>.

Knižní hlídka. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 18. 07. 1969, roč. 11, č. 29, s. 31. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:93296f70-58a2-11e4-97e9-5ef3fc9bb22f>.

Knižní hlídka MF. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 15. 12. 1970, roč. 12, č. 50, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c850dd60-72b4-11e4-85f4-5ef3fc9ae867>.

LUKEŠ, Alexander. Putování za Josefem Švejkem. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 30. 08. 1968, roč. 10, č. 35, s. 9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ea51a2c0-a5c0-11e4-9a7e-5ef3fc9bb22f>.

NOVÁK, Vladimír. Malý průvodce po vánočním trhu. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 1961, roč. 3, č. 50, s. 15. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0bd4ab50-69ed-11e4-8d66-5ef3fc9bb22f>.

Rychle – snadno – úsporně. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 9. 11. 1976, roč. 18, č. 46, s. 27. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:caaabf90-2edf-11e4-8c14-5ef3fc9bb22f>.

Tip pro vás. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 08. 08. 1969, roč. 11, č. 32, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:04762650-5899-11e4-90c9-005056825209>.

VACHEK, Emil. Beraní dvůr. *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 3. 8. 1962, roč. 4, č. 31, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:087cd200-30fb-11e4-90aa-005056825209>.

Sekundární literatura

BEČKA, Josef Václav; ŠMERDA, Ondřej. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3ae063e0-d01d-11e3-85ae-001018b5eb5c>.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-21-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:95296e40-fe86-11e3-97de-5ef3fc9ae867>.

HLOUCHOVÁ, Kateřina. *Proměny Československé reklamy 1918–1989*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87713-12-9.

HORNÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie*. Zlín: VeRBuM, 2010. ISBN 978-80-904273-3-4.

HRABÁK, Josef. *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*. Praha: Československý spisovatel, 1986. ISBN 22-054-86.

JAREŠ, Michal; MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-977-7.

JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6.

JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel. ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Postál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

- KÖPPLOVÁ, Barbara; KÖPPL, Ladislav. *Dějiny světové žurnalistiky. 1, (Celý svět je v novinách)*. Praha: Novinář, 1989. ISBN 80-7077-216-6.
- KRUPKA, Jaroslav. *Česká reklama: od pana Vajíčka po falešné soby*. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0046-9.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MURPHY, Bruce. *The encyclopedia of murder and mystery*. New York: St. Martin's Minotaur, 1999.
- PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2019. ISBN 978-80-7579-059-0.
- POSLEDNÍ, Petr. *Funkce periodické publikace v literární komunikaci*. In JAREŠ, Michal; JANÁČEK, Pavel; ŠÁMAL, Petr. *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století: sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13.–14. října 2004*. Praha: ÚČL AV ČR, 2005. ISBN 80-85778-47-5.
- POSLEDNÍ, Petr. *Měřítka souvislostí: česká a polská literární kultura po roce 1945*. Praha: Euroslavica, 2000. ISBN 80-85494-59-0.
- RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. ISBN 978-80-7601-334-6.
- SEDLÁČEK, Ondřej. *Reklama: tipy, které vás dostanou*. Praha: Vinland, 2009. ISBN 978-80-254-4108-4.
- SVĚTLÍK, Jaroslav. *Marketingové komunikace*. Praha: VŠPP Praha a. s., 2016. ISBN 978-880-6847-79-5.
- ŠIDÁK, Pavel. *Úvod do studia genologie*. Praha: Akropolis, 2013. ISBN 978-80-7470-040-8.
- ŠIMEČEK, Zdeněk; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2404-6.
- VANĚK, Miroslav; KRÁTKÁ, Lenka. *Příběhy (ne)obyčejných profesí: česká společnost v období tzv. normalizace a transformace*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2813-4.

Internetové zdroje

- BURGET, Eduard. Magnet. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 20. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1823> [citováno 2023-02-17].
- BURGET, Eduard. Naše vojsko. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1885> [citováno 2023-02-17].
- Grandlová brož – Anna Sedlmayerová | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/ctyri-detektivky-grandlova-broz-356076> [citováno 2023-03-13].

JAREŠ, Michal a kol. Mladá fronta. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1656> [citováno 2023-02-14].

JAREŠ, Michal. Severočeské nakladatelství. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 28. 4. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1857> [citováno 2023-02-20].

Kapitán Exner série | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/serie/kapitan-exner-240> [citováno 2023-01-28].

Labyrint | edice | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/edice/labyrint-181/strana-1> [citováno 2023-05-13].

Napětí | edice | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/edice/napeti-152/strana-1> [citováno 2023-05-13].

PŘIBÁŇ, Michal. Československý spisovatel. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 3. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1635> [citováno 2023-02-18].

Sever | edice | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/edice/sever-1789/strana-1> [citováno 2023-05-13].

ŠUBRTOVÁ, Milena. Státní nakladatelství dětské knihy. In: *Slovník české literatury po roce 1945*. Online. 31. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1664> [citováno 2023-02-19].

Tráva a vítr – všechna vydání | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/dalsi-vydani/trava-a-vitr-205275?lang=cz> [citováno 2023-03-14].

Vladimír Vavřínek životopis | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih*. Online. Copyright © 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/vladimir-vavrinek-22194> [citováno 2023-03-21].

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tab. 1 – Detektivky vydané zastoupenými nakladatelstvími	55
Tab. 2 – Detektivky vydané Mladou frontou ve vybraných periodikách	57
Tab. 3 – Nejpočetněji inzerovaní autoři detektivek vydaných Mladou frontou	58
Tab. 4 – Detektivky vydané Československým spisovatelem ve vybraných periodikách	59
Tab. 5 – Nejpočetněji inzerovaní autoři detektivek vydaných Československým spisovatelem	60
Tab. 6 – Detektivky vydané Naším vojskem ve vybraných periodikách	61
Tab. 7 – Nejpočetněji inzerovaní autoři detektivek vydaných Naším vojskem	62
Tab. 8 – Detektivky vydané Státním nakladatelstvím dětské knihy ve vybraných periodikách	64
Tab. 9 – Nejpočetněji inzerovaní autoři detektivek vydaných Státním nakladatelstvím dětské knihy .	64
Tab. 10 – Detektivky vydané Severočeským nakladatelstvím ve vybraných periodikách.....	65
Tab. 11 – Inzerovaní autoři detektivek vydaných Severočeským nakladatelstvím	66
Tab. 12 – Vydání detektivek	67
Tab. 13 – Nejpropagovanější autoři detektivek vydávaných opakovaně	69
Tab. 14 – Složení autorů.....	70
Tab. 15 – Nejpropagovanější autoři	71
Tab. 16 – Knižní novinky.....	74
Tab. 17 – Nejpropagovanější autoři v knižních novinkách.....	77
Tab. 18 – Typy a objednávací lístky	79
Tab. 19 – Ediční plány	81
Tab. 20 – Zfilmování.....	95
Tab. 21 – Shrnutí všech vybraných periodik.....	100
Graf 1 – Četnost propagovaných detektivek	97
Graf 2 – Veškeré propagované detektivky v jednotlivých periodikách	98

SEZNAM ZKRATEK

CKM – Cestovní kancelář mládeže

ČS – Československý spisovatel

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

ČTK – Československá tisková kancelář

KSČ – Komunistická strana Československa

MF – Mladá fronta

NV – Naše vojsko

ROK – edice Románová knihovna

SN – Severočeské nakladatelství

SNDK – Státní nakladatelství dětské knihy

ÚV – Ústřední výbor

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚV KSS – Ústřední výbor Komunistické strany Slovenska

ÚV KSSS – Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Detektivky propagované *Rudým právem* mezi lety 1960–1979

Příloha B – Detektivky propagované *Literárními novinami* mezi lety 1960–1968

Příloha C – Detektivky propagované *Mladým světem* mezi lety 1960–1979

PŘÍLOHY

Příloha A – Detektivky propagované *Rudým právem* mezi lety 1960–1979

ROK	Č.	STR	AUTOR	DÍLO	VYDÁNÍ	NAKLADATEL	PODOBA PROPAGACE
1960	61	4	VACHEK Emil	Černá hvězda	první	Mladá fronta	článek
1960	61	4	HRNČÍŘ Svatopluk	Případ skončil v pátek	první	SNDK	článek
1961	93	2	HEJCMAN Pavel	Nepřítel se vrací	první	Krajské nakl. (Brno)	knižní novinky
1961	151	4	NESVADBA Josef	Případ Zlatého Buddha	první	Naše vojsko	zfilmování
1961	156	3	SVOZILOVÁ-JOHNOVÁ Herma	Sedm kolem Tomáše	první	SNDK	článek
1961	333	3	SEDLMAYEROVÁ Anna	Pomozte mi, Terezo!	první	ČS Spisovatel	zfilmování
1962	1	3	PAŠEK Mirko	Modrý leopard	první (61)	SNDK	článek
1962	80	4	VACHEK Emil	Zlá minuta	další	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1962	236	2	NÝVLTVÁ Václav	Dva miliony svědků	první	Mladá fronta	článek
1962	236	2	ZROTAL Jaroslav	Všichni spravedliví	první	Naše vojsko	článek
1962	304	4	HEJCMAN Pavel	Zanechte všech nadějí	první	Naše vojsko	knižní novinky
1963	35	2	ZÁBRANA Jan	Vražda pro štěstí	první (62)	Mladá fronta	recenze
1963	67	3	FIKER Eduard	Tři detektivní příběhy	další	Mladá fronta	knižní novinky
1963	96	4	FIKER Eduard	Kilometer devětnáct	druhé (sk)	Smena	knižní novinky
1963	101	4	CIGÁNEK Jan	Umění detektivky	první (62)	SNDK	článek
1963	170	3	HEJCMAN Pavel	Případ Anthrax	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1963	272	2	ŠIMON Jan (NEUMANN M.)	Zlé noci	první (45)	Z. Stodolová	článek
1963	273	3	CIGÁNEK Jan	Umění detektivky	první (62)	SNDK	zmínka
1964	87	3	KAŠTÁNEK Jan	Vrah má dovolenou	první	Krajské nakl. (ČB)	knižní novinky
1964	87	3	VÁŽNÝ Jan	Omyl v osobě	první	Krajské nakl. (Brno)	knižní novinky
1964	92	3	FIKER Eduard	Kilometr devatenáct	první (60)	Mladá fronta	zfilmování
1964	107	3	ZÁBRANA Jan	Vražda pro štěstí	druhé	Mladá fronta	knižní novinky
1964	123	2	KISCH Egon Erwin	Pražský pitaval	třetí	Nakladatelství politické literatury	knižní novinky
1964	123	2	HEJCMAN Pavel	Zlatý solid	první	Svobodné slovo	knižní novinky
1964	176	4	KLIČKA Evžen & KŘEČEK Bohumil	Sedm minut tmy	první	Krajské nakl. (Plzeň)	knižní novinky
1964	176	4	ZÁBRANA Jan	Vražda se zárukou	první	Mladá fronta	knižní novinky
1964	200	2	ZÁBRANA Jan	Vražda se zárukou	první	Mladá fronta	recenze
1964	274	3	ERBEN Václav	Poklad byzantského kupce	první	Naše vojsko	knižní novinky
1964	269	2b	ZÁBRANA Jan	Vražda se zárukou	první	Mladá fronta	článek
1965	138	2	NÝVLTVÁ Václav	Dva miliony svědků	první (62)	Mladá fronta	zfilmování

1965	176	2b	VALENTA Edvard	Dlouhán v okně	první	ČS Spisovatel	článek
1965	282	2	ŠKVORECKÝ Josef	Nápady čtenáře detektivek	první	ČS Spisovatel	článek
1965	308	2	VACHEK Emil	Zlá minuta	další	/	zfilmování
1965	350	2	VALENTA Edvard	Dlouhán v okně	první	ČS Spisovatel	knižní novinky
1965	361	2	NÝVLTV Václav	Dva miliony svědků	první (62)	Mladá fronta	zfilmování
1966	48	2	JAROŠ Alexej	1:0 pro vraha	první	Severočeské nakl.	knižní novinky
1966	65	2	VALENTA Edvard	Dlouhán v okně	první	ČS Spisovatel	článek
1966	96	2	ERBEN Václav	Poklad byzantského kupce	první	Naše vojsko	zfilmování
1966	110	2	SEDLMAYEROVÁ Anna	Pomozte mi, Terezo!	druhé	ČS Spisovatel	knižní novinky
1966	271	2	KLÍMA Jan	Smrt má ráda poezii	první	ČS Spisovatel	knižní novinky
1966	285	2	SANTAROVÁ Alena	Program na neděli	první	Naše vojsko	knižní novinky
1966	326	2	ŠKVORECKÝ Josef	Smutek poručíka Borůvky	první	Mladá fronta	knižní novinky
1966	326	2	BĚLOHRADSKÁ Hana	Poslední večeře	první	ČS Spisovatel	knižní novinky
1966	329	1	NESVADBA Josef	Případ Zlatého Buddhy	první	Naše vojsko	román na pokračování
1966	333	2	KRAUS Pavel	Taková blízkost smrti	první	Severočeské nakl.	knižní novinky
1966	333	2	TREFULKA Jan	Nálezy pana Minuse	první	ČS Spisovatel	knižní novinky
1967	17	5	BĚLOHRADSKÁ Hana	Poslední večeře	druhé	ČS Spisovatel	zfilmování
1967	78	1	ERBEN Václav	Smrt Jana Krempe	první	Rudé právo	román na pokračování
1967	81	1	ERBEN Václav	Smrt Jana Krempe	první	Rudé právo	román na pokračování
1967	82	5	HEJCMAN Pavel	Anděl hraje na violu	první	Mladá fronta	zfilmování
1967	86	1	ERBEN Václav	Smrt Jana Krempe	první	Rudé právo	román na pokračování
1967	118	5	VALENTA Edvard	Dlouhán v okně	druhé	ČS Spisovatel	knižní novinky
1967	211	5	ADLA Zdeněk	Kleopatra v kytaře	první	SNDK	recenze
1967	232	4	JELÍNKOVÁ Eva	Ruce vzhůru, Veroniko!	první	Nakl. České Budějovice	objednací lístek
1967	232	4	SEDLMAYEROVÁ Anna	Láskám hrozí smrt	první	Severočeské nakl.	objednací lístek
1967	269	6	JELÍNKOVÁ Eva	Ruce vzhůru, Veroniko!	první	Nakl. České Budějovice	knižní novinky
1967	269	6	DVOŘÁK Jan	Zločin naruby	první	Kruh	knižní novinky
1967	329	4	ADLA Zdeněk	Kleopatra v kytaře	první	SNDK	objednací lístek
1968	11	5	JIST Adam	Mariol nechce zpívat	první (67)	Západočeské nakl.	knižní novinky
1968	32	5	HEJCMAN Pavel	Dům za duhovou zdí	první (67)	Svobodné slovo	knižní novinky
1968	60	5	FIKER Eduard	Noc na Arnwaysu	třetí	Naše vojsko	knižní novinky
1968	163	5	SEDLMAYEROVÁ Anna	Tráva a vítr	první	ČS Spisovatel	knižní novinky
1968	172	8	KLÍMA Jan	Smrt má ráda poezii	třetí	ČS Spisovatel	objednací lístek
1968	184	5	MALÝ Josef	Třináctero zelených	první	Růže České Budějovice	knižní novinky
1968	260	5	SEDLMAYEROVÁ Anna	Tráva a vítr	první	ČS Spisovatel	recenze
1968	268	4	FIKER Eduard	Paní z šedivého domu	druhé	Mladá fronta	objednací lístek

1968	276	2	FIKER Eduard	Paní z šedivého domu	druhé	Mladá fronta	knižní novinky
1968	291	5	ŠAFRÁNEK Ota	Evergreen aneb Jedinečné třeštění	první	ČS Spisovatel	knižní novinky
1968	296	5	WINTER Antonín	Herodesův stín	první	Naše vojsko (Napětí)	knižní novinky
1968	332	5	FIKER Eduard	Série C-L	čtvrté	Mladá fronta	knižní novinky
1968	332	5	VACHEK Emil	Tajemství obrazárny	páté	ČS Spisovatel	knižní novinky
1969	11	5	ANDREJS Jaroslav	Tichý krok stranou	první	Naše vojsko	knižní novinky
1969	13	1	ERBEN Václav	Vražda pro zlatého muže	první	Naše vojsko	román na pokračování
1969	18	5	SEDLMAYEROVÁ Anna	O mrtvých jen dobré	první	Severočeské nakl.	knižní novinky
1969	24	5	ŠAFRÁNEK Ota	Evergreen aneb Jedinečné třeštění	první	ČS Spisovatel	recenze
1969	37	2	FIKER Eduard	Zlatá čtyřka	páté	/	zmínka
1969	50	5	CIGÁNEK Jan	Umění detektivky	první (62)	SNDK	zmínka
1969	84	5	SEDLMAYEROVÁ Anna	Tráva a vítr	druhé	ČS Spisovatel	knižní novinky
1969	101	2	SEDLMAYEROVÁ Anna	O mrtvých jen dobré	první	Severočeské nakl.	román na pokračování
1969	162	3	BRANALD Adolf	Důvod k zabití	první	ČS Spisovatel	recenze
1969	170	5	MICHAL Karel	Krok stranou	třetí	Růže České Budějovice	knižní novinky
1969	266	5	ERBEN Václav	Vražda pro zlatého muže	první	Naše vojsko	knižní novinky
1969	269	4	VACHEK Emil	Muž a stín	šesté	ČS Spisovatel	objednací lístek
1969	278	5	HEJCMAN Pavel	Hodina opožděných chodců	první	Mladá fronta	knižní novinky
1969	295	5	ŠIMÁČEK Radovan	Zločin na Zlenicích hradě L. P. 1318	třetí	Albatros	článek
1970	123	5	ERBEN Václav	Efektivně mrtvá žena	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1970	159	5	BÁLEK František (F. Balla)	Kandidáti smrti	první	Naše vojsko	recenze
1971	106	4	BĚHOUNEK František	Dům zelených přízraků	druhé (68)	Pragopress	objednací lístek
1971	243	4	FIKER Eduard	Zinková cesta	třetí	Mladá fronta	objednací lístek
1972	48	4	NESVADBA Josef	Jak předstírat smrt	první (71)	ČS Spisovatel	recenze
1972	74	5	SOUČEK Ludvík	Případ baskervillského psa	první	Albatros	knižní novinky
1972	85	4	ERBEN Václav	Týden žurnalisty Korina	první (71)	Růže České Budějovice	objednací lístek
1972	135	6	HAJČÍK Gustav	Vražda z ofsajdu	první (71)	Olympia	objednací lístek
1972	135	6	ERBEN Václav	Na dosah ruky	první (71)	Naše vojsko	objednací lístek
1972	135	6	JEŽEK Vladimír	Přísně tajné	první (69)	Naše vojsko	objednací lístek
1972	135	6	STEKLAČ Vojtěch	Detektiv Bondybej 001	první	Albatros	objednací lístek
1973	156	5	BOŘKOVCOVÁ Hana	My tři cvoci	první	Albatros	knižní novinky
1973	270	5	SLABÝ Zdeněk Karel	Pohádkový detektiv Břetislav Hostivít	první	Severočeské nakl.	knižní novinky
1974	238	5	PAŠEK Mirko	Modrý leopard	druhé	Albatros	knižní novinky
1975	153	4	STEKLAČ Vojtěch	Žlutý Robert	druhé	Severočeské nakl.	objednací lístek
1975	164	5	ERBEN Václav	Blázna smrt	druhé	Naše vojsko	knižní novinky

1975	239	5	STEKLAČ Vojtěch	Žlutý Robert	druhé	Severočeské nakl.	objednací lístek
1975	243	4	HVÍŽDALA Karel	Muži zákona	první	Albatros	objednací lístek
1975	243	4	HOLUB Ota	Souboj s abwehrem	první	Orbis	objednací lístek
1975	243	4	KALČÍK Rudolf	V ruce samopal	druhé	Naše vojsko	objednací lístek
1975	290	5	BÁLEK František	Spiknutí stínů	první	Západočeské nakl.	knižní novinky
1976	33	5	ERBEN Václav	Osamělý mrtvý muž	první	ČS Spisovatel	knižní novinky
1976	140	5	KLEVIS Vladimír	Komu svěrací kazajku	první	Severočeské nakl.	knižní novinky
1976	278	5	PROŠKOVÁ Hana	Tajemství planet	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1977	257	4	ČAPEK Karel	Povídky z první a druhé kapsy	další	?	objednací lístek
1977	287	5	FIALA Vladimír	Taylorův návrat	druhé	Naše vojsko	knižní novinky
1977	287	5	STEKLAČ Vojtěch	Jak se vraždí Zlatý slavík	první	ČS Spisovatel	knižní novinky
1977	287	5	VOPAT Zdeněk	Případ Kluge	první	Naše vojsko	knižní novinky
1978	202	5	PROŠKOVÁ Hana	Zlá panenka	první	Mladá fronta	knižní novinky

Příloha B – Detektivky propagované *Literárními novinami* mezi lety 1960–1968

ROK	Č.	STR	AUTOR	DÍLO	VYDÁNÍ	NAKLADATEL	PODOBA PROPAGACE
1960	6	11	SÍLOVÁ Bohumila	Paví očko	první (59)	SNDK	knižní novinky
1960	6	11	NESVADBA Josef	Případ Zlatého Buddhy	první	Naše vojsko	knižní novinky
1960	12	5	KUBKA Jiří	Klub nepřátel Ideokratu	první	Naše vojsko (Napětí)	recenze
1960	15	5	NESVADBA Josef	Případ Zlatého Buddhy	první	Naše vojsko	recenze
1960	17	11	BRABENEC Jiří	Tajemství Černé rokle	první	SNDK	knižní novinky
1960	29	4	VACHEK Emil	Tajemství obrazárny	další	Mladá fronta	recenze
1960	29	4	BRABENEC Jiří	Tajemství Černé rokle	první	SNDK	recenze
1960	29	4	STRAKA Vladimír	Šest podezřelých	první	Naše vojsko	recenze
1960	34	5	FIKER Eduard	Kilometr devatenáct	první	Mladá fronta	recenze
1960	36	12	VACHEK Emil	Devatenáct klavírů	první (64)	Krajské nakl. (Plzeň)	zmínka
1961	4	4	ČERNOCH Otakar	Alibi	druhé	Svobodné slovo	recenze
1961	7	5	PAŠEK Mirko	Stoprocentní záhada	první	Mladá fronta	recenze
1961	12	11	SVOZILOVÁ-JOHNOVÁ Herma	Sedm kolem Tomáše	první	SNDK (Střelka)	knižní novinky
1961	19	11	HANUŠ Pavel	Jupiter s pávem	druhé	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1961	27	11	ČAPEK Karel	Povídky z jedné kapsy/ druhé kapsy	čtvrté	ČS spisovatel (Klíč)	knižní novinky
1961	36	11	RŮŽIČKA Jiří	Tajemství třetí tůně	první	SNDK	knižní novinky
1961	46	4	RŮŽIČKA Jiří	Tajemství třetí tůně	první	SNDK	článek
1961	50	4	MICHAL Karel	Krok stranou	první	Naše vojsko	článek
1962	5	11	SEDLMAYEROVÁ Anna	Pomozte mi, Terezo!	druhé	ČS spisovatel	knižní novinky
1962	10	11	HANUŠ Pavel	Případy pana Bábovky	první	SNDK (kniž. Karavana)	knižní novinky
1962	21	5	HENZL Vladimír	Dobrodružství doktora Haiga	první	SNDK	recenze
1962	26	11	ZROTAL Jaroslav	Všichni spravedliví	první	Naše vojsko (Napětí)	knižní novinky
1962	29	5	ZROTAL Jaroslav	Všichni spravedliví	první	Naše vojsko	recenze
1962	29	5	NÝVLT Václav	Dva miliony svědků	první	Mladá fronta	recenze
1962	37	4	SEDLMAYEROVÁ Anna	Grandlová brož	první	Svobodné slovo	recenze
1962	37	11	CIGÁNEK Jan	Umění detektivky	první	SNDK (kniž. Teorie dět. lit.)	knižní novinky
1962	38	5	CIGÁNEK Jan	Umění detektivky	první	SNDK	recenze
1962	50	11	ZÁBRANA Jan	Vražda pro štěstí	první	Mladá fronta (Kapka)	knižní novinky
1962	51–52	14	FIKER Eduard	Tři detektivní příběhy	první	Mladá fronta (Smaragd)	ediční plán
1962	51–52	14	HEJCMAN Pavel	Případ Anthrax	první	Mladá fronta (Smaragd)	ediční plán
1962	51–52	14	ŠOLTÉSZ Pavel	Scénář píše smrt	první	Mladá fronta (Smaragd)	ediční plán

1963	10	11	FIKER Eduard	Tři detektivní příběhy	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1963	14	5	FIKER Eduard	Tři detektivní příběhy	první	Mladá fronta	článek
1963	14	5	ZÁBRANA Jan	Vražda pro štěstí	první	Naše vojsko	článek
1963	14	5	MICHAL Karel	Krok stranou	první	Naše vojsko	článek
1963	14	5	HANUŠ Pavel	Jupiter s pávem	první (57)	Mladá fronta	článek
1963	14	5	CIGÁNEK, ŠEDA	Tajemné kroky	první	SNDK	článek
1963	22	15	SANTAROVÁ Alena	Od úterka do soboty	první	SNDK (Střelka)	knižní novinky
1963	24	11	HOUŠKA Vítězslav	136 briliantů	první	SNDK (kniž. Karavana)	knižní novinky
1963	38	11	ŠTYCH Jiří	Král termitů	první	Krajské nakladatelství ČB	knižní novinky
1963	41	11	MICHAL Karel	Krok stranou	druhé	Naše vojsko (Napětí)	knižní novinky
1963	18–19	22	ŠOLTÉSZ Pavel	Scénář píše smrt	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1964	4	4	SANTAROVÁ Alena	Od úterka do soboty	první	SNDK (Střelka)	článek
1964	5	11	FIKER Eduard	Série C-L	třetí	Mladá fronta (Kapka)	knižní novinky
1964	16	11	ZÁBRANA Jan	Vražda pro štěstí	druhé	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1964	18	11	HEJCMAN Pavel	Zlatý solid	první	Svobodné slovo	knižní novinky
1964	23	2	ZÁBRANA Jan	Vražda pro štěstí	první	Naše vojsko	recenze
1964	26	11	ZÁBRANA Jan	Vražda se zárukou	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1964	28	11	REDLOVÁ Zdenka	Příběh z lékárny	první	ČS spisovatel	knižní novinky
1964	29	11	ADLOVÁ Věra	Mirka to ví nejlíp	první	SNDK (Střelka)	knižní novinky
1964	31	4	HEJCMAN Pavel	Zlatý solid	první	Svobodné slovo	recenze
1964	33	11	PAŠEK Mirko	Hlubina pěti zázraků	první	Mladá fronta (Vpřed)	knižní novinky
1964	34	5	NESVADBA Josef	Dialog s doktorem Dongem	první	ČS spisovatel	článek
1964	34	4	HEJCMAN Pavel	Zanechte všech nadějí	první (62)	Naše vojsko	zfilmování
1964	36	11	HAVLÍČEK Jaroslav	Zázrak flamendrů	první	ČS spisovatel	knižní novinky
1964	40	11	ERBEN Václav	Poklad byzantského kupce	první	Naše vojsko (Napětí)	knižní novinky
1964	42	4	HEJCMAN Pavel	Zlatý solid	první	Svobodné slovo	recenze
1964	43	11	LUSKAČ Rudolf	Bílá straka	první	Svět sovětů (DDD)	knižní novinky
1964	48	4	ZÁBRANA Jan	Vražda se zárukou	první	Mladá fronta	článek
1965	16	11	RŮŽIČKA Jiří	Konec nevrlého střelce	první	SNDK (Střelka)	knižní novinky
1965	35	11	ŠKVORECKÝ Josef	Nápady čtenáře detektivek	první	ČS spisovatel (Otázky a názory)	knižní novinky
1965	43	14	KLÍMA Jan	Smrt má ráda poezii	první	ČS spisovatel (Život kolem nás)	ediční plán
1965	43	12	ZÁBRANA Jan	Vražda se zárukou	druhé	Mladá fronta	knižní novinky
1965	43	14	HANUŠ Pavel	Usměvaví vražové	první	ČS spisovatel	ediční plán
1965	43	14	SEDLMAYEROVÁ Anna	Pomozte mi, Terezo!	třetí	ČS spisovatel (Spirála)	ediční plán
1965	43	14	VALENTA Edvard	Dlouhán v okně	první (65)	ČS spisovatel (Spirála)	ediční plán
1965	51–52	23	ŠOLTÉSZ Pavel	Ukolébavka pro sovu	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky

1966	6	4	SEDLMAYEROVÁ Anna	Děšť ustal k večeru	první (65)	Svobodné slovo	článek
1966	6	4	ŠKVORECKÝ Josef	Nápady čtenáře detektivek	první	ČS spisovatel	článek
1966	7	4	VALENTA Edvard	Dlouhán v okně	první (65)	ČS spisovatel	recenze
1966	7	11	ERBEN Václav	Znamení Lyry	první (65)	Naše vojsko (Napětí)	knižní novinky
1966	12	14	HEJCMAN Pavel	Anděl hraje na violu	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1966	17	13	SEDLMAYEROVÁ Anna	Pomozte mi, Terezo!	třetí	ČS spisovatel (Spirála)	knižní novinky
1966	20	14	FIALA Bohumír	Venuše a smrt	první	Blok	knižní novinky
1966	21	4	CÍLEK Roman	Výstřely ve vile Edelweiss	první	Naše vojsko	recenze
1966	22	5	FIALA Bohumír	Venuše a smrt	první	Blok	recenze
1966	29	5	MICHNA Vladimír	Dům v zámecké zahradě	první	Naše vojsko	recenze
1966	31	11	ANDREJS Jaroslav	Minuta smrti	první	Naše vojsko (Napětí)	knižní novinky
1966	31	4	TAFEL Jaroslav	Prázdniny se Sherlockem Holmesem	první	SNDK	recenze
1966	31	11	STRAKA Vladimír	Poukaz na smrt	první	Svobodné slovo	knižní novinky
1966	37	4	NEUMANN Pavel	Dlouhý stín času	první	Mladá fronta	recenze
1966	38	5	PROŠKOVÁ Hana	Měsíc s dýmkou	první	Mladá fronta	recenze
1966	40	11	KLÍMA Jan	Smrt má ráda poezii	první	ČS spisovatel (Život kolem nás)	knižní novinky
1966	48	11	BĚLOHRADSKÁ Hana	Poslední večere	první	ČS spisovatel	knižní novinky
1966	48	11	ŠKVORECKÝ Josef	Smutek poručíka Borůvky	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1966	49	4	KAFKA František	Tajemství emulze	první	Východočeské nakl.	recenze
1966	52	15	KRAUS Pavel	Taková blízkost smrti	první	Severočeské nakl.	knižní novinky
1967	1	15	HEJCMAN Pavel	Dům za duhovou zdí	první	Svobodné slovo	ediční plán
1967	4	4	BĚLOHRADSKÁ Hana	Poslední večere	první	ČS spisovatel	recenze
1967	5	4	TREFULKA Jan	Nálezy pana Minuse	první (66)	ČS spisovatel	recenze
1967	5	4	ŠKVORECKÝ Josef	Smutek poručíka Borůvky	první (66)	Mladá fronta	recenze
1967	10	11	ADLA Zdeněk	Kleopatru v kytarě	první	SNDK	knižní novinky
1967	17	4	SANTAROVÁ Alena	Program na neděli	první (66)	Naše vojsko	recenze
1967	17	4	VÁŽNÝ Jan	Zlatá smrt	první (66)	Blok	recenze
1967	17	4	KRAUS Pavel	Taková blízkost smrti	první (66)	Severočeské nakl.	recenze
1967	19	11	ZÁBRANA Jan	Vražda v zastoupení	první	Mladá fronta (Smaragd)	knižní novinky
1967	21	2	ERBEN Václav	Smrt Jana Krempe	první	na pokračování v RP	recenze
1967	30	11	BOUČEK Josef	Mlčení mužů	první	SNDK	knižní novinky
1967	32	11	ŠKVORECKÝ Josef	Nápady čtenáře detektivek	druhé	ČS spisovatel (Otázky a názory)	knižní novinky
1968	3	11	KOŽÍK František	Neviditelný	první (67)	SNDK (Střelka)	knižní novinky

Příloha C – Detektivky propagované *Mladým světem* mezi lety 1960–1979

ROK	Č.	STR	AUTOR	DÍLO	VYDÁNÍ	NAKLADATEL	PODOBA PROPAGACE
1961	50	11	SEDLMAYEROVÁ Anna	Pomozte mi, Terezo!	první	ČS spisovatel	ediční plán
1961	50	11	FIKER Eduard	Série C-L	další	Mladá Fronta (Smaragd)	ediční plán
1961	50	11	VACHEK Emil	Zlá minuta	další	Mladá Fronta (Smaragd)	ediční plán
1961	50	11	ZÁBRANA Jan	Vražda pro štěstí	první	Mladá Fronta	ediční plán
1961	50	15	MICHAL Karel	Krok stranou	první	Naše vojsko	knižní tipy
1961	50	11	NOVÝ Karel	Peníze a krev	třetí	Mladá Fronta (Kapka)	ediční plán
1961	50	11	ŠOLTÉSZ Pavel	Scénář píše smrt	první	Mladá Fronta	ediční plán
1961	50	11	NÝVLT Václav	Dva miliony svědků	první	Mladá Fronta	ediční plán
1962	31	14	VACHEK Emil	Berani dvůr	/	/	román na pokračování
1969	1	31	NEUMANN Pavel	Dlouhý stín času	druhé	Mladá Fronta	knižní tipy
1969	32	30	PROŠKOVÁ Hana	Černé jako smola	první	Mladá Fronta (Smaragd)	knižní tipy
1969	33	30	PROŠKOVÁ Hana	Černé jako smola	první	Mladá Fronta (Smaragd)	knižní novinky
1969	51	17	SEDLMAYEROVÁ, TURNOVÁ, PROŠKOVÁ	Koncovka	/	/	povídky v časopise
1970	22	30	ERBEN Václav	Efektivně mrtvá žena	první	Mladá Fronta	knižní novinky
1970	37	26	SKOČDOPOLE Bedřich	Zatykač na královnu	první	Omnia	objednací lístek
1970	50	30	HEJCMAN Pavel	V těchto prchavých okamžicích	první	Mladá Fronta	ediční plán
1971	17	30	HEJCMAN Pavel	V těchto prchavých okamžicích	první	Mladá Fronta	knižní novinky
1971	22	22	POLÁČEK Karel	Hlavní přelíčení	další	ČS spisovatel	objednací lístek
1971	23	22	MICHNA Vladimír	Dáma a čarostřelec	první	Svoboda	objednací lístek
1971	37	30	FIKER Eduard	Zinková cesta	třetí	Mladá Fronta	knižní novinky
1971	40	30	ERBEN Václav	Pastvina zmizelých	první	Mladá Fronta (Smaragd)	knižní novinky
1971	41	23	ERBEN Václav	Pastvina zmizelých	první	Mladá Fronta (Smaragd)	objednací lístek
1972	41	26	NESVADBA Josef	Tři dobrodružství	první	Mladá Fronta (Smaragd)	knižní novinky
1973	12	26	PROŠKOVÁ Hana	Tajemství obří číše	první	Mladá Fronta (Smaragd)	knižní novinky
1973	16	22	PROŠKOVÁ Hana	Tajemství obří číše	první	Mladá Fronta (Smaragd)	knižní tipy
1973	22	30	VACHEK Emil	Černá hvězda	druhé	ČS spisovatel	objednací lístek
1973	22	30	MICHNA Vladimír	Dáma a čarostřelec	první	Svoboda	objednací lístek
1973	48	30	HÁJEK Jiří	Území nikoho	první (72)	Naše vojsko	objednací lístek
1973	48	30	ČAPEK Karel	Povídky z jedné/druhé kapsy	další	/	objednací lístek
1974	15	30	BÁLEK František	Poslední šance	první	Naše vojsko	objednací lístek
1974	33	30	PLUHAŘ Zdeněk	Skleněná dáma	první	ČS spisovatel	objednací lístek
1974	39	30	PLUHAŘ Zdeněk	Skleněná dáma	první	ČS spisovatel	ediční plán

1974	45	30	PLUHAŘ Zdeněk	Skleněná dáma	první	ČS spisovatel	objednací lístek
1974	47	30	FRÝD Norbert	Rukama nevinnosti	první	ČS spisovatel	objednací lístek
1975	14	27	ŠAROCH Zdeněk	Výstřely z hranice	první	Naše vojsko	objednací lístek
1975	31	27	ERBEN Václav	Bláznova smrt	druhé	Naše vojsko	objednací lístek
1975	36	27	STEKLAČ Vojtěch	Žlutý Robert	první	Severočeské nakl.	objednací lístek
1975	50	27	WINTER Antonín	Sázka na třináctku	první	Naše vojsko	objednací lístek
1976	46	27	PROŠKOVÁ Hana	Tajemství planet	první	Mladá Fronta	objednací lístek
1976	48	26	PROŠKOVÁ Hana	Tajemství planet	první	Mladá Fronta	knižní novinky
1976	52	26	NEUMANN Miroslav	Muž pro Maawakao	první	Mladá Fronta (Smaragd)	knižní novinky
1977	5	26	STANĚK Luděk	Ráno se smrtí	první	Mladá Fronta (Smaragd)	knižní novinky
1977	12	27	BOROVÍČKA Václav Pavel	Výstřely ze zálohy	první	Naše vojsko	objednací lístek
1978	7	27	MAREK Jiří (p.)	Panoptikum starých kriminálních příběhů	další	ČS spisovatel	objednací lístek
1978	7	27	STEKLAČ Vojtěch	Jak se vraždí Zlatý slavík	první	ČS spisovatel	objednací lístek
1978	18	27	FIALA Vladimír	Taylorův návrat	druhé	Naše vojsko	objednací lístek
1978	35	26	PROŠKOVÁ Hana	Zlá panenka	první	Mladá Fronta	knižní novinky
1979	24	26	ZLÁMANÝ Svatopluk	Hra na slepou bábu	první	Mladá Fronta	knižní novinky

SUMMARY

The aim of the thesis was to shed light on the issue of literary promotion of detective novels in selected periodicals from the 1960s and 1970s, and to analyze the position of this genre within the contemporary book advertising and publishing promotion.

In the theoretical part of the thesis, we defined the context of the era, advertising, and media, advertising promotion within literary communication, and detective literature, along with the necessary concepts for understanding this issue. In the practical part, we analyzed selected periodicals, namely *Rudé právo*, *Literární noviny*, and *Mladý svět*, and their portrayal of advertisements. Using a quantitative and comparative method, we considered the aspects of genre, publishing, authorship, as well as the perspective of the editions of the detective novels. Tables in the appendix served as a basis for our analysis, which we also used to examine various types of promotion, along with reviews and adaptations into movies as examples of promoting detective novels without explicit promotional intent. We also explored the promotional trends of detective novels throughout the period under study.

Despite being a politically oriented newspaper, *Rudé právo* featured the greatest diversity of detective novel promotions. It was typical for this newspaper to emphasize that the advertised books were detective novels, with a particular emphasis on the continuation of Kapitán Exner's stories in Václav Erben's books. As a more specialized cultural periodical, *Literární noviny* did not publish action-oriented book promotions such as order forms but rather focused on informative types of book promotion. *Mladý svět*, a lifestyle magazine targeting a younger audience, predominantly promoted books from Mladá fronta publishing house, which was also its publisher. Detective novels were advertised in *Mladý svět* mostly through tips and order forms.

We found that the most represented publishers of detective novels were Mladá fronta, Československý spisovatel, Naše vojsko, Státní nakladatelství dětské knihy, and, among smaller publishers, Severočeské nakladatelství. The focus of promotion was primarily on the first editions of detective novels, with older and more popular authors dominating subsequent editions.

A total of 91 authors of detective novels were promoted, with Václav Erben being the most promoted author across all three periodicals. Anna Sedlmayerová, who ranked fourth in terms of promotion, was the only author promoted in all the forms of book promotion we examined. The most heavily promoted detective novel was *Vražda pro štěstí* by Jan Zábrana.

The 1960s were unequivocally the symbol of the rise of promotion for Czech detective novels, which lasted until the 1970s with the exception of a less prolific year in 1965. The 1970s were marked by the discontinuation of *Literární noviny* and the banning of publication for several authors of detective novels. The decline in both authors and popularity resulted in lower numbers and a reduction in the diversity of promotions, which were mostly limited to book news and order forms.